

คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

สารนิพนธ์
ของ
ธีรศรา บุญรุ่ง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว
ตุลาคม 2549

คู่มือพัฒนาความเมตตาากรุณาของเด็กปฐมวัย

สารนิพนธ์
ของ
ธีรศรา บุญรุ่ง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

ตุลาคม 2549

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คู่มือพัฒนาความเมตตาากรุณาของเด็กปฐมวัย

บทคัดย่อ
ของ
ธีรศรา บุญรุ่ง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว
ตุลาคม 2549

ธีรศรา บุญรุ่ง. (2549). *คู่มือพัฒนาความเมตตาตากรูณาของเด็กปฐมวัย*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศพร มณีศรีขำ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย (1) เพื่อสร้างคู่มือพัฒนาความเมตตาตากรูณาของเด็กปฐมวัย (2) เพื่อหาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาตากรูณาของเด็กปฐมวัย และ (3) เพื่อเปรียบเทียบความเมตตาตากรูณาของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนา แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัย ชาย-หญิง อายุระหว่าง 4-6 ปี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนวัดปฐมวาราม สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 51 คน ประกอบด้วย นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 23 คน และนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 28 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบวัดความเมตตาตากรูณาของเด็กปฐมวัย ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น 0.84 และคู่มือพัฒนาความเมตตาตากรูณาของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาประสิทธิภาพคู่มือตามเกณฑ์ 60/60 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test for Dependent Samples

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาตากรูณาของเด็กปฐมวัย ซึ่งได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ 2 มีค่าเท่ากับ 70.20 และ 73.37 ตามลำดับ
2. ความเมตตาตากรูณาของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 1 ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาตากรูณาของเด็กปฐมวัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ความเมตตาตากรูณาของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาตากรูณาของเด็กปฐมวัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

A HANDBOOK FOR KINDNESS DEVELOPMENT OF THE EARLY CHILDHOOD

AN ABSTRACT

BY

TEERISSARA BOONRUNG

**Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education Degree in Guidance and Counseling Psychology**

At Srinakharinwirot University

October 2006

Teerissara Boonrung. (2006). *A Handbook for Kindness Development of the Early Childhood*. Master's Project, M.Ed. (Guidance and Counseling Psychology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor: Asst.Prof.Dr. Totsaworn Maneesrikum.

The purposes of this research were: (1) to construct a handbook for kindness development of the early childhood, (2) to evaluate the efficiency of the handbook for kindness development of the early childhood, and (3) to compare the differences in kindness of the early childhood before and after using the handbook for kindness development of the early childhood. Fifty-one subjects of the study were the early childhood boys and girls with 4-6 years old, studying in the second semester of 2005 academic year of WatPratumwanaram School in Bangkok Metropolitan. The subjects of this research is kindergarten student which consists of level I and level II. There were 23 students in I and 28 student in level II. The research instruments were a kindness inventory of the early childhood test whose reliability was 0.84 and a handbook for kindness development of the early childhood. The efficiency of each activity of the handbook was analyzed by E_1/E_2 . The data were analyzed by mean, standard deviation, and t-test for dependent samples.

The results of the study were as follows:

1. The efficiencies E_1/E_2 of the handbook of kindness development of the early childhood: kindergarten I and II were 70.20 and 73.37, respectively.
2. Significant differences in kindness of the early childhood in kindergarten I existed before and after using the handbook for kindness development of the early childhood at .05 level.
3. Significant differences in kindness of the early childhood in kindergarten II existed before and after using the handbook for kindness development of the early childhood at .05 level.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย ของ ชิริศรา บุญรุ่ง
ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศพร มณีศรีขำ)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศพร มณีศรีขำ)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศพร มณีศรีขำ)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(อาจารย์ ไพศาล อ้นประเสริฐ)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(อาจารย์ มณฑิรา จารุเพ็ง)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ชูชาติ)

วันที่ เดือน ตุลาคม พ.ศ.2549

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอนุเคราะห์เป็นอย่างดีจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศพร มณีศรีขำ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่ได้เมตตาแนะนำให้ความรู้ให้คำปรึกษา และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ไพศาล อันประเสริฐ และอาจารย์มณฑิรา จารุเพ็ง กรรมการสอบสารนิพนธ์ที่ได้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือตรวจสอบข้อบกพร่องต่างๆ ของสารนิพนธ์ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ในภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษาทุกท่าน ที่กรุณาประสิทธิ์ประสาทความรู้ประสบการณ์อันมีค่ามาให้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ไพศาล อันประเสริฐ อาจารย์มณฑิรา จารุเพ็ง และอาจารย์ วีระพงศ์ จันทรวงศ์ ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคู่มือพร้อมทั้งให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะต่างๆ

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ชัชววัฒน์ ปัญญา อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดปทุมวนาราม สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการใช้สถานที่เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย และครูอาจารย์ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ และอำนวยความสะดวกด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ พันตำรวจโทหญิง วรวรรณ สันติกุล อาจารย์ (สบ.3) ภาควิชาสังคมศาสตร์ กลุ่มงานวิชาการสังคมศาสตร์และทั่วไป กองบังคับการวิชาการ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ที่กรุณาตรวจสอบความถูกต้องของบทความย่อภาษาอังกฤษ ให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือความห่วงใยและเป็นกำลังใจที่ดีแก่ผู้วิจัยตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งจะบันทึกไว้ในใจตลอดไป

ขอขอบคุณ พี่ น้อง และเพื่อนๆ ทุกคน ที่คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ ความห่วงใยและเป็นกำลังใจที่ดีแก่ผู้วิจัยตลอดการทำวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้บังคับบัญชาและเพื่อนข้าราชการตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติทุกท่าน ที่เป็นแรงผลักดัน ช่วยเหลือ และสนับสนุน ให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสในการศึกษาค้นคว้าอย่างดียิ่ง

ในท้ายที่สุดนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณค่าและประโยชน์ที่พึงมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้แต่คุณพ่อคุณแม่ คุณครูและอาจารย์ทุกท่านที่เสียสละ คอยดูแล ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนให้ผู้วิจัยใช้เวลากับการศึกษาได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งผู้ที่เป็นกำลังใจและให้ความกรุณาอย่างมากมาย ซึ่งผู้วิจัยจะบันทึกความเมตตากรุณาทั้งหมดนี้ไว้ในใจตลอดไป

ธีรศรา บุญรุ่ง

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	3
ตัวแปรที่ศึกษา.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
ตารางการพัฒนาความเมตตากรุณา.....	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
สมมติฐานในการวิจัย.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเมตตากรุณา.....	10
ความหมายของความเมตตากรุณา.....	10
คุณลักษณะของบุคคลที่มีความเมตตากรุณา.....	11
ความสำคัญของความเมตตากรุณา.....	13
การพัฒนาและการปลูกฝังความเมตตากรุณา.....	14
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเมตตากรุณา.....	16
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม.....	16
ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม.....	16
ความหมายของจริยธรรม.....	18
ความหมายพัฒนาการทางจริยธรรม.....	19
องค์ประกอบของพัฒนาการทางจริยธรรม.....	19
ลักษณะทางจริยธรรม.....	20
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม.....	21
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget).....	21
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg).....	21

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดแก่นักเรียน.....	24
วิธีการส่งเสริมและพัฒนาทางจริยธรรม.....	24
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม.....	26
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคู่มือ.....	27
ความหมายของคู่มือ.....	27
ประเภทของคู่มือ.....	28
องค์ประกอบของคู่มือ.....	29
ลักษณะของคู่มือที่ดี.....	32
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคที่นำมาใช้ในการพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรมด้านความเมตตากรุณา	35
การเล่านิทาน.....	35
ความหมายของการเล่านิทาน.....	35
ความเป็นมาของนิทาน.....	35
ประเภทของนิทาน.....	36
ลักษณะและเทคนิคการเล่านิทาน.....	38
เทคนิคและวิธีการเล่านิทาน.....	39
ประโยชน์ของการเล่านิทาน.....	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทาน.....	41
บทบาทสมมติ.....	42
ความหมายของบทบาทสมมติ.....	42
จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการแสดงบทบาทสมมติ.....	43
ประเภทของบทบาทสมมติ.....	45
ขั้นตอนในการแสดงบทบาทสมมติ.....	45
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ.....	47
เกม.....	49
ความหมายของเกม.....	49
ลักษณะของเกม.....	49

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
ประโยชน์ของเกม.....	50
ประเภทของเกม.....	51
ลำดับขั้นในการสอนเกม.....	52
จุดมุ่งหมายของการเล่นเกม.....	52
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเกม.....	53
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	55
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	55
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	55
แบบวัดความเมตตากรรุณาของเด็กปฐมวัย.....	55
คู่มือพัฒนาความเมตตากรรุณาของเด็กปฐมวัย.....	62
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	65
ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการทดลอง.....	65
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
สถิติพื้นฐาน.....	66
สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....	67
สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบสมมติฐาน.....	69
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	75
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	75
สมมติฐานการวิจัย.....	75
ขอบเขตของการวิจัย.....	75

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5(ต่อ)	
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	76
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	76
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	76
สรุปผลการวิจัย.....	77
อภิปรายผล.....	77
ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	80
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	81
บรรณานุกรม.....	83
ภาคผนวก.....	89
ภาคผนวก ก.....	90
ภาคผนวก ข.....	117
ภาคผนวก ค.....	128
ภาคผนวก ง.....	145
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	151

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	4
2 ค่าประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัยแต่ละชุด และรวมทุกชุดของระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1-2.....	72
3 เปรียบเทียบความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย(ชั้นอนุบาลปีที่ 1) ที่ได้จากการทำแบบวัดก่อนและหลังการการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย	73
4 เปรียบเทียบความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย(ชั้นอนุบาลปีที่ 2) ที่ได้จากการทำแบบวัดก่อนและหลังการการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย	74
5 ตารางสรุปการพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย.....	111
6 ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบวัดความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย.....	119
7 ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบวัดความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย.....	120
8 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย.....	121
9 ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient).....	122
10 ค่าประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย แต่ละชุดและรวมทุกชุด ของระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1.....	123
11 ค่าประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย แต่ละชุดและรวมทุกชุด ของระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2.....	124
12 ค่าประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย แต่ละชุดและรวมทุกชุด ของระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1-2.....	125
13 เปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดก่อนและหลังพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย (ชั้นอนุบาลปีที่ 1).....	126
14 เปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดก่อนและหลังพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย (ชั้นอนุบาลปีที่ 2).....	127

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1. กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	8
2. กรอบการสร้างแบบวัดความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย.....	57
3. กรอบการสร้างคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย.....	63
4. นิทาน เรื่อง “น้องหมีผู้ใจดี”.....	96
5. นิทาน เรื่อง “มูสิ่หาเพื่อน”.....	99
6. บทบาทสมมติ เรื่อง “หนู 3 ตัว”.....	103
7. เกม เรื่อง “สี่...จำ ช่วยหนูด้วย”.....	109

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายของหลักการจัดการศึกษาไว้ว่าต้องเป็น เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 5) การศึกษาจะต้องพัฒนาให้คนเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุขตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคลโดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด เพื่อสร้างพื้นฐานให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รู้วิธีการเรียน อย่างมีความสุข และรู้วิธีการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งสติปัญญา และการควบคุมตนเองสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ปัจจุบันนี้มีผลการศึกษาค้นคว้ามากมายที่สนับสนุน และบ่งชี้ว่าการพัฒนาคุณภาพของประชากรจำเป็นจะต้องเน้นการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอบรมเลี้ยงดูเด็กซึ่งมีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี ทั้งนี้เพราะช่วงอายุดังกล่าวเป็นช่วงวิกฤติของชีวิตมนุษย์ ผลของการอบรมเลี้ยงดูและประสบการณ์ต่างๆ ที่เด็กได้รับในระยะต้นของชีวิตจะมีอิทธิพลต่อการวางรากฐานของการพัฒนาทั้งทางร่างกาย สติปัญญา สังคม และบุคลิกภาพ (กรมวิชาการ. 2540 ก และ ข) การพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพมีผลมาจากการส่งเสริมพัฒนาการตั้งแต่ปฐมวัย ซึ่งเป็นระยะวิกฤติที่เด็กสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว การกระตุ้นทางหู ตา จมูก ลิ้น และกาย ให้ได้ยิน ได้เห็น ได้สัมผัส และได้เรียนรู้โดยการเล่นตั้งแต่ปฐมวัย โดยเฉพาะการได้รับความรักจากพ่อแม่ จะช่วยให้ใยประสาทในเซลล์สมองขยายออกงาม ทำให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้ง่าย มีชีวิตชีวา รู้เหตุผล อันเป็นพื้นฐานการพัฒนาเด็กให้สมบูรณ์มากที่สุด เด็กเล็กๆ จะเรียนรู้ทุกอย่างในวัยที่เขายังเล็กอยู่ แต่ถ้าหากเด็กวัยนี้ไม่ได้รับการเอาใจใส่ เมื่อพ้นวัยนี้ไปเด็กจะเรียนรู้ สิ่งต่างๆ ได้ด้วยความยากลำบาก ในบางอย่างก็ไม่สามารถเรียนรู้ได้อีกเลย (เยาวพา เตชะคุปต์. 2542 : 15)

ฉะนั้นการจัดการศึกษาถ้าได้มีการปลูกฝัง และส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมที่เหมาะสมให้กับเด็กก็จะทำให้เขาโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคม และไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมที่เขาอาศัยอยู่ ดังนั้นโรงเรียนจึงเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลในการปลูกฝัง อบรมคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่เด็กโดยตรง เพราะเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้ พ่อแม่ ผู้ปกครองต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ทำให้ไม่มีเวลามาดูแลลูกได้อย่างเต็มที่ โรงเรียนจึงมีหน้าที่ในการปลูกฝังเด็กโดยตรงในด้านคุณธรรมจริยธรรม การเรียนการสอนมีอยู่หลากหลายวิธีที่สามารถนำมาปรับปรุงใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้ เช่น การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ การอ่านเรื่องจากหนังสือภาพ หรือการเล่านิทาน (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. 2527 : 17) ด้วยลักษณะของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในช่วงปฐมวัยเป็นวัยที่เด็ก

ต้องการการดูแลและเตรียมความพร้อมเพื่อการศึกษาในอนาคต การเรียนการสอนจึงมุ่งไปที่การส่งเสริมพัฒนาการ และการสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็ก (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2545 : 39 : อ้างอิงจากแสงเดือน นนทเปารยะ. 2547 : 3) ความสำคัญของเด็กปฐมวัยและการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้นเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เพราะเด็กปฐมวัยเป็นวัยพื้นฐานของชีวิตที่จะพัฒนาขึ้นเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศชาติ (เยาวพา เดชะคุปต์. 2542 : 14)

นักจิตวิทยาวิเคราะห์เชื่อว่า จริยธรรม (Moral) คือสิ่งที่ได้รับการปลูกฝังขัดเกลาพัฒนาขึ้นจากแรงขับพื้นฐานภายในจิตใต้สำนึกของตน กระบวนการขัดเกลาเหล่านั้นอยู่ในรูปของการเลียนแบบ (Identification) ด้วยวัตถุประสงค์ที่จะปรับตัวตามมาตรฐานพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในสังคม นักจิตวิทยาปัญญานิยม เป็นกลุ่มที่นำการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมอย่างจริงจัง โดยเชื่อว่า จริยธรรม คือกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดควบคู่กับสติปัญญาของมนุษย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม (พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. 2547 : 159)

ดังนั้นปัญหาที่เกิดในปัจจุบันสาเหตุสำคัญและเป็นที่มาของความสับสนวุ่นวายต่างๆ เกิดจากบุคคลนั้นขาดความเมตตากรุณาต่อกันและกัน ดังคำสั่งสอนตามแนวพระพุทธศาสนาที่สอนให้คนเรานั้นมีความเมตตากรุณาซึ่งกันและกัน เพราะความเมตตากรุณาเป็นหลักธรรมที่สอนให้คนรู้จักการช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข โดยการสละสิ่งของ กำลังกาย ความคิด ผลประโยชน์ ส่วนตนให้กับผู้อื่น นิยมการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่น กล่าววาจาเหมาะสม ประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์และแสดงความเป็นมิตรแท้ ทำให้สังคมเป็นสังคมที่น่าอยู่ (กนก จันทร์ขจร. 2532 : 35) โดยมีวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานดังนี้

1. จัดสิ่งเร้าให้เด็กได้รับรู้ (Perceiving or Receiving) และเกิดความสนใจในเรื่องที่ปลูกฝัง
2. จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จะช่วยให้เด็กมีการตอบสนอง (Responding) ในเรื่องนั้นจนเกิดความพึงพอใจ
3. จัดกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ที่จะช่วยให้เด็กได้เห็นคุณค่า (Valuing) โดยการให้เด็กได้เห็นประโยชน์ ได้รับประโยชน์ และเกิดความพึงพอใจ
4. ช่วยให้เกิดมีโอกาสจัดระบบ (Organizing) การปฏิบัติตนตามคุณธรรมและจริยธรรมนั้นๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตตน
5. เปิดโอกาสให้เด็กนำคุณธรรมและจริยธรรมนั้นไปปฏิบัติ และปฏิบัติตนตามคุณธรรมและจริยธรรมที่ยึดถือกันอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย
6. เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม บรรลุวิธีการพัฒนาตามข้อ 1-5 บุคลากรที่ทำหน้าที่พัฒนาสามารถเลือกใช้เทคนิคต่างๆ ให้สอดคล้องกับบุคลิกภาวะ คุณวุฒิ และความพร้อมของเด็ก โดยเน้นให้เด็กได้มีส่วนร่วม

การพัฒนาความเมตตากรุณาให้แก่เด็กปฐมวัย ก็จะส่งผลสืบเนื่องต่อพฤติกรรมของเด็กเมื่อโตขึ้นนั้นถ้าเราสนใจให้เด็กมีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาแก่เด็กปฐมวัย จะทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ที่รู้จักช่วยเหลือ ให้อภัย แบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น ได้เหมาะสมกับสภาพและวัย เป็นการสร้างบุคลิกภาพที่ดีแก่เด็ก วัยเด็กจะเป็นวัยที่สำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพเป็น

ระยะสร้างพื้นฐานของจิตใจในวัยผู้ใหญ่ เป็นพร้อมมีจิตใจที่เมตตากรุณาต่อสัตว์ ต่อเพื่อน และต่อผู้อื่น จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม ดังคำกล่าวของธีราพร กุลนานันท์ (2544 : คำนำ) กล่าวไว้ว่า เด็กวันนี้ยังเป็นวัยที่แสวงหารูปแบบ การคิดค่านิยมทัศนคติจากประสบการณ์รอบๆ ตัวเพื่อนำสิ่งเหล่านั้นมาหล่อหลอมเป็นบุคลิกภาพเฉพาะตัว ดังนั้น ในการปลูกฝังพื้นฐานชีวิตด้านจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยจึงเป็นการปูพื้นฐานเล็กๆ น้อยๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรมขั้นสูงสำหรับเด็กได้ในอนาคตเด็กจะมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าความเมตตากรุณาจะเป็นรากฐานที่สำคัญในการที่จะทำให้เด็กประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ และเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพของประเทศชาติในอนาคต บุคคลในครอบครัว และสถาบันการศึกษาก็มีส่วนสำคัญในการปลูกฝัง ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมความเมตตากรุณาในตัวเด็กได้ ผู้วิจัยจึงได้จัดทำคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาความเมตตากรุณาให้เกิดขึ้นกับตัวเด็ก ซึ่งเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่เหมาะสมกับการปลูกฝังคุณธรรมด้านความเมตตากรุณาเป็นอย่างยิ่ง

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสร้างคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย
3. เพื่อเปรียบเทียบความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนา

ความเมตตากรุณา

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ได้คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือเป็นแนวทางในการพัฒนาความเมตตากรุณาของนักเรียนสำหรับครูผู้สอน ครูแนะแนว ผู้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาความเมตตากรุณานั้น ส่งผลให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพทางด้านลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของสังคมมากยิ่งขึ้น และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

ขอบเขตของการวิจัย

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัย ชาย-หญิง อายุระหว่าง 4-6 ปี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนวัดปทุมวนาราม เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร จำนวน 51 คน ประกอบด้วยนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 23 คน เป็นนักเรียนชาย 12 คน เป็นนักเรียนหญิง 11 คน นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 28 คน เป็นนักเรียนชาย 13 คน เป็นนักเรียนหญิง 15 คน

ตาราง 1 จำนวนแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ระดับชั้น	แหล่งข้อมูล		
	ชาย	หญิง	รวม(คน)
อนุบาลปีที่ 1	12	11	23
อนุบาลปีที่ 2	13	15	28
รวม	25	26	51

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ คู่มือพัฒนาความเมตตาคุณาของเด็กปฐมวัย
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเมตตาคุณา

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความเมตตาคุณาของเด็กปฐมวัย หมายถึง พฤติกรรมของเด็กปฐมวัยที่แสดงออกต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ต้องการช่วยเหลือสัตว์หรือเพื่อน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ความเมตตาคุณาต่อสัตว์ ได้แก่

การเลี้ยงสัตว์ ดูแลสัตว์ ให้อาหารสัตว์ การไม่ทำร้ายหรือรังแกสัตว์ และช่วยเหลือสัตว์ที่ได้รับบาดเจ็บ

1.2 ความเมตตาคุณาต่อเพื่อน ได้แก่

การแบ่งอาหารหรือขนมให้เพื่อนรับประทาน ให้เพื่อนยืมสิ่งของหรืออุปกรณ์การเรียนให้อภัยเพื่อนที่ทำให้เราเดือดร้อน และช่วยเหลือเพื่อนเมื่อได้รับความเดือดร้อน

2. คู่มือพัฒนาความเมตตาคุณา หมายถึง แบบการจัดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อพัฒนาความเมตตาคุณาซึ่งประกอบไปด้วย

2.1 วัตถุประสงค์

2.1.1 เพื่อปลูกฝังความเมตตาคุณา ควบคู่ไปกับด้านความรู้และทักษะ

2.1.2 เพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น

2.1.3 เพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าของความรู้ต่างๆ ด้านคุณธรรมจริยธรรมสามารถนำ

ความรู้ ประสพการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง และนำไปปฏิบัติจนเป็นนิสัย เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของตนเอง

2.2 แนวทางในการจัดกิจกรรม

2.2.1 เทคนิคการเล่านิทาน หมายถึง การเล่าเหตุการณ์หรือการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาความเมตตากรุณาให้แก่นักเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้รับรู้ รับฟังและมีแนวคิด ในการร่วมแสดงความคิดเห็น ให้เห็นคุณค่าของความดีงามในด้านการร่วมกันช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจ

2.2.2 บทบาทสมมติ หมายถึง วิธีการที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการ จัดกิจกรรมที่มีการกำหนดสถานการณ์สมมติขึ้นมา มีการกำหนดบทบาท ให้สมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม ได้แสดงบทบาทนั้น โดยไม่มีการฝึกซ้อมมาก่อนล่วงหน้า และได้แสดงบทบาทตามลักษณะนิสัยของ ตัวเราเองบทบาทตามลักษณะนิสัยของตัวละครในสถานการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและถือเอาการแสดงออกทั้งด้านความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นข้ออภิปราย เพื่อเป็นการเรียนรู้ใน เนื้อหาเกี่ยวกับความเมตตากรุณา โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. **ขั้นเตรียมการ** ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตและสถานการณ์ให้ชัดเจน แล้วแจ้งให้นักเรียนทราบจุดประสงค์

2. ขั้นแสดง

2.1 ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียน ชักถามและให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ให้ ฟังเพื่อนำเข้าสู่เรื่องความเมตตากรุณา

2.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนอาสาสมัครเป็นผู้แสดง ซึ่งจะมีการผลัดเปลี่ยนผู้ แสดงให้แสดงครบทุกคน เพื่อให้มีประสบการณ์ในการแสดงแต่ละครั้ง

2.3 ผู้วิจัยให้นักเรียนช่วยกันจัดฉากเพื่อให้การแสดงบทบาทสมมติ ใกล้เคียงกับความเป็นจริง

2.4 ผู้วิจัยให้นักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติ เป็นผู้สังเกตการณ์การแสดง

2.5 ก่อนเริ่มแสดงผู้วิจัยให้นักเรียนลองแสดงบทบาทต่างๆ เพื่อช่วยจัด ความตื่นเต้นวิตกกังวล

2.6 ผู้วิจัยให้ผู้แสดง แสดงตามบทบาทที่ตนได้รับ

3. **ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง** เมื่อผู้แสดงแสดงจบแล้ว ผู้วิจัย ให้ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์อภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับบทบาทการแสดงของผู้แสดงของแต่ละคนว่า เป็นอย่างไร โดยไม่มุ่งเน้นว่าใครแสดงดีหรือไม่ดี แต่จะมุ่งเน้นว่าการแสดงครั้งนี้มีประโยชน์กับ นักเรียนมากน้อยเพียงใด

4. **ขั้นแสดงเพิ่มเติม** หลังจากการวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดงแล้ว กลุ่มอาจจะเสนอความคิดใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา หรือตัดสินใจ หรือหากการแสดงครั้งแรกยังไม่ได้ เป็นผลที่น่าพอใจ ผู้วิจัยอาจให้มีการแสดงซ้ำ หรือ เพิ่มเติมเพื่อดูผลอีกครั้งหนึ่ง หากการแสดงใหม่ นี้ไม่จำเป็นผู้วิจัยสามารถข้ามไปขั้นที่ 5 ได้เลย

5. ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป ผู้วิจัยให้นักเรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน สรุปข้อคิดและประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดงบทบาทสมมติ และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่ง

2.2.3 เกม หมายถึง การสร้างกิจกรรมให้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตนเอง ภายใต้ข้อตกลง หรือกติกาตามที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียน มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.2.3.1 ขั้นนำ ผู้วิจัยนำนักเรียนเข้าสู่กิจกรรม โดยการสนทนาหรือตั้งคำถาม หรือการใช้สื่ออื่นๆ ประกอบ หลังจากนั้น ผู้วิจัยแนะนำกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์ และข้อตกลงเบื้องต้น เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม

2.2.3.2 ขั้นดำเนินกิจกรรม เป็นขั้นที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรม มีส่วนร่วมในการกระทำ การแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

2.2.3.3 ขั้นสรุป ผู้วิจัยและนักเรียนช่วยกันสรุปกิจกรรมที่ทำตลอดทั้งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรม ช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดีขึ้น รู้จักการร่วมมือกัน มีการช่วยเหลือแบ่งปัน ซึ่งเป็นการพัฒนาความเมตตาคุณธรรมของนักเรียนให้ดีขึ้น

3. เด็กปฐมวัย หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 มีอายุตั้งแต่ 4-6 ปี ของโรงเรียนวัดปทุมวนาราม เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

4. เกณฑ์การหาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาคุณธรรมของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ 60/60 ซึ่งเกณฑ์ 60/60 หมายถึง เกณฑ์ในการหาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาคุณธรรมของเด็กปฐมวัย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นเกณฑ์ในการสร้างเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมวิชาการ ดังนี้

4.1 60 จำนวนแรก หมายถึง คะแนนเฉลี่ยที่นักเรียนทำแบบวัดก่อนใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาคุณธรรมของเด็กปฐมวัย ได้ถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ 60 ขึ้นไป

4.2 60 จำนวนหลัง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยที่นักเรียนทำแบบวัดหลังใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาคุณธรรมของเด็กปฐมวัย ได้ถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ 60 ขึ้นไป

2.3 ข้อควรปฏิบัติในการจัดกิจกรรมสำหรับครูและนักเรียน

2.3.1 สำหรับครู

2.3.1.1 เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นก่อน แล้วจึงแสดงความคิดเห็นตาม หรือแสดงความคิดเห็นในกรณีไม่เห็นด้วยพร้อมเหตุผลประกอบ

2.3.1.2 ไม่ด่วนตัดสินคำตอบของนักเรียนว่าถูกหรือผิด แต่พยายามให้แสดงความคิดเห็นด้วยเหตุผลของเขา

2.3.1.3 ใช้อารมณ์ขัน หรือแสดงท่าทีด้วยการยิ้มแย้ม แจ่มใส เป็นมิตร ทั้งคำพูด น้ำเสียง และท่าทาง

2.3.1.4 สังเกตและบันทึกการสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนในกลุ่ม ขณะจัดกิจกรรม ทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกและความรู้สึก

2.3.1.5 กล่าวแสดงความรู้สึกชื่นชมพร้อมทั้งเหตุผล เมื่อนักเรียนกระทำ พฤติกรรมเป้าหมาย หรือตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง

2.3.1.6 ถ้านักเรียนค้นหาคำตอบไม่ได้ หรือแก้ปัญหาบางอย่างไม่ได้ ครู อาจยกตัวอย่างคำตอบของตนนำทางได้

2.3.1.7 เตรียมอุปกรณ์และเนื้อหา วิธีดำเนินกิจกรรมและเทคนิคต่างๆ ทุก ครั้งก่อนจัดกิจกรรม

2.3.1.8 ให้นักเรียนทุกคนได้รับทราบข้อควรปฏิบัติในการร่วมกิจกรรม

2.3.2 สำหรับนักเรียน

2.3.2.1 นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

2.3.2.2 นักเรียนพูดได้ครั้งละ 1 คน

2.3.2.3 ขณะที่เพื่อนแสดงความคิดเห็น ถ้านักเรียนจะแสดงความคิดเห็น ในทางตรงกันข้ามต้องให้เพื่อนแสดงความคิดเห็นเสร็จเสียก่อน

2.3.2.4 นักเรียนไม่ใช้คำพูดดูถูกตนเองและรู้จักแสดงความรู้สึกชื่นชมตนเอง

2.3.2.5 นักเรียนไม่พูดสอดแทรก ขัดจังหวะ ขณะที่เพื่อนพูด หรือแสดงความคิดเห็นยังไม่เสร็จ

2.3.2.6 นักเรียนไม่วิพากษ์วิจารณ์ หรือเยาะเย้ยคำตอบของเพื่อน ๆ

2.3.2.7 นักเรียนแสดงออกด้วยความจริงใจ

3.3 การประเมินผล

ผู้วิจัยประเมินการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเด็กตั้งแต่ขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้าย โดยการสังเกตจากพฤติกรรมการแสดงออก

3.4 ตารางการพัฒนาคความเมตตากรุณา

ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบแนวทางการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน โดยกิจกรรมนั้น สามารถยืดหยุ่นได้ตามพัฒนาการของนักเรียนแต่ละช่วงวัย การกำหนดรูปแบบถูกจัดทำลงในตาราง การพัฒนาคความเมตตากรุณาประกอบด้วย

3.4.1 ชั้นปีของนักเรียน

3.4.2 ครั้งที่ในการจัดกิจกรรม

3.4.3 การพัฒนาคความเมตตากรุณาต่อพฤติกรรมเป้าหมาย

3.4.4 วัตถุประสงค์ของกิจกรรมในการพัฒนาความเมตตากรุณาต่อพฤติกรรมเป้าหมาย

3.4.5 ชื่อกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของพฤติกรรมเป้าหมาย

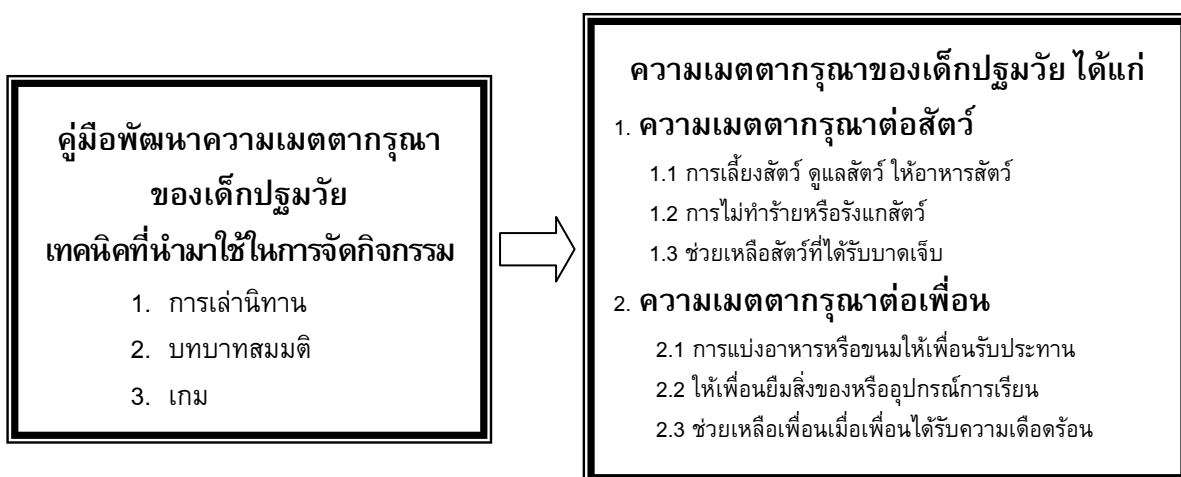
3.4.6 เทคนิคที่ใช้ในการจัดกิจกรรม

3.4.7 วิธีดำเนินการในการจัดกิจกรรม

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

สมมุติฐานในการวิจัย

ผู้วิจัยเปรียบเทียบความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณา และเปรียบเทียบความเมตตากรุณาของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณา โดยกำหนดสมมุติฐานในการวิจัยดังนี้

1. ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณา นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีความเมตตากรุณาแตกต่างกัน

2. ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณา นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีความเมตตากรุณาแตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเมตตากรุณา

- 1.1 ความหมายของความเมตตากรุณา
- 1.2 คุณลักษณะของบุคคลที่มีความเมตตากรุณา
- 1.3 ความสำคัญของความเมตตากรุณา
- 1.4 การพัฒนาและการปลูกฝังความเมตตากรุณา
- 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเมตตากรุณา

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม

- 2.1 ความหมายคุณธรรมและจริยธรรม
- 2.2 ความหมายของจริยธรรม
- 2.3 ความหมายพัฒนาการทางจริยธรรม
- 2.4 องค์ประกอบของพัฒนาการทางจริยธรรม
- 2.5 ลักษณะทางจริยธรรม
- 2.6 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม
- 2.7 คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดแก่นักเรียน
- 2.8 วิธีการส่งเสริมและพัฒนาทางจริยธรรม
- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคู่มือ

- 3.1 ความหมายของคู่มือ
- 3.2 ประเภทของคู่มือ
- 3.3 องค์ประกอบของคู่มือ
- 3.4 ลักษณะของคู่มือที่ดี

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคที่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรม

และจริยธรรมด้านความเมตตากรุณา

- 4.1 การเล่านิทาน
 - 4.1.1 ความหมายของนิทาน
 - 4.1.2 ความเป็นมาของนิทาน
 - 4.1.3 ประเภทของนิทาน
 - 4.1.4 ลักษณะและเทคนิคการเล่านิทาน

- 4.1.5 เทคนิคและวิธีการเล่นนิทาน
- 4.1.6 ประโยชน์ของการเล่นนิทาน
- 4.1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทาน
- 4.2 บทบาทสมมติ
 - 4.2.1 ความหมายของบทบาทสมมติ
 - 4.2.2 จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการแสดงบทบาทสมมติ
 - 4.2.3 ประเภทของบทบาทสมมติ
 - 4.2.4 ขั้นตอนในการแสดงบทบาทสมมติ
 - 4.2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ
- 4.3 เกม
 - 4.3.1 ความหมายของเกม
 - 4.3.2 ลักษณะของเกม
 - 4.3.3 ประโยชน์ของเกม
 - 4.3.4 ประเภทของเกม
 - 4.3.5 ลำดับขั้นในการสอนเกม
 - 4.3.6 จุดมุ่งหมายของการเล่นเกม
 - 4.3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเกม

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเมตตากรุณา

1.1 ความหมายของความเมตตากรุณา

สมเด็จพระญาณสังวร (2522 : 193-194) กล่าวว่า เมตตา คือความคิดปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข หรือเรียกว่า ไมตรีจิตหรือมิตรจิต ก็คือจิตใจที่ประกอบด้วยเมตตา คนที่มีมิตรจิตเรียกว่า มิตร ตรงข้ามกับศัตรูหรือไพรี ซึ่งมีจิตที่พยายามมุ่งร้าย เมตตาจึงตรงข้ามกับโทสะพยาบาท เมตตาเป็นเครื่องอุปถัมภ์ ฉะนั้นเมื่อมีเมตตาต่อกันย่อมคิดจะเกื้อกูลกันให้มีสุข คิดจะประพฤติดีดี พลังพลาดต่อกันบ้างก็ให้อภัยกันไม่ถือโทษ ส่วนกรุณา คือ ความคิดปรารถนาให้ผู้อื่น สัตว์อื่นปราศจากทุกข์ เมื่อเห็นทุกข์เกิดแก่ผู้อื่นก็พลอยหวั่นใจสงสาร เป็นเหตุให้คิดช่วยทุกข์ภัยของกันและกัน

กรมการศาสนา (2523 : 2-9) ให้ความหมายว่า เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนา หรือเรียกอีกอย่างว่า “ไมตรี” เมตตาเป็นคุณธรรมเครื่องปราบและทำงานความโกรธ ความพยาบาท ความผูกโกรธ อันเป็นเสมือนไฟคอยเผาผลาญจิตใจให้หมดดับไป ส่วนกรุณา หมายถึง ความสงสารคิดจะช่วยให้ผู้ที่ได้รับความทุกข์ได้พ้นจากทุกข์ กล่าวคือ เมื่อเห็นผู้ใดก็ตาม กำลังมีความทุกข์ ความเดือดร้อน ก็พยายามหาทางช่วยเหลือบำบัดให้บรรเทาหรือพ้นไปจากความทุกข์เดือดร้อนนั้น ผู้มีความกรุณาย่อมมีหน้าตาสดชื่น มารยาทนุ่มนวลน่ารัก เจริญด้วยคำที่ไพเราะ

อ่อนหวานน่าฟัง ไม่กล่าวคำหยาบ จิตใจก็อ่อนโยน ไม่โหดร้ายทารุณ หรือกระด้าง ความกรุณาก็คือ ความเสียสละความสุขของตนเพื่อความสุขของคนอื่นนั่นเอง

พระราชธรรม (ป.อ. ประยุตโต. 2538 : 92) ได้ให้ความหมายของความเมตตากรุณาไว้ ทั้งในภาษาไทย และภาษาอังกฤษดังนี้

เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาที่จะให้เป็นสุข มีจิตใจอันแผ่เมตรีและประโยชน์แก่ มนุษย์ สัตว์ทั่วหน้า (loving-kindness)

กรุณา คือ ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจอันปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยาก เดือดร้อนของปวงสัตว์ (compassion)

ผกา สัตยธรรม (2544 : 184) ให้ความหมายว่า เมตตา คือ ความคิดปรารถนาที่ดี ต้องการให้ผู้อื่นเป็นสุข มีความเจริญได้รับแต่สิ่งที่ดี การมีความรักผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ และมีความสุข ส่วนกรุณา คือ ความสงสารและช่วยให้พ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน ลงมือปฏิบัติช่วยเหลือในสิ่งที่ทำได้ เพื่อปลดเปลื้องความทุกข์ให้หมดไป

พระธรรมปิฎก (2545 : 20) ความเมตตา (ความรัก) คือ ความปรารถนาดี มีเมตรีต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข คำว่า กรุณา คือ ความสงสาร คือ อยากจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

จากความหมายทั้งหมดที่ได้กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า ความเมตตา คือ ความปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ และมีความสุข ส่วนกรุณา คือ ความสงสารคิดจะช่วยให้ผู้อื่นได้พ้นทุกข์

1.2 คุณลักษณะของบุคคลที่มีความเมตตากรุณา

กระทรวงศึกษาธิการ (ณัฐพงษ์ เจริญทิพย์. 2526 : 19 ; อ้างอิงจาก กระทรวงศึกษาธิการ. 2523 : 146-157. *แนวทางพัฒนาจริยธรรม*) ได้กล่าวถึงขอบข่ายผู้ที่มีความเมตตาไว้ว่ามีลักษณะดังนี้

1. ไม่ข่ม่า ทูบตี ตัด จำลอง หรือทำร้ายด้วยลักษณะต่าง ๆ
2. ไม่ข่มขู่ ดูหมิ่น เสียตสี พุดจาด้วยความกริ้วโกรธเคียดแค้น
3. ไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน
4. ช่วยพุดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน
5. ให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูล
6. มีความสลดใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์
7. แผ่เมตตาให้ แม้จะมีผู้ทำให้เดือดร้อน
8. มีอาการทางกาย วาจา ที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ นุ่มนวล

สนวน ลีโทชวลิต (2528 : 6) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงความเมตตากรุณา ดังนี้

1. ไม่ฆ่า หรือข่มเหง รังแก ตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่างๆ ต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง
2. ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยความยินดี
3. ไม่ข่มขู่ ดุหมั่น เสียดสี พุดจาด้วยความกร้าวโกรธ เคียดแค้น
4. ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน
5. เสียสละทรัพย์สินส่วนตนให้กับผู้ที่ขาดแคลนและมีความจำเป็นกว่า
6. แสดงความสนใจ และพูดให้กำลังใจเมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์
7. แนะนำช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความปรารถนาดี
8. แสดงอาการต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพนุ่มนวล พุดจาไพเราะ
9. สนับสนุนผู้อื่นในการบริจาคทาน
10. เป็นมิตรแท้ของผู้อื่น แม้เขาจะคิดร้ายต่อตน
11. ให้อภัยเมื่อมีผู้อื่นทำให้เดือดร้อน
12. มีความรักและเคารพในสิทธิของผู้อื่น
13. มีความสามัคคีในหมู่คณะ
14. บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม

ประกาศี สีหอำไพ (2543 : 63) กล่าวว่าความเมตตากรุณาต้อง

1. แบ่งปันในสิ่งที่ตนมีอยู่จนเกินความจำเป็นอย่างเหมาะสมตามกำลังของตน
2. เสียสละในสิ่งที่ตนมีหรือผู้ที่จำเป็นกว่า แม้จะทำให้ตนขาดสิ่งนั้นไป
3. ช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นประสบทุกข์ภัยด้วยความเอื้อเฟื้อเพื่อเกื้อกูล
4. ยินดีกับความสุภาพความสำเร็จที่ผู้อื่นได้รับ
5. เห็นใจ ปลอดภัย ให้กำลังใจเมื่อเห็นผู้อื่นทุกข์ทรมาน และหาหนทางช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้
6. ให้อภัยผู้ที่ทำผิด ไม่ผูกอาฆาตพยาบาท
7. ไม่ขูดรีดเอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่น
8. บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน

เจริญ ไวรวัจนกุล (2531 : 208-209) ความเมตตา-กรุณา หมายถึง มีการให้ กล่าว

วาจาเหมาะสม การประพฤติและแสดงออกเป็นเพื่อนที่เหมาะสม ลักษณะพฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่

1. เสียสละในส่วนแบ่งของตนให้กับผู้ที่ขาดแคลน และมีความจำเป็นมากกว่า
2. เลือกรับฟังในคำพูดที่ก่อให้เกิดไมตรี
3. เสนอตัวช่วยเหลือแนะนำทบทวนให้แก่ผู้ที่ยังไม่เข้าใจ
4. แสดงความยินดีในความ สุข ความสำเร็จของผู้อื่น
5. ให้เพื่อนหยิบยืมหนังสือเครื่องเขียนเมื่อตนไม่จำเป็นต้องใช้
6. ไม่รังแกสัตว์ หรือเพื่อน
7. พุดสุภาพอ่อนโยนต่อบุคคลทั่วไป

8. แสดงความเคารพอ่อนน้อม
9. แบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้แก่ผู้อื่นตามกำลังของตน
10. พุดลอบโยนผู้อื่นมีทุกข์
11. ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น
12. ไกลเกลียดความแตกแยกในหมู่คณะ
13. ไม่นำเอาคำพูดที่ไม่ดีจากคนอื่นมาเล่าให้เพื่อนฟัง
14. แสดงความเป็นเพื่อน
15. แนะนำอธิบายคนอื่น ๆ ในการเรียน และการปฏิบัติตน
16. พุดจาเป็นการให้กำลังใจแก่เพื่อน
18. ลงมือช่วยเพื่อนเมื่อได้รับการขอร้อง
19. เมื่อทำงานร่วมกันก็รับผิดชอบและช่วยกันแก้ไขร่วมกัน
20. ไม่นำเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นผลงานของตนเอง
21. บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม
22. พุดชักชวนให้ผู้อื่นให้ปฏิบัติเพื่อส่วนรวม
23. พุดมีเหตุผล
24. เมื่อทำงานเป็นกลุ่มก็ไม่นำผลงานของกลุ่มมาเป็นผลงานของตน
25. ไม่พุดจาให้กลุ่มหมดกำลังใจในการทำงาน
26. ไม่นำเอาของส่วนรวมมาใช้ประโยชน์ส่วนตัว
27. ร่วมลงมือช่วยกลุ่มแก้ปัญหาต่างๆ โดยตลอด
28. เลือกพุดแต่สิ่งดีงามของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ความเมตตากรุณา คือ พฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข และช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ตามความสามารถของตน

1.3 ความสำคัญของความเมตตากรุณา

ชม ภูมิภาค (2539 : 9) กล่าวว่าความเมตตากรุณาเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดสันติสุข และเป็นเครื่องค้ำจุนสังคมตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับโลก หากมนุษย์ทุกคน หรือส่วนมากมีคุณธรรมเรื่องความเมตตากรุณาแล้ว สังคมย่อมจะมีแต่ความสุขสงบ และความก้าวหน้า ปราศจากการเอารัดเอาเปรียบและกดขี่ซึ่งกันและกัน มนุษย์จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในสังคมใดก็ตามที่บุคคลมีความเมตตากรุณาน้อย สังคมนั้นย่อมจะมีปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความทุกข์ยาก การกดขี่ข่มเหงรังแกซึ่งกันและกัน

พิน ดอกบัว (2542 : 297) กล่าวว่า หากทุกคนมีเมตตาต่อกัน การล่องละเมียดศีล 5 ก็จะไม่เกิดขึ้น กล่าวคือ เมื่อมีเมตตาปราณีต่อผู้อื่นก็จะไม่ทำร้ายผู้อื่นหรือสัตว์อื่น เมื่อมีเมตตา ก็จะไม่ลักไม่โกงทรัพย์สินของผู้อื่น เพราะจะทำให้เขาเดือดร้อน เมื่อมีเมตตาก็จะไม่แย่งคู่ครองของผู้อื่นเพราะ

เป็นการทำลายเกียรติของผู้อื่น เมื่อมีเมตตาจะไม่หลอกลวง ไม่ใส่ร้ายไม่ทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด เมื่อมีเมตตาจะไม่คำฝิ่นหรือเหยียดหยาม ยำบ้าให้แก่ใครเพราะจำทำให้คนอื่นเดือดร้อนเพราะฉะนั้นเมตตาจึงเป็นรากฐานของธรรมทั้งหลาย คนเมื่อมีเมตตา ก็ย่อมมีความปรารถนาดีซึ่งกันและกัน จึงไม่เบียดเบียนทำร้ายกันในทุกรูปแบบ เมื่อคนเราไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน สังคมก็สงบสุข

พระราชสุทธินิพนธ์มงคล (2544 : 249) เมตตาทำให้เกิด 1.เข้าใจกัน 2.ทำให้เห็นใจกันได้ 3.ทำให้พึ่งพากันได้

วารสารเพื่อปลูกฝังศีลธรรมแก่สถาบันครอบครัวและสถาบันศึกษา (2544 : 20) เมตตาธรรมควรจะเป็นนิโรธและพื้นฐานให้คนไทยและชาวโลกทุกเชื้อชาติ ศาสนา ได้ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะเมตตาธรรม เป็นธรรมสากลที่ทุกศาสนาต้องยึดเป็นข้อวัตรปฏิบัติของศาสนิกชนอยู่แล้วจึงถือเป็นจุดร่วมกันทุกศาสนาที่ศาสนิกชนทั่วโลกจะยึดถือปฏิบัติร่วมกันได้และมีผลทำให้เกิดสันติสุขทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมในที่สุด

จากความสำคัญของความเมตตากรุณาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า ความเมตตากรุณาเป็นหลักธรรมให้คนเราปฏิบัติตนอยู่ในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น และทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

1.4 การพัฒนาและการปลูกฝังความเมตตากรุณา

ความเมตตากรุณา เป็นคุณธรรมจำเป็นในการอยู่ร่วมกัน เป็นคุณธรรมที่ก่อให้เกิดความสงบสุข จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดแก่บุคคล ซึ่งความเมตตากรุณานี้พัฒนาขึ้นในบุคคลได้หลายทาง

คานาล (Kanal. 1956 : 171-179) กล่าวว่า ความเมตตากรุณา มีพื้นฐานจากการที่บุคคลมีความเห็นอกเห็นใจต่อกัน ซึ่งความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่นนี้ เกิดขึ้นได้คือประการแรก เกิดขึ้นตั้งแต่เด็ก เกิดจากการถ่ายทอดความรู้สึก อันเนื่องมาจากความตึงเครียดทางกายที่ได้รับจากการเลี้ยงดู และประการสุดท้ายคือ เกิดจากประสบการณ์ในอดีตของบุคคล เมื่อบุคคลเคยได้รับความทุกข์มาก่อน ต่อมาเมื่อพบเห็นคนอื่นมีความทุกข์ก็จะเกิดความเห็นอกเห็นใจขึ้น

ดังนั้น การที่บุคคลจะมีความเมตตากรุณาได้จึงต้องฝึกฝนจิตใจของตนเองก่อนที่จะใช้วิธีการอบรมสั่งสอนด้วยวิธีการต่าง ๆ เข้ามามีส่วนในการพัฒนาให้เกิดความเมตตากรุณา

ชม ภูมิภาค (2525 : 11-12) ให้หลักการปลูกฝังความเมตตากรุณา ดังนี้

1. ให้ความคิดรวบยอดที่ถูกต้องเกี่ยวกับความเมตตากรุณา ความคิดรวบยอดของความเมตตากรุณา เป็นความคิดรวบยอดที่มีลักษณะเป็นนามธรรมมาก เพื่อให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดที่ถูกต้อง จะต้องหาตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมหลายๆ อย่างที่ทำให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดที่ตรงกัน อาจจะใช้นิทาน ชาดก หรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันมาแล้ว อาจเล่าเองหรือใช้เทปบันทึกเสียง หรือภาพยนตร์เกี่ยวกับความเมตตากรุณาฉายให้นักเรียนดู เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสรุปว่า ความเมตตาคืออะไร ความกรุณาคืออะไร จะต้องมีการทดสอบด้วย การ

เสนอตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมให้นักเรียนสามารถบอกให้ถูกต้องว่า อันใดเป็นตัวอย่างของความเมตตา อันใดเป็นตัวอย่างของความกรุณา หรือมิใช่ความเมตตากรุณา

2. สร้างทัศนคติที่ดีต่อความเมตตากรุณา เมื่อนักเรียนมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความเมตตากรุณาแล้ว ก็ต้องสร้างทัศนคติที่ดีต่อความเมตตากรุณา เพราะทัศนคติจะเป็นแรงหนุนและกำหนดทิศทางของพฤติกรรม สักแต่ตัวเราเท่านั้นไม่เป็นเครื่องกำหนดที่แน่นอนว่าคนจะประพฤติปฏิบัติ บุคคลต้องเห็นประโยชน์ เห็นความจำเป็นและมีความรู้สึกที่ดีหรือทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น บุคคลจึงจะเกิดการกระทำการปลูกฝังทัศนคตินั้น จะทำด้วยการให้เขาอภิปรายได้แสดง ได้รับบทบาทมากมาย ดังนั้นการสอนต้องเสนอตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมมากๆ อาจด้วยรูปภาพ ด้วยภาพยนตร์ เสนอกรณีตัวอย่าง แล้วให้นักเรียนอภิปรายอย่างกว้างขวางให้เห็นประโยชน์ของความเมตตากรุณาในชีวิตประจำวัน การรับบทบาทสมมติก็จะเป็นวิธีสอนที่ดีอย่างหนึ่งในการทัศนคติที่ดีต่อความเมตตากรุณา จะใช้วิธีการสอนแบบใด มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะของผู้เรียน การอภิปรายการรับบทบาทสมมติอาจเหมาะกับนักเรียนชั้นมัธยมปลาย ส่วนการเล่นทาน การเสนอตัวอย่างด้วยภาพยนตร์ หรือการบันทึกเสียงอาจจะเหมาะกับนักเรียนชั้นประถมมากกว่านักเรียนชั้นมัธยม

3. ปฏิบัติให้เกิดทักษะ เป็นการให้นักเรียนได้มีโอกาสรับบทบาทสมมติในเหตุการณ์ต่างๆ ที่แสดงให้เห็นความเมตตากรุณาในชั่วโมงสอน โดยครูสร้างสถานการณ์จำลองที่เป็นปัญหาขึ้นมา แล้วให้นักเรียนแสดงบทบาทเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้นๆ

นอกจากการสอนในชั้นแล้ว การจัดกิจกรรมต่างๆ หรือการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ นอกเหนือจากการเรียนในชั้น เพื่อส่งเสริมให้เกิดคุณธรรมเรื่องเมตตากรุณานั้นมีอยู่มากมาย (ชม ภูมิภาค. 2525 : 12) เช่น

1. ให้นักเรียนโตช่วยเหลือแก่นักเรียนเล็กๆ ในการข้ามถนน หรืองานอื่นๆ ในโรงเรียน ช่วยสอนหนังสือให้แก่ชั้นเล็กๆ ช่วยดูแลนักเรียนเด็กกว่าที่เล่นในสนาม
2. ช่วยดูแลให้ความช่วยเหลือคนแก่ คนตาบอด หรือคนพิการในการข้ามถนน
3. ช่วยดูแลให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่เจ็บป่วย
4. ให้การช่วยเหลือคนต่างถิ่นที่ต้องการไปในที่ที่เขาต้องการ ด้วยการช่วยแนะนำบอกทางและอื่นๆ เพื่อให้เขาไปที่เขาต้องการได้
5. ช่วยบอกอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำที่เขาอาจไม่ทราบ หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ในอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น
6. ช่วยกันบริจาคแก่เด็กขาดแคลน หรือเมื่อนักเรียนในโรงเรียนเดียวกันประสบภัยและอื่นๆ เพื่อเป็นการบรรเทาความเดือดร้อน
7. จัดกิจกรรมช่วยกันพัฒนา หรือทำความสะอาดในบริเวณโรงเรียน บริเวณวัด สถานที่ราชการอื่น หรือชุมชน เป็นการแสดงความเมตตาโดยมุ่งให้คนอื่นเป็นสุข

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เห็นได้ว่า คุณธรรมเรื่องความเมตตากรุณานั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อความสันติสุขของสังคม จะต้องปลูกฝังคุณธรรมเช่นนี้ให้เกิดในหัวใจของคนไทยทุกคน จะต้องช่วยกันทั้งสถานศึกษาและชุมชน ต้องดำเนินการตั้งแต่เยาว์วัยเพื่อให้เกิดเป็นอุปนิสัยการที่

จะเกิดลักษณะนิสัย หรืออุปนิสัยได้นั้น จะต้องเกิดทั้งความเข้าใจในความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความเมตตา กรุณา จะต้องมิตศนคติที่ดีต้องมีความเมตตา กรุณา และการปฏิบัติจริงๆ ด้วย หากจะกล่าวถึงความเมตตา กรุณาอย่างเดี่ยว ย่อมไม่สามารถจะปลูกฝังความเมตตา กรุณาลงในหัวใจคนได้ ต้องปฏิบัติจริงๆ จึงจะมีความเมตตา กรุณาในจิตใจของคน อันจะนำไปสู่การสร้างสันติสุขในสังคม

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเมตตา กรุณา

1.5.1 งานวิจัยในประเทศ

สมชาย พุ่มพิมล (2525 : 168) ได้ศึกษาการทดลองสอนความเมตตา กรุณาแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาแตกต่างกันโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 อายุ 9-14 ปี จำนวน 67 คน ผลการทดลองพบว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีความเมตตา กรุณาเพิ่มขึ้น และแตกต่างจากวิธีการสอนแบบธรรมดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภิกษุญ่น เจนเจริญวงศ์ (2530 : 76) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาจริยธรรมด้านความเมตตา กรุณาของนักเรียน จากการทำหนังสือภาพที่นำเสนอพฤติกรรมของตัวละครเอกในทางบวกและทางลบ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 105 คนพบว่านักเรียนที่ได้ทำหนังสือภาพที่มีพฤติกรรมของตัวละครเอกทั้งในทางบวกและทางลบ มีการพัฒนาจริยธรรมด้านความเมตตา กรุณาแตกต่างจากนักเรียนที่ไม่ได้ทำหนังสือภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

อัสวิน นันทะแสง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างสื่อหนังสือการ์ตูนเรื่องความเสียสละและความเมตตา กรุณาในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 15 คน จากการศึกษาพบว่า หนังสือการ์ตูนเรื่องความเสียสละและความเมตตา กรุณาสามารถนำไปใช้ประกอบการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวแสดงว่า ความเมตตา กรุณาเป็นคุณลักษณะบุคคลที่สามารถพัฒนาได้ ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะนำวิธีการใช้คู่มือพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมมาพัฒนาความเมตตา กรุณาของนักเรียนในระดับปฐมวัย เพื่อศึกษาว่า นักเรียนมีพัฒนาการดีขึ้นหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางปูพื้นฐานการพัฒนาความเมตตา กรุณาให้แก่นักเรียนต่อไป

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม

2.1 ความหมายคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรมจริยธรรมเป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน บางคนก็ใช้ควบคู่กันไป จนหลาย ๆ คน เข้าใจว่าเป็นคำที่มีความหมายเดียวกัน เช่น เข้าใจว่า คนที่มีคุณธรรมสูง ก็คือคนที่มีจริยธรรมสูง แต่ความเป็นจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น คนที่มีคุณธรรมสูง อาจจะมีจริยธรรมต่ำก็ได้ คำ

สองคำนี้จึงใช้แทนกันไม่ได้ จากคำกล่าวดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมความหมายของคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งนักปรัชญา นักการศึกษา นักจิตวิทยา ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้

นักปรัชญาชาวต่างประเทศได้ให้ความหมายของคุณธรรม ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Virtue ไว้ เช่น

กูด (Good. 1973 : 641) ซึ่งให้ความหมายของคุณธรรมไว้ 2 ประการ ที่สอดคล้องกัน คือ

1. คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน
2. คุณธรรม หมายถึง คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรม

ส่วนนักปรัชญา นักการศึกษา และนักการศาสนาในประเทศไทย ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้เช่นเดียวกัน ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 291) ให้ความหมายจริยธรรม น. คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (พระธรรมปิฎก. 2546 : 32) ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมคือความประพฤติ ธรรมคือการดำเนินชีวิต หลักความประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต คำจริยธรรมนี้นักปราชญ์ประเทศไทยได้บัญญัติให้ใช้สำหรับคำภาษาอังกฤษ ethics หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม หรือกฎศีลธรรม จริยะ (หรือจริยธรรม) อันประเสริฐ เรียกว่า พรหมจริยะ (พรหมจริยธรรม หรือ พรหมจรรย์) แปลว่า ความประพฤติอันประเสริฐหรือการดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ หมายถึง มรรคมีองค์ 8 หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา เทียบศีลธรรม

ประกาศรี สีหอำไพ (2543 : 17, 21) ได้กล่าวถึงความหมายของคุณธรรมและจริยธรรมไว้ว่า คุณธรรม คือ หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรับชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ความยินดี การกระทำที่ดีย่อมมีผลผลิตของความดี คือ ความชื่นชมยกย่องในขณะที่การกระทำชั่วย่อมนำความเจ็บปวดมาให้ การเป็นผู้มีคุณธรรม คือ การปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่ดั่งามความเข้าใจเรื่องการกระทำดีมีคุณธรรมเป็นกฎเกณฑ์สากลที่ตรงกัน เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียน ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น ส่วนคำว่า จริยธรรม (Ethics) หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาแลปลูกฝังลักษณะนิสัย ให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม

มลิวัลย์ บำรุงการ (2531 : 11) สรุปไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจมนุษย์ โดยผ่านประสบการณ์จากการได้สัมผัส ซึ่งแสดงออกมาจากการกระทำทางกาย วาจาและใจ ของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งที่มีคุณประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นผลในการประพฤติปฏิบัติ และคิดในทางที่ถูกต้องดีงาม

ยนต์ ชุ่มจิต (2531 : 139) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นความดี ความถูกต้อง ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ซึ่งพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นหรือทั้งตนเองและผู้อื่น

วิไลวรรณ ชินพงษ์ (2539 : 9) สรุปไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่เกี่ยวกับคุณงามความดีที่เกิดจากการกระทำของบุคคล ที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดี และเป็นพฤติกรรมที่ยอมรับของสังคม

จากความหมายของคุณธรรมตามทัศนะของบุคคลต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม ซึ่งเกิดจากการศึกษา การปฏิบัติ ฝึกอบรม การกระทำจนเคยชินเกิดเป็นลักษณะนิสัย เป็นสิ่งที่มีคุณประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม

ส่วนคำว่า “จริยธรรม” นั้น มีนักการศึกษานักจิตวิทยาหลายท่านได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้มากมาย ซึ่งจะกล่าวถึงพอสังเขปดังนี้

นักปรัชญาและจิตวิทยาชาวต่างประเทศได้ให้ความหมายของจริยธรรม ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Morality ไว้ เช่น

บราวน์ (Brown. 1968 : 411-414) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า คือ ระบบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่บุคคลใช้ในการแยกแยะการกระทำที่ถูกต้องออกจากการกระทำที่ผิด

โคลเบอร์ก (Kohlberg. 1976 : 4-5) กล่าวว่า จริยธรรมมีพื้นฐานของความยุติธรรม ถือเอาการเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกสถานการณ์ไม่มีการขัดแย้งเป็นอุดมคติ ดังนั้นพันธะทางจริยธรรมจึงเป็นการเคารพต่อสิทธิข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน

ส่วนนักปรัชญา นักการศึกษา และนักการศาสนาในประเทศไทย ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้เช่นเดียวกัน ดังนี้

จากความหมายของจริยธรรมในทัศนะของบุคคลต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่าจริยธรรม หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ควรกระทำเพื่อความสงบสุขและเป็นที่ยอมรับ

2.2 ความหมายของจริยธรรม

ธีราพร กุลนันทน์ (2544 : 5-6) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม คือ มาตรฐานของความประพฤติของคนในสังคม ซึ่งได้ถูกกำหนดไว้ว่าสิ่งใดเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามเหมาะสมที่บุคคลควรจะทำ และสิ่งใดเป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสมซึ่งบุคคลแต่ละคนต้องละเว้น โดยมีจิตสำนึกสามารถแยกแยะพฤติกรรมดังกล่าวได้บนหลักของความยุติธรรมและความถูกต้องเหมาะสมเพื่อให้เราทุกคนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 21) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า เป็นลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ โดยลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม จะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภทคือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุนและผู้กระทำส่วนมากเกิดความ

พอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่งนั้นคือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษ หรือพยายามกำจัดและผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือ ผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมาก ประเภทหลังน้อย

ระวี ภาวิไล (2530 : 74) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมเป็นธรรมชาติภายในจิตใจที่กำหนดพฤติกรรมที่บุคคลมีความสัมพันธ์ทั้งในตนเองและในความสัมพันธ์ต่อผู้อื่น และถ้าหากไม่มีจิตใจก็ไม่มีจริยธรรม

จากความหมายที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า จริยธรรม คือ แนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยมีจิตใจเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมให้แสดงออกทั้งกาย วาจา และใจ ในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทำให้เกิดความสุขแก่ตนเองผู้อื่นและสังคม

2.3 ความหมายพัฒนาการทางจริยธรรม

จริยธรรมของบุคคลมีต้นเหตุมาจากอิทธิพลของสังคมมากกว่าอิทธิพลของพันธุกรรม รากฐานการเกิดจริยธรรมนั้นก่อตัวตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 10 ปีแรก และจะฝังรากลึกยากแก่การเปลี่ยนแปลง (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524 : 5)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 2) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะและพฤติกรรมทางสังคม โดยที่ลักษณะและพฤติกรรมนั้นมีคุณสมบัติคือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการ นิยมชมชอบให้การสนับสนุนและผู้กระทำเกิดความพอใจในการกระทำนั้น หรือเป็นลักษณะสังคมไม่ต้องการ สังคมลงโทษหรือจำกัด และผู้กระทำมีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

โคลเบอร์ก (Kohlberg. 1975 : 673) กล่าวว่า จริยธรรมไม่ได้หมายถึงการกระทำตามที่สังคมเห็นว่าดีหรือถูกต้อง แต่เป็นสิ่งที่บุคคลควรกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ขัดแย้งแล้วตัดสินใจตามหลักความยุติธรรม

จากความหมายของจริยธรรม สามารถสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ และบรรทัดฐานของสังคม และความรู้สึกผิดชอบชั่วดีตามความนึกคิดของบุคคลที่พึงปฏิบัติในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ในสังคม กฎเกณฑ์ และบรรทัดฐานของสังคมนั้นจะแตกต่างกันไปตามแต่ละสังคม

2.4 องค์ประกอบของพัฒนาการทางจริยธรรม

1. โครงสร้าง หมายถึง เหตุผลที่บุคคลใช้ในการตัดสินใจต่อความเชื่อถือที่บุคคลซึ่งมีลักษณะเป็นสากล
2. เนื้อหา หมายถึง แบบแผนของประสบการณ์ซึ่งเป็นไปตามการเรียนรู้ เนื้อหาจะบอกว่สิ่งที่เชื่อถือคืออะไร เนื้อหาจะมีลักษณะเปลี่ยนไปตามวัฒนธรรม ซึ่งเป็นประสบการณ์ของแต่ละคน (ทิพย์สุตา นิลสินธพ. 2523 : 11)

พัฒนาการทางจริยธรรมนั้นมีใช่เป็นการพร่ำสอนหรือการรับความรู้จากผู้อื่นโดยตรง แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนต่อผู้อื่น บทบาทของผู้อื่น ข้อเรียกร้อง และกฎเกณฑ์ต่างๆ ของกลุ่ม สิ่งแวดล้อมจากบ้านจากโรงเรียน ซึ่งอาจขัดแย้งกัน และขณะเดียวกันก็ผลักดันให้บุคคลพัฒนาไปตามขั้นตอนในทิศทางเดียวกันเสมอ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในกลุ่มหรือสังคมใดก็ตาม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524 : 43)

2.5 ลักษณะทางจริยธรรม

ลักษณะต่างๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมได้มีผู้กล่าวถึงในลักษณะต่างๆ กัน ดังนี้
 บรราน (Brown. 1968) แบ่งจริยธรรมออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้
2. ด้านความรู้สึก
3. ด้านความประพฤติปฏิบัติ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันทร์ (2520 : 4-6) ได้เสนอลักษณะจริยธรรมของบุคคลว่า ประกอบด้วยส่วนต่างๆ 4 ส่วน คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ว่าการกระทำสิ่งใดดีควรกระทำ สิ่งใดไม่ควรกระทำ ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมขึ้นอยู่กับอายุและระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญา ความรู้เชิงจริยธรรมสามารถเรียนรู้ โดยเฉพาะในช่วงอายุ 2-10 ปี จะได้รับการปลูกฝังมากเป็นพิเศษ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องของการเรียนรู้เนื้อหาของจริยธรรมนั่นเอง

2. ทศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลต่อพฤติกรรมต่างๆ ทางจริยธรรมว่า ชอบหรือไม่ชอบเพียงใด ทศนคติเชิงจริยธรรม ของบุคคลส่วนใหญ่ จะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้นๆ และสามารถทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้ แม้นยากกว่าความรู้เชิงจริยธรรม ทศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำ พฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังของการกระทำ

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรือดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรม แบ่งเป็น 2 จำพวก

จำพวกแรก การกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุน เช่นการให้ทานการช่วยเหลือ

จำพวกที่สอง พฤติกรรมเป็นสถานการณ์ที่ยั่วให้บุคคลอื่นกระทำความผิดกฎเกณฑ์ เพื่อประโยชน์ส่วนตนบางประการ เช่น การโกงสิ่งของ เงินทอง คະแนน ลักขโมย เป็นต้น

กรมวิชาการ (2523 : 3) แบ่งจริยธรรมออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ คือ ความเข้าใจในเหตุผลและสามารถแยกแยะตัดสินว่าอะไรถูกต้องได้ด้วยการคิด
2. ทางด้านอารมณ์ คือ ความพอใจ ศรัทธาเลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะได้รับจริยธรรมมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ
3. ด้านพฤติกรรมแสดงออก คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินการกระทำจะถูกหรือผิด เชื่อว่าได้รับอิทธิพลจากความรู้และด้านอารมณ์ และบางส่วนขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ เช่น ความรุนแรงของการบีบบังคับของสถานการณ์ที่รุมเร้าบุคคลนั้น

2.6 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

2.6.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของฌอง เพียเจต์ (Jean Piaget)

เพียเจต์ (Jean Piaget) เป็นผู้ริเริ่มทางความคิดว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นย่อมขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่างๆ ทางสังคมพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้นเขาพบว่าเด็กจะมีพัฒนาการทางสติปัญญาได้ถึงขั้นสูงสุด (Formal Operation) เมื่ออายุประมาณ 8-10 ปี ฉะนั้นพัฒนาการทางด้านจริยธรรมของเด็กจึงบรรลุขั้นสูงสุดได้เมื่ออายุ 8-10 ปี เช่นกัน เพียเจต์ ได้แบ่งขั้นของการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์เป็น 3 ขั้น ดังนี้ (ดวงเดือน พันธุนาวิน : 2524: 27-31)

ขั้นที่ 1 ขั้นก่อนจริยธรรม เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เด็กยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมอย่างละเอียด มีแต่ความต้องการทางกาย ซึ่งต้องการที่จะได้รับการบำบัด โดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะใดๆ เมื่อเด็กมีความสามารถในการพูด ก็จะเริ่มรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่นๆ

ขั้นที่ 2 ขั้นยึดคำสั่ง ระหว่างอายุ 2-8 ขวบ เด็กจะมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่คือประกาศิตที่ตนต้องกระทำตาม

ขั้นที่ 3 ขั้นยึดหลักแห่งตน ความเกรงกลัวอำนาจภายนอกที่ปรากฏในขั้นที่ 2 จะกลายเป็นหลักภายในจิตใจของเด็กเกี่ยวกับความยุติธรรม ประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนทำให้เด็กรู้จักการมีการแลกเปลี่ยนกันและกัน และมีความเท่าเทียมกันระหว่างบุคคล

2.6.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ ลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก

(Lawrence Kohlberg)

โคลเบอร์ก ได้จำแนกพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ มี 6 ขั้น มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Pre-Conventional Level) หมายถึง การตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ไม่คำนึงถึงผู้อื่น ในระดับนี้บุคคลจะขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจเหนือตน ระดับนี้พบในเด็กอายุ 1-10 ปี โดยแบ่งเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 ชั้นหลักการหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษ (The Punishment and Obedience Orientation) บุคคลจะเลือกกระทำหรือไม่กระทำให้เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ตนเองถูกลงโทษทางกาย จะยอมทำตามคำสั่งผู้มีอำนาจเหนือตนโดยไม่มีเงื่อนไข ไม่พิจารณาถึงความหมายในคุณค่าของมนุษย์ เช่น ไม่กล้ายกยอกทรัพย์เพราะกลัวถูกตำรวจจับ หรือไม่กล้าหนีเรียนเพราะกลัวถูกครูตัดคะแนน เป็นต้น ในชั้นนี้พบในเด็กอายุ 2-7 ปี

ชั้นที่ 2 ในหลักการแสวงหารางวัล (The Instrumental Relativist Orientation) เป็นชั้นที่บุคคลเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเท่านั้นต้องการแลกเปลี่ยนจากสิ่งที่ตนกระทำโดยมุ่งการตอบแทนทางกายและวัตถุมากกว่านามธรรม และไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสังคม พบในเด็กที่มีอายุ 7-10 ปี

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) ในระดับนี้บุคคลจะกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยๆ ของตน เช่น ทำตามความคาดหวังของครอบครัว กลุ่มเชื้อชาติ หรือทำตามกฎหมายและศาสนา บุคคลจะเลียนแบบหรือคล้อยตามบุคคลในกลุ่มเพื่อปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของสังคม แต่ไม่คำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นในขณะนั้น และผลที่ตามมาภายหลังในระดับนี้บุคคลยังต้องการการควบคุมจากภายนอกอยู่ แต่ก็ยังนึกถึงจิตใจของผู้อื่นด้วย รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา พบในผู้ที่มีอายุ 10-16 ปี ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้นคือ

ชั้นที่ 3 ชั้นใช้หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (The Enter Personal) ในชั้นนี้บุคคลมีความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตน ในฐานะที่เป็นหน่วยของสังคมจึงถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวังอย่างเคร่งครัด พบในผู้ที่มีอายุ 10-13 ปี

ชั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (The Law and Order Orientation) ในชั้นนี้บุคคลมีความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตน ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมจึงถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือความหมายอย่างเคร่งครัดพบในผู้ที่มีอายุ 13-16 ปี

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post Conventional Level) เป็นระดับที่ต้องตัดสินใจขัดแย้งต่างๆ ด้วยการนำมาพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบด้วยตนเอง เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า สิ่งใดสำคัญมากกว่ากันก็จะปฏิบัติตามนั้น มีหลักการของตนเองที่ถูกต้องและหลุดพ้นจากกฎเกณฑ์ของสังคม ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 5 ชั้นใช้หลักการทำตามข้อตกลงของสังคมและคำมั่นสัญญา (Social Contract Legalistic Orientation) บุคคลจะเห็นความสำคัญของชนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ละเมิดผู้อื่น สามารถควบคุมใจตนเองได้เคารพตนเอง สามารถให้รางวัลและลงโทษตนเองได้ เช่น เกิดความละอายใจหรือภาคภูมิใจในการกระทำของตนเอง โดยไม่เกี่ยวข้องกับควบคุมจากภายนอกหรือบุคคลอื่นมีพฤติกรรมที่ถูกต้องเป็นไปตามค่านิยมส่วนตัว ผสมผสานมาตรฐานการยอมรับจากสังคม

ถือว่ากฎเกณฑ์ต่างๆ อาจเปลี่ยนแปลงได้โดยพิจารณาถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ พบในบุคคลที่มีอายุ 16 ปี ขึ้นไป ได้แก่ วัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่

ขั้นที่ 6 ขั้นยึดหลักอุดมคติสากล (The Universal Ethical Principle Orientation) เป็นจริยธรรมขั้นสูงสุดแสดงถึงการมีความรู้สากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตนและมีความยึดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายในบั้นปลาย อันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่เคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละคน และความเกรงกลัวต่อบาปเป็นคติประจำใจ

ในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ขั้น 3 ระดับ ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก สามารถสรุปสาระสังเขปเป็นตาราง ดังนี้

เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ขั้น 3 ระดับ
ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษ (อายุ 2-7 ปี) ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (อายุ 7-10 ปี)	1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (อายุ 2-10 ปี)
ขั้นที่ 3 หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10-13 ปี) ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (อายุ 13-16 ปี)	2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (อายุ 10-16 ปี)
ขั้นที่ 5 หลักการทำตามข้อตกลงของสังคมและคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปี ขึ้นไป) ขั้นที่ 6 ยึดหลักอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (อายุ 16 ปีขึ้นไป)

โคลเบอร์ก เชื่อว่า พัฒนาการจริยธรรมนั้นไม่ใช่การรับรู้จากการพร่ำสอนของผู้อื่นโดยตรง แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น และบทบาทของผู้อื่นด้วย รวมทั้งข้อเรียกร้องและกฎเกณฑ์ของกลุ่มต่างๆ ซึ่งอาจจะขัดแย้งกัน ไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใดก็ตาม การพัฒนาทางด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้นเป็นไปตามขั้น จากขั้นที่หนึ่งผ่านไปแต่ละขั้นถึงขั้นที่หก บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ เพราะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะพัฒนาจากขั้นที่ต่ำกว่าอยู่ก่อนแล้ว ต่อมาบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ๆ ได้ดีขึ้น ถึงการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ทำให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นสูงขึ้นไป ส่วนเหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าก็จะใช้น้อยลงทุกที และถูกละทิ้งไปในที่สุด

2.7 คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดแก่นักเรียน

ชาเลียง วุฒิจันทร์. (2524 : 28-31) ได้กล่าวถึง จริยธรรมในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 มีจุดมุ่งหมายให้เกิดผลแก่ผู้เรียน ดังนี้

1. มีคุณสมบัติที่ต้องการเน้น เช่น ความเสียสละ ความมีวินัยในตนเอง ความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ ประหยัดและอดทน การรู้จักคิดวิจารณ์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ฯลฯ
2. มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น มีสุขนิสัยส่วนตัวและส่วนรวม ทั้งกายและจิตใจ รู้กฎหมายที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน มีความรู้และทักษะในการหา การใช้และออมทรัพย์ ฯลฯ
3. มีชีวิตที่สงบสุข เช่น รู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สิ่งแวดล้อมและวิทยาการใหม่ๆ เข้าใจและศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ และนำหลักธรรม มาใช้ใน ชีวิตประจำวัน ฯลฯ
4. เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนและชาติ เช่น เชื้อมั่นในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้คุณค่า ชื่นชอบและรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ ฯลฯ

2.8 วิธีการส่งเสริมและพัฒนาทางจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 63-67) ได้กล่าวถึงวิธีการส่งเสริมและพัฒนา จริยธรรมไว้ดังต่อไปนี้

1. การให้ความรู้ขั้นสูงขึ้น วิธีการฝึกฝนเด็กโดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นต่ำ ให้สามารถใช้หลักเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปนั้น เริ่มจากการศึกษาพัฒนาการทาง จริยธรรมของเด็กเล็กตามทฤษฎีของเพียเจท์ นักจิตวิทยาได้ใช้วิธีการการให้เหตุผลที่เหนือกว่าที่ เด็กใช้ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้ความรู้ในขั้นที่สูงขึ้นกว่าขั้นที่ตนมีอยู่ เมื่อเด็กได้รับเหตุผลใหม่ เด็กจะ นำไปใช้เปรียบเทียบกับเหตุผลเดิมของตน ซึ่งการเปรียบเทียบนี้เด็กจะเกิดความรู้ที่ขัดแย้งกันหรือ เกิดความไม่สมดุลทางความคิด ความไม่สมดุลนี้จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้เด็กเกิดมีการปรับปรุง โครงสร้างทางความคิดของตนเพื่อให้เกิดสมดุลขั้นใหม่ ซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจและยอมรับเหตุผลใน ขั้นที่สูงกว่าขั้นของตนได้
2. การอบรมทางศาสนา ประเพณีของผู้นับถือศาสนาพุทธ ได้เปิดโอกาสให้ ชาวบ้านโดยเฉพาะเพศชายมีโอกาสเข้ารับอบรมทางพุทธศาสนาโดยมีการบวชเป็นสามเณรและ พระภิกษุให้พร้อมที่แตกต่างกันตามสะดวก การได้บวชเรียนนี้ในวัฒนธรรมไทยถือว่าเป็นการ เติร์ยมบុคลให้พร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่สามารถรับผิดชอบในหน้าที่การงาน ครอบครัวและประเทศชาติ ผู้ที่ผ่านการบวชเรียนมาแล้วสังคมถือว่าเป็นผู้ที่จะมีความเปลี่ยนแปลงทางจิตลักษณะและพฤติกรรม ไปในทางที่ลดความเห็นแก่ตัว และเพิ่มความเห็นแก่พวกพ้อง เห็นแก่ส่วนรวม เห็นแก่มนุษยชาติ นอกจากนั้นผู้ที่ผ่านการบวชเรียนแล้วยังควรเป็นผู้ที่มีความซื่อซึ้งในรสพระธรรมมากกว่าผู้ที่ไม่ มีโอกาสใกล้ชิดกับศาสนาอีกด้วย

3. การให้แสดงบทบาท วิธีการนี้เกิดความเข้าใจที่ว่า การที่คนเราจะเข้าใจผู้อื่นได้ดีนั้น ต้องให้เขาได้โอกาสสวมบทบาทอื่นๆ นอกเหนือไปจากที่ตนเป็นอยู่ ซึ่งคอลลินส์ (Collins) กล่าวว่า วิธีเดียวที่จะทำให้คนได้คิดหรือรู้สึกแตกต่างไปจากที่เขาเป็นอยู่ได้คือ ให้เขาได้แสดงออกไปจากบทบาทที่ต่างไปจากเดิมและบทบาทนั้นควรเกี่ยวข้องกับจริยธรรม โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้กล่าวว่าการสวมบทบาทนั้น ได้แก่ การรับเอาทัศนคติของคนอื่น การรับรู้ในความคิดและความรู้สึกของคนอื่น การนำตนเข้าไปอยู่ในฐานะของคนอื่นด้วยกระบวนการดังกล่าว จะทำให้มีความคิด กว้างขวางและเกิดความคิดความเข้าใจแตกต่างไปจากเดิม ไม่ยึดอยู่แต่ตนเอง

4. การใช้อิทธิพลของกลุ่มให้เกิดการคล้อยตาม การแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อเป็นการยกระดับจิตใจของเด็กนั้นอาจทำได้โดยการใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนซึ่งแสดงออกทางจริยธรรมระดับเดียวกัน เด็กจะยึดถือเพื่อนเป็นแบบอย่างและคล้อยตามลักษณะของเพื่อนไปโดยง่าย เพื่อนนับว่าเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อเด็กมาก สารสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ ได้เน้นที่ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนแบบเสมอภาคกัน (Equalitarian Peer Interaction) ว่าเป็นแหล่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความรู้และระดับจริยธรรม โดยโคลเบอร์กได้ยืนยันเช่นเดียวกันโดยกล่าวว่าปฏิสัมพันธ์ต่อเพื่อนจะมีผลต่อระดับจริยธรรม เด็กๆ ที่ได้รับร่วมสังคมกันจะมีความก้าวหน้ากว่าเด็กที่แยกเดี่ยวจากเพื่อน ทั้งนี้เพราะเด็กมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้โต้แย้งกันกับเพื่อน จะทำให้เขาได้รับความคิดเห็นและทัศนคติใหม่ๆ ต่างไปจากที่ตนมีอยู่ ถ้าเขาได้พิจารณาเปรียบเทียบกับความรู้เดิมที่เขาเมื่ออยู่ ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดแนวคิดที่จะให้กลุ่มเพื่อนและเหตุผลใหม่เป็นสิ่งที่ช่วยในการฝึกฝนการใช้ เหตุผลเชิงจริยธรรมแก่บุคคลโดยใช้กลุ่มเพื่อนเป็นสื่อเสนอความรู้และเหตุผลใหม่ในระดับที่สูงกว่าที่บุคคลมีอยู่เดิม

5. การให้เลียนแบบจากตัวแบบ การใช้ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่างๆ ให้ผู้ถูกทดลองเห็น จะเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้ถูกทดลองทำพฤติกรรมนั้นๆ ตามตัวแบบได้ การจัดตัวแบบให้นี้ก็เป็นการให้ความรู้แก่ผู้ถูกทดลองวิธีหนึ่งนอกเหนือจากการเขียนให้อ่านแบบวิธีแรกที่กล่าวมาแล้วหรือการให้แสดงบทบาทเพื่อรับคำแนะนำจากเพื่อน หรือการให้เพื่อนแสดงความคิดเห็นที่เหมือนกันเป็นเอกฉันท์อันจะทำให้ผู้ถูกทดลองคล้อยตามกลุ่มเพื่อนได้มาก การจัดตัวแบบให้เกิดการเลียนแบบเป็นวิธีที่มีการศึกษาค้นคว้ามาพอประมาณ เพราะเป็นวิธีที่นักจิตวิทยาเชื่อว่า จะเรียนรู้จากสังคมได้มากที่สุด และเป็นวิธีการเดียวที่เด็กอาจทำตามได้โดยที่ไม่รู้สึกว่าคุณชักจูงลักษณะของการเลียนแบบนี้เป็นลักษณะหนึ่งที่เป็นไปตามอิทธิพลทางสังคม เป็นวิธีหนึ่งที่มนุษย์ใช้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ลักษณะการเลียนแบบ (Imitation) กิติ การเทียบเคียง (Identification) กิติ ล้วนเป็นวิธีที่อาศัยตัวแบบ ลักษณะและความเหมาะสมของตัวแบบเป็นสิ่งสำคัญมากของสำหรับวิธีนี้ เพราะตัวแบบ จะต้องมึลักษณะดึงดูด และชักชวนให้ผู้อื่นสังเกตเห็น เกิดความเชื่อถือและคล้อยตามได้ ตัวแบบที่มีอิทธิพลให้เด็กคล้อยตามได้มาก ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ใหญ่และเพื่อน ลักษณะอีกประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดการเลียนแบบได้มาก คือ ความเหมาะสมในตัวแบบ การเชื่อ

ในเรื่องความรู้ความสามารถของตัวแบบในเรื่องที่เขาจะแสดงออกจะทำให้ผู้สังเกตคล้อยตามได้มาก ลักษณะภายในของผู้เลียนแบบเองก็เป็นตัวแปรสำคัญที่จะก่อให้เกิดการเลียนแบบได้เช่นกัน

จะเห็นได้ว่าการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับบุคคลทุกคน เพราะเป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการคิด พิจารณาตัดสินใจในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำ พฤติกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งตามปกติบุคคลจะมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นตามวัยและประสบการณ์ที่ได้รับจากสังคมแต่อย่างไรก็ตาม ความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลมีโอกาที่จะหยุดชะงักอยู่ในขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นใดขั้นหนึ่งไม่เหมาะสมกับวัยในขณะนั้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่เหมาะสมกับวัยในขณะนั้น

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม

2.9.1 งานวิจัยในประเทศ

ดวงจันทร์ หนูทอง (2533 : 84) ได้ศึกษาผลการใช้แม่แบบหนังสือที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดมณีเจริญมิตรภาพที่ 227 จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลปรากฏว่า การสอนโดยใช้แม่แบบหนังสือทำให้นักเรียนมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มารศรี จันทร์รัศมี (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาจริยธรรมของครูและนักเรียนประถมศึกษา จุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์และระดับจริยธรรม 10 ด้านของครูและนักเรียนประถมศึกษา ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเคารพ กฎหมายบ้านเมือง ความยุติธรรม ความเสียสละ ความรักชาติ ความเมตตากรุณา และความสามัคคี กลุ่มตัวอย่างได้แก่ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 และนักเรียนที่อยู่ในชั้นเรียนเดียวกับครูประจำชั้นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างจำนวนครู 100 คน และนักเรียน 300 คน ผลจากการศึกษาพบว่า จริยธรรมของครูและนักเรียนประถมศึกษา มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จริยธรรมของครูประถมศึกษาเพศชายและเพศหญิงแตกต่างกัน จริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษาสังกัดกลุ่มโรงเรียนต่างก็มีจริยธรรมแตกต่างกันและระดับจริยธรรมของครูและนักเรียนประถมศึกษาอยู่ในระดับที่ 4

2.9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

โรมานซ์ (วรารณินี ราชสงฆ์. 2541 : 54 ; อ้างอิงจาก Romane.1985 : 24-42) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทางจริยธรรมที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 5 มี 3 กลุ่ม จำนวน 32 คน โดยแบ่งกลุ่มควบคุมและ

กลุ่มทดลอง ทำการทดลอง 8 สัปดาห์ ผลการทดลองพบว่า โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทาง จริยธรรมสามารถพัฒนาระดับการให้เหตุผลจริยธรรมของนักเรียนได้

ริชาร์ด และคนอื่นๆ (วรวรรณินี ราชสงฆ์. 2541 : 54 ; อ้างอิงจาก Richards and others. 1984 : 24-28) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของ โคลเบอร์กและพฤติกรรมก่อนในห้องเรียน พบว่า นักเรียนที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับต่ำ (ขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2) มีพฤติกรรมก่อนในห้องเรียนมากกว่านักเรียนที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้น ที่ 3 และขั้นที่ 4 และยังพบว่า ระดับการให้พัฒนาการเชิงจริยธรรมเพิ่มขึ้นตามอายุ และสถานภาพ ทางสังคม เพศ มีผลต่อพฤติกรรมก่อนในห้องเรียน อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ ระหว่างการให้ เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมก่อนในห้องเรียนสามารถทำนายได้ดีในเด็กชายมากกว่า เด็กหญิง

จากเอกสารและงานวิจัยกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้นเป็น เรื่องที่มีความสำคัญมาก จากการศึกษางานวิจัยพบว่า ได้มีการนำเอาวิธีการต่างๆ เช่น การใช้ บทบาทสมมติ เกม การเล่านิทาน เหล่านี้เป็นต้น มาใช้ในการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งในการ วิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สนใจที่จะนำเอาเทคนิคเหล่านี้มาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำคู่มือพัฒนาความ เมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดปทุมวนาราม กรุงเทพมหานคร

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคู่มือ

3.1 ความหมายของคู่มือ

การดำเนินงานทุกอย่างถ้าไม่มีหลักการแนวทางชี้นำก็เหมือนคนตาบอดเดินทางโดย ไม่มีจุดหมายปลายทาง หรือถ้ามีจุดหมายก็เดินไปไม่ตรงเส้นทาง ทำให้เสียเวลาไปโดยใช่เหตุ การ จัดทำกิจกรรมนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีคู่มือเพื่อเป็นสิ่งที่กำหนดจุดมุ่งหมาย มีวิธีการ แนวทางในการปฏิบัติทำให้อยู่ในกรอบตามทิศทางที่ต้องการ ความหมายของคู่มือนั้นมีผู้ให้ ความหมายไว้หลายท่าน เช่น

อำนาจ เกาตระกูล (2541 : 22) ให้ความหมายคู่มือ หมายถึง เอกสารที่มีรายละเอียด เสนอแนะแก่ผู้ใช้ให้สามารถเข้าใจแนวทางการใช้ และข้อพึงปฏิบัติที่จะช่วยให้การนำเรื่องนั้นไปใช้ ตรงตามเจตนารมณ์

ปรีชา ช่างขวัญยืน และคนอื่นๆ (2542 : 153) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หนังสือคู่มือ เป็นหนังสือที่ใช้ควบคู่ไปกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นหนังสือที่ให้แนวทางการปฏิบัติแก่ผู้ใช้ให้ สามารถกระทำสิ่งนั้นๆ ให้บรรลุเป้าหมาย

สมภาร ประจวบวิวัฒน์ (2545 : 76) ได้สรุปความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือ หมายถึง หนังสือ ตำรา เอกสารแนะนำ หรือเป็นสื่อที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติควบคู่ไปกับการทำสิ่งใดสิ่ง หนึ่ง ที่มีเนื้อหาสาระสั้นๆ ที่ผู้อ่านสามารถนำไปปฏิบัติได้ทันที จนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

อนุชิต เชนงำเนียร (2545 : 22) ได้สรุปความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือ หมายถึง หนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ใ้คู่มือได้ศึกษาทำความเข้าใจและง่ายต่อการปฏิบัติตามได้ ในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกันมากที่สุดและทำให้นักเรียนนักศึกษา มีความรู้ความสามารถและทักษะที่ใกล้เคียงกัน

จากความหมายของคู่มือที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า คู่มือ หมายถึง หนังสือหรือ เอกสารแนะนำ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ใ้คู่มือได้ศึกษา ทำความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

3.2 ประเภทของคู่มือ

ประเภทของคู่มือนั้นมีนักการศึกษาหลายท่านจัดประเภทของคู่มือไว้ ดังนี้

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ และคนอื่นๆ (2535 : 77) ได้แบ่งคู่มือเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. คู่มือการสอนหรือ คู่มือการจัดกิจกรรมเสริม เป็นคู่มือที่ให้ความรู้ และ ข้อเสนอแนะแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรม เช่น คู่มือการสอน รายวิชาคณิตศาสตร์ คู่มือการจัดกิจกรรมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นต้น

2. คู่มือสอนรายวิชาและรายชั้น เป็นตำราที่เสนอแนะการสอนรายวิชาในระดับชั้น นั้น เช่น คู่มือครูสอนคณิตศาสตร์ชั้น ป.6 คู่มือครูสอนภาษาไทย ชั้น ป.6 เป็นต้น ตำราประเภทนี้ จัดทำขึ้นเพื่อช่วยให้ครูผู้สอนปฏิบัติการสอนสามารถดำเนินการสอนเป็นรายบทเรียน ควบคู่ไปกับ แบบเรียนที่นักเรียนใช้อยู่

3. คู่มือครูสอนรายชั้นเรียน เป็นตำราที่เสนอแนะการสอนในระดับชั้นนั้นๆ ซึ่ง ครอบคลุมทุกกลุ่มวิชา หรือรายวิชา เช่นแนวการสอนสำเร็จรูป คู่มือครูสอนชั้น ป.1-ป.6 ตำรา ประเภทนี้จัดทำขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูผู้สอนในระดับชั้นนั้นๆ ที่ประกอบไปด้วย จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและการตรวจสอบผลการเรียนในระดับชั้นนั้นๆ

ปรีชา ช่างขวัญยืน และคนอื่นๆ (2542 : 153) ได้แบ่งคู่มือไว้ดังนี้

1. คู่มือครู เป็นลักษณะของหนังสือเพื่อใช้เป็นแนวทาง ให้คำแนะนำเกี่ยวกับ เนื้อหาสาระ วิชาการ กิจกรรม สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิง

2. คู่มือผู้เรียน เป็นลักษณะของหนังสือที่ผู้เรียนใช้ควบคู่กับตำราเรียนปกติ ประกอบด้วยสาระ แบบฝึกหัด ตอบคำถามปัญหาต่างๆ สรุปเนื้อหาต่างๆ

3. คู่มือทั่วไป เป็นลักษณะของหนังสือ แนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งแก่ ผู้อ่าน ผู้อ่านเข้าใจ และสามารถดำเนินการตามคำแนะนำของคู่มือ ได้ด้วยตนเอง

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า ประเภทของคู่มือนั้น แบ่ง ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. คู่มือการสอนของครู เพื่อเป็นแนวทาง หรือ คู่มือทั่วไปไว้เพื่อให้ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมได้มีหลักการแนวทางในการจัดดำเนินงานในเรื่องของกิจกรรมทุกประเภท มีข้อเสนอแนะให้ครูได้ศึกษาก่อนการเรียนการสอน ในเรื่องหลักการสอน วิธีการสอน และการจัดกิจกรรมในหลักสูตร หรือกิจกรรมนอกหลักสูตร จะได้นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ไม่หลงทาง ไม่ทำให้เสียเงินเสียเวลา เช่น คู่มือการใช้หลักสูตร คู่มือรายวิชา คู่มือการใช้สื่อ เป็นต้น

2. คู่มือให้นักเรียน ให้นักเรียนไว้เพื่อจะได้มีแนวทางในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เช่นคู่มือนักเรียนของโรงเรียน หรือเป็นคู่มือตำราเรียน เพื่อจะได้ใช้ตำราเรียนได้ถูกต้องรวดเร็วและเกิดประโยชน์สูงสุด

3. คู่มือการจัดกิจกรรมทำไว้เพื่อให้ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมได้มีหลักการแนวทางในการดำเนินงานในเรื่องของกิจกรรมทุกประเภทได้สะดวกและรวดเร็ว มีประสิทธิผลกิจกรรมที่จัดมีคุณภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์

3.3 องค์ประกอบของคู่มือ

เอกวุฒิ ไกรมาก (2541 : 54) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคู่มือควรประกอบด้วยรายละเอียดที่สำคัญดังนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ โดยปกติจะครอบคลุมถึง
 - 1.1 วัตถุประสงค์ของคู่มือ
 - 1.2 ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการใช้คู่มือ
 - 1.3 วิธีการใช้คู่มือ
 - 1.4 คำแนะนำการใช้คู่มือ
2. เนื้อหาสาระที่จะสอน ปกติจะมีการให้เนื้อหาสาระที่จะสอนโดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายประกอบ และอาจมีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่จะอ่าน
3. การเตรียมการสอน ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้
 - 3.1 การเตรียมสถานที่ วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่จำเป็น
 - 3.2 การเตรียมวัสดุ เอกสารประกอบการสอน แบบฝึกหัดและแบบปฏิบัติ
ข้อสอบ คำเฉลย ฯลฯ
 - 3.3 การติดต่อประสานงานที่จำเป็น
4. กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมการเรียนการสอนส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญของคู่มือ คู่มือครูจำเป็นต้องให้ข้อมูลหรือรายละเอียด ดังนี้
 - 4.1 คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีดำเนินการสอน
 - 4.2 คำแนะนำและตัวอย่างที่เกี่ยวกับกิจกรรมการสอนที่จะช่วยให้การสอนบรรลุผล
 - 4.3 คำถาม ตัวอย่าง แบบฝึกหัด และสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการสอน

4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำ ไม่ควรทำ ซึ่งมักจะมาจากประสบการณ์ของผู้เขียน

5. การวัดผลและประเมินผล คู่มือที่ดีควรจะให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการสอนอย่างครบถ้วน การวัดผลและประเมินผลการสอนนับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอนอีกองค์ประกอบหนึ่ง ที่คู่มือจำเป็นต้องให้รายละเอียดต่างๆ เช่น

5.1 เครื่องมือวัด

5.2 วิธีวัดผล

5.3 เกณฑ์การประเมินผล

6. ความรู้เสริม คู่มือครูที่ดีจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้ และสามารถคาดคะเนได้ว่าผู้ใช้นั้นมักจะประสบปัญหาในเรื่องใด และจัดหาหรือจัดทำข้อมูลที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ของครู อันจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ไขปัญหา ผู้เขียนคู่มือควรจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องที่เขียนมาพอสมควร ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่าการดำเนินการในเรื่องนั้นๆ มักจะมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น และจุดอ่อนในเรื่องนั้นมีอะไรบ้างการเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และสามารถนำเอาประสบการณ์เหล่านั้นมาช่วยผู้ใช้ หรือผู้อ่านให้สามารถกระทำสิ่งนั้นๆ ได้อย่างราบรื่นไม่เกิดอุปสรรค ปัญหา นับว่าเป็นจุดเด่นของคู่มือผู้เขียนคู่มือครูที่สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้อ่านหรือผู้ใช้คู่มือจึงถือได้ว่าทำหน้าที่ของผู้เขียนหนังสือที่ดี

8. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่างๆ หนังสือที่ดีไม่ควรขาดแหล่งอ้างอิงหรือแหล่งข้อมูล ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อผู้อ่านในการไปศึกษาค้นคว้าต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่มือครูนั้นเป็นหนังสือที่ใช้เป็นแนวทางในการสอน หากครูได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลต่างๆ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสอน

ปรีชา ช่างขวัญยืน และคนอื่นๆ (2542 : 154-155) อธิบายองค์ประกอบของคู่มือที่สำคัญๆ ไว้ดังนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ
2. คำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมการที่จำเป็น เช่น วัสดุอุปกรณ์ สื่อฯลฯ
3. เนื้อหาสาระ และกระบวนการ หรือขั้นตอนในการดำเนินงาน
4. ความรู้เสริม หรือแบบฝึกหัดเพื่อเป็นการช่วยฝึกความคิดของผู้เรียน
5. ปัญหา และคำแนะนำ เกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ไขปัญหา
6. การวัดผลและประเมินผล
7. แหล่งข้อมูล และแหล่งอ้างอิงต่างๆ

สมภารดี ประจักษ์สุวรรณ (2545 : 80-81) ได้จัดทำคู่มือครูในโรงเรียนทหารช่างวิชาการอ่านแผนที่ หลักสูตรชั้นนายร้อย ของโรงเรียนทหารช่าง กรมการทหารช่าง กองทัพบก มีองค์ประกอบของคู่มือ ดังนี้

1. ปก
2. คำนำ
3. สารบัญ
4. คำแนะนำการใช้คู่มือ
5. ความหมายของวิชา
6. ลักษณะของรายวิชา
7. การแบ่งหน่วยการเรียนรู้
8. การวัดและประเมินผล
9. ตารางกำหนดน้ำหนักคะแนนและเกณฑ์การผ่าน
10. จุดประสงค์การสอน
11. แผนการสอนรายบท
 - 11.1 จุดประสงค์การสอน
 - 11.2 กล่าวนำ
 - 11.3 เนื้อหา
 - 11.4 สรุปบทเรียน
 - 11.5 การวัดและประเมินผล
 - 11.6 หนังสืออ่านประกอบ
 - 11.7 บันทึกหลังการสอน
 - 11.8 กิจกรรม
 - 11.9 สื่อการสอน
 - 11.10 งานที่รับมอบหมาย
12. หนังสืออ้างอิง
13. ภาคผนวก

มงคล ลีลาธนากร (2546 : 41) ได้จัดทำคู่มือครูประกอบการสอนหลักสูตรการใช้โปรแกรมประมวลผลคำ ของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ปก
2. คำนำ
3. สารบัญ
4. คำแนะนำการใช้คู่มือ
5. ไบเตรียมการสอน
 - 5.1 วัตถุประสงค์
 - 5.2 วิธีสอน
 - 5.3 หัวข้อหลักสูตร
 - 5.4 สื่อการสอน

5.5 แบบฝึกหัดตามใบงาน

5.6 การวัดผลจากใบงาน/ใบทดสอบ

6. ใบข้อมูล/เนื้อหาตามหัวข้อวิชาเรียงตามลำดับ

7. ใบงาน

จากการที่มีผู้ให้คำอธิบายไว้หลายท่านพอสรุปได้ว่าองค์ประกอบของคู่มือ ควร มี องค์ประกอบให้เหมาะสมกับชนิดหรือประเภทของคู่มือ นั้นๆ และมีองค์ประกอบดังนี้

1. ปก

2. คำนำ

3. สารบัญ

4. คำชี้แจงการใช้คู่มือ

5. กิจกรรม

5.1 ชื่อกิจกรรม

5.2 วัตถุประสงค์

5.3 สารสำคัญ

5.4 การดำเนินกิจกรรม

5.5 สื่อ/อุปกรณ์

5.6 การประเมินผล

5.7 บันทึกผลการจัดกิจกรรม

คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนกลุ่มเสียงด้านยาเสพติด และการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรจัดทำขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางให้อาจารย์ที่ปรึกษา หรือครู อาจารย์ที่เกี่ยวข้องใช้กับนักเรียนใน ความรับผิดชอบ

3.4 ลักษณะของคู่มือที่ดี

มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงลักษณะของคู่มือที่ดีเช่น

บันลือ พฤกษ์วัน (2537 : 29-30) ได้ให้ความเห็นลักษณะของคู่มือครูที่ดีดังต่อไปนี้

1. สามารถช่วยให้ครูเข้าใจลักษณะเนื้อหาวิชา ขอบข่าย หรือสิ่งที่จะตอบได้ กระจ่างและเด่นชัด เช่นการมองเห็นโครงสร้างของงานสอนทั้งหมด หรืออาจกล่าวอย่างย่อได้ว่า ช่วยให้ครูเกิดมโนทัศน์กับงานที่จะสอน

2. ช่วยให้ครูสามารถดำเนินตามแนวทางและขั้นตอนนั้นๆ ได้ดี โดยที่ครูสามารถ ดัดแปลงยืดหยุ่นได้เอง ไม่เป็นการให้แนวทางบีบบังคับ ดังนั้นแนวทางแห่งการเสนอแนะ เปิดโอกาสให้ผู้สอนสามารถปฏิบัติได้คล่องตัวขึ้น

3. กิจกรรมที่เสนอแนะหรือกำหนดไว้ควรมีการทดลองใช้กับเด็กวัยนั้นๆ ว่าเด็ก สนใจปฏิบัติได้จึงควรใช้

4. แนวการเขียน เน้นย้ำแนวทางปฏิบัติที่มุ่งไปสู่เป้าหมายอย่างต่อเนื่องนั้นคือมีจุดเน้นย้ำไปทางเดียวกัน เช่น มุ่งฝึกงานเป็นกลุ่ม ทำงานเป็นกลุ่มก็ฝึกอย่างต่อเนื่องจนเด็กมีแนวทาง เมื่อได้แนวแล้วจึงฝึกเป็นรายบุคคล เป็นต้น

5. ความแปลกใหม่ของกิจกรรมและวิธีสอน ควรส่งเสริมแก่ผู้ปฏิบัติโดยค่อยเป็นค่อยไป มิได้มุ่งกระจายไปแนวใหม่ทั้งหมด แต่การใช้แนวทางปฏิบัตินั้นๆ ต้องเป็นทางปฏิบัติได้และได้ผลด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พยายามสอดแทรกสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ทีละน้อยดีกว่าที่จะใช้วิธีใหม่ที่เดียว

6. ทั้งรูปแบบและวิธีการ ที่เป็นแนวในการเขียนต้องคงรูปแบบและขั้นตอนโดยสม่ำเสมอเพื่อสะดวกแก่การใช้ การเปิดอ่าน ค้นคว้า และอื่นๆ

เอกวุฒิ ไกรมาก (2541 : 57) ได้ให้ความหมายของลักษณะที่ดีของกลุ่มมือดังนี้

1. สามารถเข้าใจลักษณะเนื้อหา ขอบข่าย หรือสิ่งที่จะสอนได้อย่างกระจ่างชัด เช่น มองเห็นโครงสร้างของการสอนทั้งหมด

2. ช่วยให้ผู้สามารถดำเนินตามแนวทางและขั้นตอนต่างๆ ได้ดีโดยสามารถดัดแปลงและยืดหยุ่นได้เอง ไม่เป็นแนวทางบังคับ ต้องเสนอแนะแนวทางโดยสามารถปฏิบัติงานได้คล่องขึ้น

3. กิจกรรมที่เสนอแนะหรือกำหนดไว้ ควรมีการทดลองใช้กับเด็กวัยนั้นๆ เด็กสนใจปฏิบัติได้ จึงควรเลือกใช้

4. แนวการเขียน เน้นย้ำแนวปฏิบัติที่มุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายอย่างต่อเนื่องนั้นคือมีจุดเน้นย้ำไปทางเดียวกัน เช่น มุ่งฝึกงานกลุ่ม ทำงานเป็นกลุ่มก็ฝึกอย่างต่อเนื่อง จนเด็กมีแนวทางได้แนวทาง แล้วจึงฝึกเป็นรายบุคคลต่อไป

5. ความแปลกใหม่ของกิจกรรม ควรส่งเสริมแก่ผู้ปฏิบัติโดยค่อยเป็นค่อยไปมิได้มุ่งกระจายให้แนวใหม่ทั้งหมด แต่การใช้แนวปฏิบัตินั้นๆ ต้องเป็นการปฏิบัติได้และได้ผลด้วย

6. รูปแบบและวิธีการ ที่เป็นแนวทางในการเขียนคงรูปแบบและขั้นตอนโดยสม่ำเสมอเพื่อสะดวกแก่การใช้

ปรีชา ช่างขวัญยืน และคนอื่นๆ (2542 : 159-160) ลักษณะของกลุ่มมือที่ดีควรมีรายละเอียดดังนี้

1. ควรระบุให้ชัดเจนว่าคู่มือนี้เป็นคู่มือสำหรับใคร ใครเป็นผู้ใช้
2. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ต้องการให้ผู้ใช้ได้อะไรบ้าง
3. ควรมีส่วนนำที่จูงใจผู้ใช้ว่าคู่มือนี้จะช่วยผู้ใช้ได้อย่างไร ทำอะไรบ้าง
4. ควรมีส่วนร่วมที่ให้หลักการหรือความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้ใช้ในการใช้เครื่องมือ
5. ส่วนที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับการเตรียมตัว การเตรียมวัสดุ อุปกรณ์และสิ่งจำเป็นในการดำเนินการ

6. ควรมีส่วนที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับขั้นตอนหรือกระบวนการในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

7. เนื้อหาสาระที่ให้นั้นควรมีความถูกต้อง สามารถช่วยให้ผู้ใช้คู่มือทำสิ่งนั้นได้สำเร็จ

8. ควรมีคำถามหรือกิจกรรมให้ผู้ใช้คู่มือทำ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในการอ่าน หรือการปฏิบัติตามขั้นตอนที่เสนอแนะ และเว้นที่ว่างสำหรับผู้ใช้คู่มือในการเขียนคำตอบรวมทั้งมีคำตอบและแนวทางในการตอบไว้ด้วย

9. ควรใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการช่วยให้ผู้ใช้คู่มือได้สะดวก เช่น การจัดรูปเล่มขนาด การเลือกตัวอักษร ขนาดของตัวอักษร การเน้นข้อความบางตอน เป็นต้น

10. ควรให้แหล่งอ้างอิงที่เป็นประโยชน์ ซึ่งอาจเป็นบรรณานุกรม รายชื่อชมรม รายชื่อสื่อ รายชื่อสถาบัน รายชื่อบุคคลสำคัญ เป็นต้น

คีรีบุณ จงวุฒิเวศย์ และมาเรียม นิลพันธ์ (2542 : 17-16) ได้แยกลักษณะคู่มือที่ดี เป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านเนื้อหา

1.1 เนื้อหาสาระหรือรายละเอียดในคู่มือ ควรตรงกับเรื่องที่ศึกษาและไม่ยากเกินไปจนทำให้ไม่มีผู้สนใจที่จะหยิบอ่าน

1.2 การนำเสนอเนื้อหา ควรให้เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้ที่จะศึกษา

1.3 ข้อมูลที่อยู่ในคู่มือ ผู้อ่านสามารถประยุกต์ใช้ได้

1.4 เนื้อหา มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้อ้างอิง

1.5 ควรมีตัวอย่างประกอบในบางเรื่อง เพื่อจะได้ทำความเข้าใจได้ง่าย

1.6 ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาของคู่มือให้ทันสมัยเสมอ

2. ด้านรูปแบบ

2.1 ตัวอักษรที่ใช้ควรมีตัวโต และมีรูปเล่มที่ชัดเจน อ่านง่าย เหมาะกับผู้ใช้คู่มือ

2.2 ควรมีภาพหรือตัวอย่างประกอบเนื้อหา

2.3 ลักษณะการจัดรูปเล่ม ควรทำให้น่าสนใจ

2.4 การใช้ภาษา ควรให้เข้าใจง่ายเหมาะสมกับผู้ใช้คู่มือ

2.5 ระบบการนำเสนอ ควรเป็นระบบจากง่ายไปหายากหรือเป็นเรื่องๆ ให้ชัดเจน

3. ด้านการนำไปใช้

3.1 ควรระบุขั้นตอน วิธีการใช้คู่มือให้ชัดเจน

3.2 มีแผนภูมิตาราง ตัวอย่างประกอบให้สามารถนำไปปฏิบัติให้เข้าใจง่าย

3.3 บอกสิทธิประโยชน์และข้อควรปฏิบัติให้เข้าใจง่าย

สมมาตร ปรงสุวรรณ (2545 : 83) ได้ให้ความเห็นไว้ว่าคู่มือที่ดีนั้น ควรมีลักษณะในประเด็นหลักๆ ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา ต้องถูกต้อง และครอบคลุมสาระของคู่มือนั้นๆ

2. การจัดลำดับข้อมูล นำเสนอเป็นขั้นตอนเข้าใจง่าย

3. รายละเอียดของคู่มือต้องชัดเจนเข้าใจง่าย

4. ผู้ใดอ่านแล้วสามารถนำไปปฏิบัติได้
5. รูปแบบของคู่มือสวยงามและทนต่อการใช้

จากความเห็นของนักการศึกษาหลายท่าน พอสรุปได้ว่าลักษณะของคู่มือที่ดีนั้นควรมีลักษณะดังนี้

1. การเขียนข้อความในแต่ละประโยค ต้องชัดเจน เข้าใจง่าย ผู้ที่มีการศึกษาในแต่ละระดับสามารถอ่านและเข้าใจปฏิบัติตามคู่มือได้อย่างถูกต้อง
2. ต้องระบุให้ชัดเจนว่าสำหรับใครใช้ ใช้เพื่ออะไร ใช้เมื่อไร ใช้ที่ไหนและใช้ได้อย่างไร
3. มีการเรียงลำดับขั้นตอนแนวทางการใช้คู่มือไว้ถูกต้องครบถ้วน
4. การจัดทำรูปเล่มน่าสนใจ น่าใช้
5. มีตัวอย่างของปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา คำแนะนำต่างๆ
6. เนื้อหาสาระควรมีความถูกต้อง สามารถช่วยให้ผู้ใช้คู่มือประสบความสำเร็จ
7. ควรให้แหล่งอ้างอิงในการศึกษาค้นคว้า

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคที่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านความเมตตากรุณา

4.1 การเล่านิทาน

4.1.1 ความหมายของการเล่านิทาน

การเล่านิทาน เป็นกิจกรรมอีกวิธีหนึ่งในการพัฒนา ซึ่งนอกจากนิทานจะให้ทั้งความสนุกสนาน เพลิดเพลินแล้ว ยังเพิ่มพูนความรู้ เสริมสร้างจินตนาการ และเป็นสื่อการสอนศีลธรรม จรรยา ความประพฤติและความรู้ที่ได้ผลที่มากกว่าการเสนอตรงๆ ที่เด็กไม่ชอบ

ไพพรรณ อินทนิล (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. 2542 : 158 ; อ้างอิงจากไพพรรณ อินทนิล. 2534 : 14) ให้ความหมายว่า นิทาน หมายถึง เรื่องที่เล่ากันมาแต่โบราณเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการพิมพ์หนังสือ

ราชบัณฑิตยสถาน (2538 : 448) ให้ความหมายว่า นิทาน คือ เรื่องที่เล่ากันมา เช่น นิทานชาดก นิทานอีสป

จากความหมายของนิทาน ที่ได้กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า นิทาน หมายถึง เป็นเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมา เพื่อต้องการสอนบุคคลในการดำรงชีวิต และมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน

4.1.2 ความเป็นมาของนิทาน

บุพผา เรื่องรอง (2548 : 1) การเล่านิทานเกิดขึ้นเมื่อไหร่ในโลกนี้ไม่มีใครทราบอ้าง แต่ว่าเป็นของเก่าฟังจากผู้เล่า ซึ่งเป็นบุคคลในอดีตต่อหนึ่ง เช่น นิทานของกริมม์ กริมม์ก็อ้างว่าเล่าตามคำนิทานที่มีมาแต่เดิมตนไม่ได้แต่งเอง แต่เชื่อว่าเกิดขึ้นเป็นเวลานานก่อนที่จะเกิดขึ้นในยุคที่มนุษย์อาศัยอยู่ในถ้ำ และล่าสัตว์ ด้วยอาวุธหยาบๆ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อเฟอกลับจากล่าสัตว์ ก็

แสดงความสำเร็จของการล่าสัตว์ และการกระทำที่กล้าหาญ เมื่อมนุษย์วิวัฒนาการอยู่กันเป็นเผ่า มนุษย์ต้องการอธิบายความร้ายแรงน่ากลัวของปรากฏการณ์ธรรมชาติคนในเผ่าบางคนมีพรสวรรค์ ในการเล่านิทานรวมกับความฉลาดของบุคคลนั้น จึงทำให้การเล่านิทานเจริญขึ้น รุท ซาฟเวอร์ (Puth Sauver) กล่าวว่าแพร่หลายของการเล่านิทานในยุคแรกๆ เกิดขึ้นในยุคการค้าในแถบ เมดิเรเนียน ซึ่งชาวโรมันยิปซี นักแสวงบุญและผู้ร่วมทำสงครามครูเวต ได้ออกเดินทางการเดินทาง ของคนเหล่านั้นเป็นการกระจายนิทานของท้องถิ่นต่างๆ ทั่วยุโรปในระยะแรกของการกำเนิดนิทาน นั้นนิทานได้มาจากการเล่าเป็นร้อยแก้ว

การเล่านิทานเป็นศิลปะ การเล่านิทานเป็นศิลปะเพื่อความบันเทิง เป็นพฤติกรรม อย่างหนึ่งที่ผู้ใหญ่ใช้แสดงออกถึงความรัก ความเอาใจใส่ที่มีต่อเด็ก ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยในการ พัฒนาอารมณ์ของเด็กให้เกิดจินตนาการที่สวยงาม สนองต่ออารมณ์รัก อยากรู้อยากเห็นของเด็ก และช่วยพัฒนาอารมณ์ด้านลบ คือ ความโกรธ ความกลัว ความอิจฉาริษยา ความเสียใจของเด็ก นอกจากนี้การเล่านิทานเป็นสิ่งทุกคนสามารถหาความรู้ฝึกฝนให้เกิดความชำนาญและถ่ายทอดกัน ต่อไปได้

4.1.3 ประเภทของนิทาน

วัชร รมยะนันท์ (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. 2542 : 166-167 ; อ้างอิงจาก วัชร รมยะนันท์. 2522 : 9773-9776) ได้แบ่งแยกนิทานที่มีในไทยไว้ 8 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. นิทานก่อนประวัติศาสตร์ ได้แก่ นิทานที่มีอยู่ในหนังสือพงศาวดารเหนือ เรื่องราวกล่าวถึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นก่อนสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีของไทย ไม่อาจจะบอกได้ว่าใครเป็นผู้แต่ง เช่น นิทานเรื่องขอมดำดิน เป็นเรื่องที่รู้จักกันแพร่หลายในสมัยนั้น

2. นิทานประเภทชาดกในนิบาตชาดก นิทานเหล่านี้มีประมาณ 500 เรื่อง สันนิษฐานว่าเข้ามาในไทยพร้อมกับพระพุทธศาสนา คือ ในสมัยสุโขทัยดังมีหลักฐานปรากฏที่ วัดชุมศรี จังหวัดสุโขทัย นิทานเหล่านี้บางเรื่องเป็นนิทานเก่าแก่ มีมาก่อนสมัยพุทธกาลเสียอีกเรื่อง ใดตรงกับคำสอนพอจะยกเป็นอุทาหรณ์ได้

3. นิทานประเภทคำกลอน ได้แก่ นิทานเก่าแก่ของอินเดียบ้าง ของกรีกบ้าง นิทานเหล่านี้แทรกคำสอนในการดำเนินชีวิต เช่น นิทานเรื่องต่างๆ ในหิโตประเทศมีเรื่องสั่งสอน เกี่ยวกับการศึกษาหาความรู้ การคบหาสมาคมกับนักปราชญ์ราชบัณฑิต การวางตน ตลอดจนการ ครองตนในสังคมอย่างมีความสุขและความสำเร็จ พร้อมกันนี้ก็มีการชกนิทานขึ้นมาประกอบเพื่อให้ เห็นเด่นชัดและก่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น

4. นิทานชาดกนอกนิบาตชาดก นิทานประเภทนี้ได้เรื่องราวมาจากปัญญาชาดก สันนิษฐานว่าเป็นนิทานพื้นเมืองของประเทศต่างๆ เช่น ทิเบต ศรีลังกา ชวา เป็นต้น แล้วนำมาแต่ง ให้มีลักษณะคล้ายคลึงกับเรื่องชาดกในนิบาตชาดก มีลักษณะแอบอ้างว่าเป็นพุทธวจนะ การกลับ ชาติมาเกิด เป็นต้น

5. นิทานพื้นเมือง ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวกับตำนานของสถานที่ตามเมืองต่างๆ บอกถึงสาเหตุที่ได้ชื่อนั้นๆ เพราะเหตุใด เช่น เรื่องตาม่องล่าย ที่มากลายเป็นชื่อของภูเขาลูกหนึ่งในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น

6. นิทานประเภทจักรๆ วงศ์ๆ ได้แก่ นิทานที่ผู้แต่งสร้างโครงเรื่องขึ้นเองอาจจะใช้แนวเทียบก็ได้ ไม่ใช่ก็ได้ ลักษณะของเรื่องเป็นไปในแบบพรรณนาถึงชีวิตของเจ้าชายองค์หนึ่งเริ่มตั้งแต่ออกไปแสวงหาวิชาพบพระอาจารย์ เมื่อสำเร็จแล้วก็ต้องมีการผจญภัย แล้วก็พบคู่ครองจนในที่สุดก็ครอบครองราชย์สมบัติมีความสุข เป็นต้น

7. นิทานสุภาษิต นิทานพวกนี้มีแทรกอยู่กับสุภาษิต มักเป็นเรื่องที่รู้ๆ กันอยู่แล้ว เช่น โครงโลกนิติ สุกรชาดก นิทานเรื่องนกแขกเต้ากับโจร เป็นต้น

8. นิทานยอพระเกียรติ เป็นนิทานที่ใช้แต่งร่วมกับพฤติกรรมของพระเจ้าแผ่นดินที่กวีต้องการจะยกย่อง เช่น นิทานเวตาล

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542 : 168-169) ได้แบ่งประเภทนิทานในปัจจุบันที่นำมาเล่า ดังนี้

1. นิทานชาวบ้าน (Folk tales) เป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา ไม่ปรากฏตัวผู้เล่าเป็นเรื่องของคนในแต่ละท้องถิ่น

2. นิทานปรัมปรา (Fairy tales หรือ Tales of magic) หรือเทพนิยาย เป็นเรื่องเกี่ยวกับเทวดา นางฟ้า เวทย์มนต์คาถา เป็นเรื่องที่สมมติว่าเกิดขึ้นที่โน่นที่นี้ แต่ไม่อาจกำหนดได้แน่นอน

3. นิทานเทพปกรณัมหรือเทพปกรณัม (Myth) นิทานเกี่ยวกับเทพเจ้าเทพธิดาประจำเผ่าพันธุ์ ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า เช่น Greek Mythology เช่น เทพเจ้ากรีกชื่อ ซีอุส (Zeus) โรมันเรียก จูปีเตอร์ (Jupiter) ของไทย เช่น เทวกำเนิดมีพระนารายณ์ พระอินทร์ พระอิศวร และพระราหู เป็นต้น

4. นิทานพื้นเมืองนานาชาติ (Folk tales from other countries) เพื่อให้เด็กได้มีเรื่องอ่านเพิ่มมากขึ้น และได้ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับชาติอื่นๆ เช่น นิทานอาละดิน และตะเกียงวิเศษ นิทานคัมภีร์ปัญญาตันตระ นิทานโรบินฮูด นิทานหิโรประเทศ เป็นต้น

5. นิทานชวนขัน (Jest หรือ Humorous tales) เป็นนิทานตลกขบขัน เช่น หัวล้านนอกครุ ไอ้ขี้มูกมาก ไอ้ก้นแหลม เรื่อง A Visit From St. Nicholas แต่งโดย คลีเมนต์มัวร์ (Clement Moore) เมื่อปี ค.ศ.1822 แต่เด็กๆ รู้จักในชื่อเรื่อง The Nigth Before Christmas และเรื่อง Book of Nonsense แต่งโดย เอ็ดเวิร์ด เลียร์ (Edwaed Lear) เป็นต้น

6. นิทานเกี่ยวกับเรื่องสัตว์ (Animal tales) เช่น สัตว์พูดได้ ถ้าแฝงคติธรรมเรียกว่า Fable เช่น นิทานอีสป (Aesop's fables) เป็นต้น

7. นิทานไม่รู้จบ (Cumulative tales) เช่น ยายกะตา เรื่อง One Fine Day ของนอนนี่ โอโกรเกียน (Nonny Gogrogian) ซึ่งได้รับรางวัล Caldecott ปี ค.ศ.1972 เป็นต้น

8. นิทานเรื่องผีอาจจะแต่งขึ้นมาใหม่ หรือเรื่องผีที่มีเค้าเรื่องจริง เช่น นางนาค พระโขง

9. มหาकाพย์และวีรบุรุษ (Epic and hero tales) เป็นนิทานเกี่ยวกับมนุษย์ที่เป็นผู้กล้าหาญเป็นวีรบุรุษ นิทานที่มีในพงศาวดาร นิทานที่ชื่อบุคคลที่มีตัวตนจริง ๆ ในอดีตนำมาแต่งเป็นนิทานเพื่อนำมาเป็นตัวอย่างของการประพฤติปฏิบัติดี เช่น เรื่องพระร่วง เรื่องขอมดำดิน มหาคาพย์ อีเลียด และโอดิสซีย์ (Lliad and Odysseus) เขียนโดยโฮเมอร์ (Homer) และโรบินฮูด (Robin Hood) เป็นต้น

10. นิทานสมัยใหม่ทั่ว ๆ ไป เป็นนิทานที่แต่งขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และเพื่อสอนให้เป็นที่ดี เช่น เป็นคนซื่อสัตย์ เป็นคนขยัน เป็นคนกล้าหาญ เป็นคนตรงต่อเวลา เป็นต้น หรือเป็นนิทานเก่าที่มีผู้แต่งนำมาปรับปรุงดัดแปลงใหม่ เช่น เปลี่ยนบุคลิกตัวละครใหม่ เพิ่มตัวละครใหม่เข้าไป ผู้บุกเบิกนิทานสมัยใหม่ยุคแรกคือ ฮันส์คริสเตียน แอนเดอร์เซน และกริมม์ ยุคต่อมาได้แก่ แวนดาแกก (Wanda Gag) มาเซีย บราวน์ (Marcia Brown) ออสกาไวลด์ (Oscar Wild) เลวิส คาร์รอลล์ (Lewis Carroll) เบียร์ทริกซ์ พอทเทอร์ (Beatrix Potter) และโรเบิร์ต ลอว์สัน (Robert Lawson) เป็นต้น

11. นิทานคติธรรมหรือนิทานชาดก (Jatakas) ซึ่งเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา ก่อนสมัยพุทธกาลเกี่ยวกับชาติปางก่อน ๆ ของพระพุทธเจ้า ตั้งแต่เป็นสัตว์จนกระทั่งตรัสรู้โจเซฟ เกียร์ (Joseph Gear) ได้รวบรวมนิทานชาดกไว้ในเรื่อง The Fable of India

12. นิทานที่ชวนเพ้อฝัน (Fantastic Story) มีเรื่องราวความสวยงามสนุกสนาน ตื่นเต้น เจ้าหญิง เจ้าชาย หรือคนธรรมดา

ปัจจุบันการเล่านิทานแพร่หลายกันมาก ทั้งในห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดโรงเรียน มีการจัดชั่วโมงการเล่านิทานสำหรับเด็กวัยก่อนเข้าเรียน อนุบาลและประถมศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้นิทานสมัยใหม่และนิทานสุภาพ

4.1.4 ลักษณะและเทคนิคการเล่านิทาน

4.1.4.1 วิธีการเล่าปากเปล่า เป็น 2 แบบ คือ

1. วิธีการเล่าปากเปล่า ครู (ผู้เล่า) จะใช้ร่างกายของคนเป็นส่วนสำคัญในการสื่อให้นิทานนั้นสนุกสนาน และเข้าใจได้ง่ายขึ้น วิธีเล่าเช่นนั้น แบ่งได้อีกหลายลักษณะดังนี้

- เล่าปากเปล่า ลักษณะการเล่าจะมุ่งอยู่ที่น้ำเสียงและคำพูดของตัวละคร
- เล่าปากเปล่าประกอบกิริยาท่าทาง
- เล่าปากเปล่าประกอบด้วยนิ้วมือ
- ครูเล่า นักเรียนท่าทางประกอบ
- นักเรียนเล่า นักเรียนแสดงท่าทางประกอบ
- ครูเล่า ครูและนักเรียนแสดงท่าทางประกอบ

2. วิธีการเล่าประกอบสื่อ สื่อต่าง ๆ ที่นำมาใช้ประกอบการเล่านิทาน จะช่วยให้เด็กสนใจ เข้าใจเรื่องราวของนิทานได้ดี สื่อที่ใช้ในการเล่านิทานได้แก่ เพลง เทป บันทึกเสียง

เทปบันทึกภาพ แผ่นภาพ รูปภาพ แผ่นใส หุ่นต่างๆ หนังสือนิทานกระดาษพับเป็นรูปต่างๆ กระดาษเส้น เป็นต้น

4.1.5 เทคนิคและวิธีการเล่านิทาน

นิทานมีคุณค่าหลากหลายและมีจุดมุ่งหมายเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอน ดังนั้น เทคนิคการเล่าจึงเป็นส่วนสำคัญที่ผู้เล่าควรได้ศึกษาและฝึกฝนให้เกิดทักษะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายนั้นๆ ของแต่ละวิธีการเล่าดังสูตร 10 ร (ล) คือ สูตร 10 ร (ล) ของการเล่านิทาน

1. **รัก** ความรักที่จะเล่าให้ผู้เล่าที่มีความสุขความพึงพอใจในการดำเนินการเล่านิทาน ตั้งแต่เริ่มจนจบการเล่าจึงจะออกรส

2. **เรียน** ผู้เล่าควรได้เรียนวิธีเล่านิทานในรูปแบบต่างๆ และฝึกฝนให้เกิดทักษะชำนาญในการเล่า การเล่าจึงจะประสบความสำเร็จ

3. **รู้** ได้แก่

3.1 รู้จักตนเอง เช่น มีทักษะชำนาญในการเล่าด้วยวิธีการใดดีที่สุดมุ่งมั่นใจมากที่สุด และขณะที่เล่าอารมณ์ร่าเริง สนุกสนานดีหรือไม่ สุขภาพกายสมบูรณ์เพียงใด เช่น ไม่เป็นหวัด เสียงแหบแห้ง เป็นต้น

3.2 รู้จักเด็ก เด็กแต่ละวัยมีความพอใจในการรับฟังเรื่องราวของนิทานแตกต่างกันออกไป เช่น เด็กวัย 2-4 ปี ชอบนิทานชีวิตประจำวัน เรื่องใกล้ๆ ตัวเขา เช่น เรื่องแมวเหมียวหาลูกหมา แม่กูกไก่ใจดี เป็นต้น เด็กวัย 4-8 ปี ชอบนิทานเกี่ยวกับสัตว์พูดได้ เรื่องที่เกินความเป็นจริง เช่น อาละดินกับตะเกียงวิเศษ ฟีนอคคีโอ เป็นต้น เด็กอายุ 9-14 ปี ชอบนิทานเกี่ยวกับความกล้าหาญ ความลึกลับ ผจญภัย เช่น เมืองแม่มด สมบัติของคูนปู เป็นต้น

3.3 รู้จักแหล่งนิทาน จะช่วยให้ผู้เล่าสามารถเอานิทานมาเล่าได้ตามความต้องการแหล่งนิทานต่างๆ ได้แก่ นิทานที่ผู้อื่นเคยเล่าให้เราฟัง นิทานที่เราคิดและแต่งขึ้นมาเอง นิทานที่ดัดแปลงมาจากเรื่องเก่าๆ นิทานที่ผู้อื่นแต่งไว้แล้ว และเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเราเองก็เป็นนิทานได้ เป็นต้น

3.4 รู้จักประเภทของนิทาน นิทานแบ่งเป็นประเภทต่างๆ มากมายโดยอาศัยวิธีการกำหนดแตกต่างกันออกไป ในที่นี้เสนอแนะตามรูปแบบของนิทานได้แก่ นิทานปรัมปรา นิทานท้องถิ่น นิทานเทพนิทาน นิทานเกี่ยวกับสัตว์ นิทานตลก

3.5 รู้จักช่วงเวลาที่เหมาะสมกับวัยเด็ก เด็กต่างวัยกันจะมีความสนใจและสมาธิในการรับฟังต่างกัน เด็กก่อนวัยเรียนจะสนใจฟังประมาณ 10-20 นาที เด็กประถมศึกษาจะสนใจฟังนานขึ้นรวมประมาณครึ่งชั่วโมงขึ้นไป

4. **เลือก** ควรเลือกนิทานให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก เด็กๆ จะชอบลักษณะนิทาน ดังนี้

- เรื่องที่มีความสนุกสนาน
- ตันร้ายปลายดี
- มีความสุข จบด้วยความสุข
- เรื่องสั้นๆ
- ตัวละครไม่มาก และชื่อละครจำได้ง่าย
- เรื่องที่มีศีลธรรม ยุติธรรม ต่อการดำเนินชีวิต เช่น ผู้ร้ายจะได้รับการ

ลงโทษ คนดีจะได้รับผลตอบแทนที่ดี ได้รับการยกย่อง

5. ลอง การทดลองเล่าจะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับครู จัดว่าเป็นเทคนิคที่มีความสำคัญ การทดลองเล่าปฏิบัติดังนี้

5.1 อ่านนิทานให้จบเรื่อง ทำความเข้าใจคำศัพท์ ลำดับเรื่องราว

5.2 ฝึกท่าทางของตัวละคร เช่น ทำนกบิน ทำกลานของเต่า

6. เริ่ม การเริ่มที่ดีจะทำให้การเล่าสำเร็จไปครึ่งทาง การเริ่มเล่านิทานมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความสนใจของเด็กการเริ่มมีเทคนิคหลายวิธี เช่น ถามชื่อตัวละครในเรื่อง ใช้ปริศนาคำทายให้ดูภาพตัวละครในเรื่อง สนทนาถึงลักษณะตัวละคร เป็นต้น

7. เล่า ครูเล่าด้วยความเต็มใจ จะทำให้การเล่าสนุกและดำเนินการเล่าไปตามวิธีการเล่าเลือกไว้แล้ว ขณะที่เล่าให้เด็กนั่งสบายๆ ผู้เล่ามองเด็กทุกคนขณะเล่า แต่อย่าให้สายตาจับอยู่ที่เด็กคนใดคนหนึ่งนานเกินไป ลำดับเรื่องราวที่เล่าให้เด็กเข้าใจง่ายหากเรื่องในนิทานผู้เล่าพึงหลีกเลี่ยงการนำตัวละครไปเปรียบเทียบกับนักเรียนในชั้นที่มีลักษณะเช่นนั้นจะทำให้นักเรียนหมดความสุขไปทันที

8. รวม นักเรียนจะต้องมีส่วนร่วมตามความเหมาะสมของแต่ละขั้นตอน คือ เริ่มเล่า ชั้นขณะเล่า และชั้นจบการเล่านิทาน เช่น ขณะเล่า สมมุติให้เด็กเป็นตัวละครตัวใดตัวหนึ่งของเรื่องแสดงท่าทางประกอบ หรือในชั้นจบจะต้องให้นักเรียนเกิดความสุข สนุกและเสียดายอยากมีโอกาสฟังอีก ผู้เล่าจะใช้วิธีการจบได้เช่น ให้นักเรียน (ผู้ฟัง) แสดงท่าทางของตัวละครในเรื่อง ให้นักเรียนตั้งชื่อให้เล่าเรื่องต่อจากครู (ผู้เล่า) ตามความคิดของนักเรียน เป็นต้น

9. รอบคอบ ผู้เล่าจะต้องจัดเตรียมตัว เตรียมสถานที่เล่า เตรียมอุปกรณ์ประกอบการเล่านิทานที่ช่วยให้นิทานนั้นมีชีวิตชีวา เช่น ภาพวาด แผ่นภาพ หุ่น ท่าทางประกอบการเล่า เป็นต้น

10. รูป ในที่นี้มุ่งหมายเฉพาะสิ่งประกอบการเล่านิทานที่ช่วยให้นิทานนั้นมีชีวิตชีวา เช่น ภาพวาด แผ่นภาพ หุ่น ท่าทางประกอบ

4.1.6 ประโยชน์ของการเล่านิทาน

นิทานและวิธีเล่านิทานเป็นกิจกรรมการสอนวิธีหนึ่งที่นักการศึกษาให้ความสนใจที่ศึกษาค้นคว้าและยอมรับว่านิทานมีความสำคัญต่อเด็ก การเล่านิทานจึงนำไปใช้เพื่อประโยชน์ในเรื่องต่อไปนี้

1. สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนให้เกิดความสนิทสนม ใกล้ชิด เกิดขึ้นในขณะที่เล่านิทาน ซึ่งจะส่งผลไปถึงการปกครองเด็กและเข้าใจเด็ก
2. ช่วยให้เด็กมีความสุขทางกาย และใจเมื่อเด็กรู้สึกเหนื่อยหรือเบื่อในการทำกิจกรรมต่างๆ มา ครูอาจเล่านิทานให้เด็กฟัง
3. ช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติไม่ดีบางประการให้แก่เด็ก เช่น ในเรื่องของความเชื่อ ความกลัว ที่เด็กได้รับการปลูกฝังหรือฝังมาแบบผิดๆ
4. ใช้ปลูกฝังคุณธรรมต่างๆ ให้แก่เด็ก
5. ใช้ในการพัฒนาทางภาษาทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน
6. เสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดีให้แก่เด็ก กล่าวคือใช้ในการฝึกฝนให้เด็กรู้จักการแสดงออก มีความกล้า มั่นใจในการแสดงท่าทางประกอบการแสดง และการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ฟัง
7. ใช้ในการประกอบการสอนทุกกลุ่มวิชา และทุกขั้นตอน วิธีการเล่านิทานแบบต่างๆ วิธีการเล่านิทานแบ่งกันไปตามแต่ละเกณฑ์ ในที่นี้แบ่งวิธีการเล่า

4.1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเล่านิทาน

4.1.7.1 งานวิจัยในประเทศ

กรรณิการ์ พงศ์เลิศวุฒิ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบละครสร้างสรรค์ต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นเด็กปฐมวัยชาย-หญิง ที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนเปรมฤดีศึกษา เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร จำนวน 12 คน ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยวันที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบละครสร้างสรรค์ ก่อนและระหว่างจัดกิจกรรมโดยเฉลี่ยรวมและจำแนกรายด้านในแต่ละช่วงสัปดาห์มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีอัตราการเปลี่ยนแปลงระหว่างก่อนจัดกิจกรรมและระหว่างจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้น

ศศินันท์ นิลจันทร์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมเล่านิทานที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย-หญิงที่มีอายุระหว่าง 3-4 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 สถานรับเลี้ยงเด็กดงประทีป มูลนิธิดวงประทีป ชุมชนแออัดคลองเตย กรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตยหลังจากการจัดกิจกรรมเล่า

นิทานมีการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อตรง การตรงต่อเวลา และการควบคุมตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เนื่อน้อง สันบุญ (2541 : 131-132) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบความสามารถทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์เล่านิทานที่เด็กเล่าเรื่องตามรูปจากหนังสือที่เด็กเลือก เด็กเล่าเรื่องตามรูปจากหนังสือที่เด็กเลือกต่อจากเพื่อนและเด็กเล่าเรื่องตามรูปจากหนังสือที่เด็กต่อจากครู โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ได้รับการจัดประสบการณ์เล่านิทานทั้ง 3 แบบมีคะแนนความสามารถทางภาษาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

4.1.7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ดิกสัน จอห์นสัน และซอลซ์ (กรรณิการ์ พงศ์เลิศวุฒิ. 2546 : 39 ; อ้างอิงจาก Dixon, Johnson & Salts. 1977 : 379) ได้วิจัยเกี่ยวกับเรื่องการจัดกิจกรรมการเล่านิทานให้กับเด็กอนุบาลอายุ 3-4 ปี ที่โรงเรียนในเมืองดีทรอยต์ จำนวน 46 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เล่านิทานให้เด็กฟังแล้วให้แสดงบทบาทสมมติประกอบตามเนื้อเรื่อง กลุ่มที่ 2 เล่านิทานให้ฟังพร้อมทั้งพาไปดูของจริงนอกสถานที่ เช่น ไปสวนสัตว์ ไปซื้อของ กลุ่มที่ 3 เล่านิทานแล้วสนทนากับเด็กเกี่ยวกับเรื่องได้แสดงบทบาทเลียนแบบตัวละครในเนื้อเรื่องไปด้วยจะพัฒนาจิตลักษณะต่างๆ ได้ดีที่สุด แสดงว่าเมื่อเด็กฟังนิทานแล้วเกิดความต้องการที่จะเลียนแบบตัวละครที่เด็กชอบหรือตัวละครที่ได้รับความสำเร็จจากพฤติกรรมนั้น และเนื้อหาในนิทานถ้าเป็นเรื่องที่ใกล้เคียงความเป็นจริง เช่น เทพนิยายแล้วจะให้ผลดีต่อจิตลักษณะของเด็กได้ดีกว่านิทานที่มีเนื้อหาไกลชีวิตเด็ก

อมอริจ (กรรณิการ์ พงศ์เลิศวุฒิ. 2546 : 39 ; อ้างอิงจาก Amoriggi. 1981 : 1366A-1367A) ได้ศึกษาความสามารถในการเล่านิทานของเด็กปฐมวัย โดยผู้วิจัยจะเล่านิทานให้เด็กฟังแล้วให้เด็กเล่าเรื่องย้อนกลับและเล่าเรื่องราวต่อจากผู้วิจัย ทำการทดลองครั้งละ 15-20 นาที เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่าเด็กสามารถเล่านิทานได้ถูกต้องโดยการเรียงลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ได้ดีขึ้น และเด็กสามารถนำเอานิทานที่ฟังไปประยุกต์เล่าต่อ

4.2 บทบาทสมมติ

4.2.1 ความหมายของบทบาทสมมติ

ธีราพร กุลนันทน์ (2544 : 229) ได้กล่าวไว้ว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นกิจกรรมการสอนหนึ่งที่เด็กได้แสดงอารมณ์ ทำทางตามสถานการณ์หรือบทบาทที่สมมติขึ้น โดยให้เด็กได้มีโอกาสเลียนแบบตามความจริง เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงความรู้สึก อารมณ์ และเหตุผลที่ตนเองได้สวมบทบาท เพื่อพัฒนาสู่การปรับพฤติกรรมของตนเองให้มีประสิทธิภาพเมื่อพบสถานการณ์ต่างๆ และสามารถนำความรู้สึกและพฤติกรรมในการสอนบทบาทสมมติมาอภิปรายเพื่อการเรียนรู้ต่อไป

ทิสนา แชมมณี (2546: 67) ได้กล่าวไว้ว่า วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการให้ผู้เรียนสวมบทบาทในสถานการณ์ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับความเป็นจริง และแสดงออกตามความรู้สึกนึกคิดของตน และนำเอาการแสดงออกของผู้แสดงทั้งทางด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่สังเกตเห็นมาเป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

เทเลอร์ และ วอลฟอร์ด (Tyler and Walford. 1974 : 19) ให้ความหมายบทบาทสมมติว่า การแสดงบทบาทเป็นการเปิดโอกาสให้ได้สวมบทบาทในสภาพการณ์ต่างๆ เพื่อฝึกว่าตนควรมีพฤติกรรมแบบใดจึงจะแก้ปัญหาได้ดีที่สุด ผู้แสดงต้องรับรู้บทบาทของตนเอง เพื่อให้เข้าใจและมีอารมณ์ในการแสดง

ผกา สัตยธรรม (2544 : 49) กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกได้หลายทาง ทั้งคำพูดและการแสดงท่าทาง เช่น นักเรียนได้แสดงบทบาทสมมติเป็นคุณพ่อ คุณแม่ ครู อาจารย์ เพื่อนๆ หรือบุคคลอื่นๆ ในสังคม

จากความหมายที่ได้กล่าวมาทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า บทบาทสมมติ หมายถึง การแสดงออกตามบทบาทที่นักเรียนได้รับ ทั้งคำพูดและภาษาท่าทาง

4.2.2 จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการแสดงบทบาทสมมติ

ทิสนา แชมมณี (2519 : 42) กล่าวว่า บทบาทสมมติเป็นเครื่องมือและวิธีการอย่างหนึ่งที่ช่วยในการสอนได้มาก ครูสามารถนำบทบาทไปช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในด้านต่างๆ หลายด้านดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าพฤติกรรมย่อมมีสาเหตุต่างๆ ผู้เรียนได้แสดงบทบาทภายในสถานการณ์ที่ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขบางประการ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงสาเหตุและแรงผลักดันต่างๆ ที่ทำให้ตนจำเป็นต้องแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างนั้น
2. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกของคนอื่น การที่ผู้เรียนได้แสดงบทบาทเป็นบุคคลอื่น จะทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ว่า ผู้อื่นมีความคิดและความรู้สึกอย่างไร ความเข้าใจนี้จะทำให้ผู้เรียนรู้จักฝึกฝนการเอาใจเขามาใส่ใจเรา
3. ช่วยลดความตึงเครียดของผู้เรียน กล่าวคือ บางครั้งผู้เรียนอาจเกิดความตึงเครียด และทำให้แสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น กลั่นแกล้งเพื่อน ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อการเรียน การแสดงบทบาทสมมติจะช่วยให้ผู้เรียนได้ระบายความรู้สึกนั้นๆ ออกมา ทำให้ผ่อนคลายความเครียดได้
4. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสสำรวจค่านิยมของตนเอง และหาหลักยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตของตน ในขณะที่บทบาทสมมติผู้เรียนจะกระทำการ หรือการตัดสินใจที่แสดงให้เห็นค่านิยมของตนโดยไม่รู้ตัว

5. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดีขึ้น มีความมั่นใจมากขึ้น สามารถปรับตัวได้ รู้จักตัดสินใจด้วยตัวเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดงออก กล้าคัดค้านเมื่อถึงคราวจำเป็น เมื่อผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตัวเองได้ ก็นับว่าเป็นพื้นฐานของความเจริญทางจิตใจที่ส่งผลให้ผู้นั้นสามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุข และสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมในหลายๆ บทบาท เพราะคนๆ หนึ่งมักจะมีหลายบทบาทในชีวิตจริง เช่น เป็นพี่ เป็นลูก เป็นหลาน เป็นครู เป็นนักเรียน เป็นหัวหน้าชั้น เป็นต้น ผู้เรียนควรมีโอกาสฝึกฝนบทบาทต่างๆ นี้ เพื่อช่วยเหลือในการสำรวจและค้นพบพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม

7. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้การปฏิบัติตนในสังคม มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ดังนั้น การเรียนรู้พฤติกรรมที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็น การแสดงบทบาทสมมติจะช่วยฝึกการปฏิบัติตนในสังคมได้มาก

8. ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการแก้ปัญหาและตัดสินใจ การแสดงบทบาทสมมติแทบทุกบทบาทจะมีสถานการณ์ที่ขัดแย้งอยู่ ผู้แสดงจึงต้องรู้จักแสวงหา ตั้งสมมติฐาน คาดคะเน และคิดในหลายๆ แง่ ทั้งต้องใช้วิจารณญาณไหวพริบแก้ปัญหา การแสดงบทบาทสมมติจึงเป็นการฝึกฝนในแง่นี้เป็นอย่างดี

9. ช่วยพัฒนาความสามัคคีในกลุ่มผู้เรียนให้ดีขึ้น การทำงานร่วมกับสมาชิกภายในกลุ่มจะมีปัญหาขัดแย้งกัน ซึ่งทำให้เกิดความไม่เข้าใจและแตกแยกกันได้ หากความสัมพันธ์ภายในกลุ่มล้มเหลวย่อมทำให้การเรียนเป็นกลุ่มไม่ได้ผลดีด้วย การแสดงบทบาทสมมติช่วยแก้ปัญหาได้ เพราะเป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนยอมรับผู้อื่น เป็นแนวทางนำไปสู่ความเข้าใจความสามัคคีในที่สุด

10. ช่วยฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติตามขั้นตอน “รู้สึก คิด กระทำ” โดยปกติแล้วเมื่อผู้เรียนเผชิญปัญหา ก็จะเกิด “รู้แล้วกระทำ” ไปตามความรู้สึกนั้นทันที แล้วจึงหวนกลับมา “คิด” หาวิธีที่ดีกว่า จึงเท่ากับเป็นขั้นตอน “รู้สึก กระทำ คิด” แต่การแสดงบทบาทสมมติจะช่วยให้ผู้เรียนทำตามขั้นตอนที่ดี คือ “รู้สึก คิด กระทำ” แทน

จากจุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติดังที่กล่าวมาแล้วพอจะสรุปได้ว่า บทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง มีความเข้าใจตนเอง ตลอดจนเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นมากยิ่งขึ้น โดยผู้เรียนมีโอกาสดลองฝึกปฏิบัติตนในสังคมหลายๆ บทบาท ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรมให้ถูกต้องเหมาะสม สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

4.2.3 ประเภทของบทบาทสมมติ

สิริวรรณ ศรีพหล; และพันธิพา อุทัยสุข (2530 : 105-106) ได้กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมตินั้นเป็นวิธีการที่ครูใช้สอนกันมากในปัจจุบัน เพราะขั้นตอนของการสอนไม่ยากหรือซับซ้อนมากเท่าใดนัก โดยทั่วไปการแสดงบทบาทสมมติเพื่อนำมาปฏิบัติในห้องเรียนนั้นอาจแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. การแสดงบทบาทสมมติที่มีการเตรียมตัวมาล่วงหน้า ผู้สอนจะผูกเรื่องหรือประเด็นเสียก่อนแล้วนำมาเล่าให้ผู้เรียนฟัง พร้อมกันนั้นก็กำหนดตัวผู้แสดงและบทบาทต่างๆ โดยอาจเพิ่มเติมรายละเอียดตามความเหมาะสมและตามความเห็นของผู้แสดงเอง

2. การแสดงบทบาทสมมติที่ไม่มีการเตรียมมาก่อน วิธีนี้อาจใช้ระหว่างบทเรียนหรือเริ่มต้นบทเรียนเพื่อสร้างความสนใจของผู้เรียน เป็นต้นว่าระหว่างที่ผู้สอนกำลังสอนเรื่องหน้าที่พลเมืองของบุคคลในอาชีพต่างๆ และความสำคัญของหน้าที่ที่มีต่อสังคม ผู้สอนอาจเรียกผู้เรียน 4-5 คน ออกไปแสดงบทบาทของบุคคลในอาชีพต่างๆ กันหลังจากนั้นก็ให้ผู้เรียนในชั้นวิจารณ์บทบาทที่แสดงไปแล้ว วิธีการสอนเช่นนี้ก็นับว่าเป็นวิธีการสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติเช่นกัน

4.2.4 ขั้นตอนในการแสดงบทบาทสมมติ

ทิสนา แชมมณี (2519 : 44-47) กล่าวถึง ขั้นตอนในการใช้บทบาทสมมติไว้ว่า ไม่ว่าจะเป็นการใช้บทบาทสมมติแบบเตรียมบทหรือแบบไม่เตรียมบทไว้ มีลักษณะคล้ายคลึงกันเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

1. การแจกแจงและการกำหนดขอบเขตของปัญหา ครูจะต้องวิเคราะห์แยกแยะสถานการณ์ออกมาให้ได้ว่า อะไรคือปัญหาหรือจุดที่ต้องการชี้ให้ผู้เรียนเห็นและเรียนเพื่อความเข้าใจ และกำหนดขอบเขตของปัญหาที่สอน

2. การกำหนดสถานการณ์สมมติหรือบทบาทสมมติ เมื่อได้ปัญหาที่ชัดเจนแล้ว ครูจะต้องกำหนดสถานการณ์สมมติที่ง่าย และชัดเจนขึ้น พร้อมทั้งเขียนบทบาทสมมติที่จะให้ผู้เรียนแสดง บทบาทสมมติที่เขียนขึ้นนี้ควรจะสามารถให้ผู้เรียนประสบปัญหา หรือขัดแย้งเพื่อฝึกฝนการแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นแสดง แบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอน คือ

1. การอุ่นเครื่อง หมายถึง การนำผู้เรียนไปสู่เรื่องที่จะศึกษา หรือปูพื้นให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตรงกันในเรื่องที่จะเรียน ครูอาจเล่าเรื่องราวหรือสถานการณ์สมมติให้ผู้เรียนฟัง

2. การเลือกตัวผู้แสดง อาจเป็นไปได้ 2 ลักษณะ คือ อาจเลือกตัวผู้แสดงที่มีลักษณะใกล้เคียง หรือตรงกันข้ามกับลักษณะของบทบาทที่มอบหมายให้ก็ได้ ในกรณีแรกจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจปัญหาได้ดี เพราะการแสดงเป็นไปโดยไม่เคอะเขิน ในกรณีหลังจะช่วยให้ผู้แสดงและ

ผู้ชมเข้าใจบทบาทของผู้ที่มีลักษณะแตกต่างออกไป ดังนั้นการเลือกตัวผู้แสดงจึงขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการแสดง และการสอนเป็นสำคัญ

3. การจัดฉากแสดง เป็นการ จัดฉากแบบสมมติขึ้นมา เพื่อให้การแสดงนั้นดูใกล้เคียงกับความเป็นจริง การจัดฉากอาจเป็นไปในลักษณะง่าย ๆ โดยการเลื่อนโต๊ะตัวเดียวไปจนถึงการจัดฉากแบบหรูหรา

4. การเตรียมผู้สังเกตการณ์ ครูช่วยให้ผู้เรียนหัดสังเกต และวิเคราะห์เหตุการณ์ การเตรียมผู้ชมหรือสังเกตการณ์เป็นสิ่งจำเป็น มิฉะนั้นการอภิปราย และการวิเคราะห์หลังการแสดงจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร

5. การเตรียมความพร้อมก่อนการแสดง การที่ผู้เรียนจะสวมบทบาทสมมติให้เป็นธรรมชาติมากขึ้นขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้แสดง ถ้าผู้แสดงมีความสบายใจ การแสดงจะเป็นไปอย่างธรรมชาติ ดังนั้นครูจึงจะต้องช่วยขจัดความตื่นเต้น ประหม่า และความวิตกกังวลของผู้แสดงด้วยวิธีต่างๆ

6. การแสดง เมื่อผู้แสดงและผู้ชมพร้อมแล้วผู้แสดงก็เริ่มแสดงได้ การแสดงนี้ควรให้เป็นไปตามธรรมชาติไม่มีการขัดกลางคัน นอกจากนี้ในกรณีที่ผู้แสดงต้องการความช่วยเหลือ ครูอาจเข้าไปช่วยได้ตามโอกาส

7. การตัดบท เมื่อผู้แสดงได้แสดงเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว ครูควรตัดบทหรือหยุดการแสดง ไม่ควรปล่อยให้การแสดงเยิ่นเย้อไป จะทำให้เสียเวลาผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย การตัดบทจะทำได้ในกรณีต่อไปนี้

1. เมื่อการแสดงนั้นได้ข้อมูลเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์ และ

อภิปรายได้

2. กลุ่มจะเดาได้ว่า เรื่องราวจะเป็นอย่างไรถ้ามีการแสดงต่อ

3. ผู้แสดงไม่สามารถแสดงต่อไปได้ เพราะเกิดความเข้าใจผิดบาง

ประการ

4. การแสดงจบเรื่อง

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง

การวิเคราะห์การแสดงมักจะเป็นไปในรูปแบบการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้สังเกตการณ์ การอภิปรายจะเป็นไปในรูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการเรียน การอภิปรายจะต้องเป็นไปอย่างตรงไปตรงมา และเน้นที่เหตุผลของการแสดงออกและพฤติกรรมที่แสดงออก โดยปกติการอภิปรายไม่มุ่งว่าใครแสดงดีไม่ดีเพียงใด นอกจากวัตถุประสงค์ของการแสดงคือการฝึกฝนทักษะการแสดง การเรียนรู้อะไรทั้งหลายจะอยู่ตรงขั้นนี้เป็นสำคัญ ครูจะช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้คิด และหาคำตอบโดยอาจใช้วิธีตั้งคำถามช่วย

ขั้นที่ 4 ขั้นแสดงเพิ่มเติม

หลังจากวิเคราะห์ และอภิปรายผลการแสดงแล้ว กลุ่มอาจจะเสนอแนะแนวความคิดใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจ หรือหากการแสดงครั้งแรกยังไม่ได้ผลเป็นที่พอใจ ครูอาจให้มีการแสดงซ้ำ หรือเพิ่มเติมดูผลอีกครั้งหนึ่ง หากการแสดงใหม่นี้ไม่จำเป็นครูก็สามารถข้ามไปขั้นที่ 5 ได้เลย

ขั้นที่ 5 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสรุป

หลังการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงแล้ว ครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนอภิปรายทั่วไป ซึ่งโดยมากเป็นการเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องให้กันและกันฟัง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้แนวคิดกว้างขวางขึ้น และส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นว่าสิ่งที่เรียนนั้นเกี่ยวข้องกับความเป็นจริง จะทำให้ผู้เรียนสามารถหาข้อสรุป หรือได้แนวคิดรวบยอดที่ตนสามารถเข้าใจได้อย่างดี

จากขั้นตอนในการใช้บทบาทสมมติดังกล่าว สรุปได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติมีขั้นตอนใหญ่ 5 ขั้นตอน คือขั้นเตรียมการ ขั้นแสดง ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง ขั้นแสดงเพิ่มเติม ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป ในการใช้บทบาทสมมตินี้ครูจะต้องกำหนดขอบเขตของปัญหา สถานการณ์สมมติ ซึ่งครูจะต้องอธิบายให้ผู้แสดงเข้าใจบทบาทที่ตนจะต้องแสดงว่าทำอย่างไรจึงจะเหมาะสม ส่วนผู้สังเกตการณ์นั้นครูจะต้องช่วยให้รู้จักและวิเคราะห์เหตุการณ์ เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในตอนอภิปรายและวิเคราะห์หลังการแสดง

จากความหมายของบทบาทสมมติดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า บทบาทสมมติหมายถึง เป็นวิธีการสอนอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนแสดงออกทั้งคำพูดและท่าทาง โดยผู้สอนเป็นผู้สร้างบทบาทและสถานการณ์สมมติขึ้นมาให้ผู้เรียนแสดงออกตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็นไปตามธรรมชาติ เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เรียน เป็นการฝึกให้ผู้แสดงได้ประสบการณ์จริงในสภาพของการสมมติขึ้นมา ทั้งเพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้ทดลองและเรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรมของตนอย่างมีประสิทธิภาพในภาวะต่างๆ

4.2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ

4.2.5.1 งานวิจัยในประเทศ

อุษา อินทปัญญา (2538 : 53) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อมารยาทในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดราชมงคล อําเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2536 ที่มีมารยาทในชั้นเรียนไม่เหมาะสม จำนวน 20 คนผลจากการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีมารยาทในชั้นเรียนดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วรวรรณีนี ราชสงฆ์ (2541 : 71) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลการเปรียบเทียบผลการใช้เทคนิคแม่แบบและการใช้บทบาทสมมุติ ที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2540 ที่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ 33 ลงมา จำนวน 20 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบและนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมุติที่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.2.5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

โคโนเลย์ (วรวรรณีนี ราชสงฆ์. 2541 : 34 ; อ้างอิงจาก Conoley. 1977 : 5977A) ได้ศึกษาผลการใช้การแสดงบทบาทสมมุติในการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา เพื่อวัดพฤติกรรมของเด็กเป็นการพยายามเปลี่ยนพฤติกรรมทางสังคม โดยการใช้การแสดงละครเข้าช่วยในการสอนทดลองกับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 4 และ 5 จำนวน 142 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ใช้เวลาทดลอง 2 สัปดาห์ วันละ 30 นาทีทุกวัน มีการทดสอบก่อนการเรียน และภายหลังการเรียนกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏว่าการใช้ผลการแสดงบทบาทสมมุติเข้าเป็นองค์ประกอบในการเรียนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กมากกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่า การแสดงบทบาทสมมุติมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็ก ทำให้เด็กมีสังคมมีดีดีขึ้นและเปลี่ยนจากการฝึกตนเองเป็นศูนย์กลางไปสู่บุคคลอื่นๆ มากขึ้น

เกลเลอร์ (พจนันท์ ไวยานนท์. 2541 : 24 ; อ้างอิงจาก กาญจนา เลิศธีระวิวัฒน์. 2533 : 21) ได้ทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมุติประกอบการเรียนเพื่อปลูกฝังการเชื่อมั่นกับนักเรียน จำนวน 91 คน ผลปรากฏว่า นักเรียนที่ใช้บทบาทสมมุติมีการเชื่อฟังมากกว่ากลุ่มนักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้บทบาทสมมุติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชูดท์ (Shoudt. 1976 : 2754-A) ได้ใช้บทบาทสมมุติในการฝึกทักษะปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนอนุบาล จำนวน 75 คน พบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกการใช้บทบาทสมมุติมีทักษะปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและมีความเอื้อเฟื้อเพิ่มขึ้นกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เกลเลอร์ (Geller. 1978 : 219) ได้ศึกษาผลการใช้บทบาทสมมุติเพื่อปลูกฝังการเชื่อฟังของนักเรียน จำนวน 91 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมุติมีความเชื่อฟังเพิ่มขึ้นกว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนโดยไม่ใช้บทบาทสมมุติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.3 เกม

4.3.1 ความหมายของเกม

เกม คือ กิจกรรมที่ผู้เล่นจะต้องพยายามแข่งขัน ซึ่งจะต้องมีการแพ้ชนะตามกติกาที่กำหนดไว้ให้ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง หลักที่สำคัญในการเล่นเกมนั้นมี 2 ประการ ซึ่ง ทิศนา เทียนสม (เขาวพา เดชะคุปต์. 2542 : 46-47 ; อ้างอิงจาก Tisana Tiansame. 1972 : 141-142) กล่าวไว้ดังนี้

1. กติกา (Rules) คือ กฎหรือระเบียบที่กำหนดไว้ว่าควรทำอะไรและไม่ควรทำอะไร กติกาหรือกฎเกณฑ์เป็นส่วนที่สำคัญมากในการเล่นเกมนั้น โดยกติกาจะเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้ ผู้เล่นสามารถดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

2. วิธีการ (Rituals) คือ รูปแบบและพฤติกรรมในการเล่นเกมนั้น ซึ่งจะมีผลต่อบรรยากาศในการเล่น และการช่วยให้การเล่นเกมนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายได้

คงศักดิ์ เจริญรักษ์ และคณะ (2525 : 1) ได้ให้ความหมายของเกมไว้ดังต่อไปนี้

เกม หมายถึง กิจกรรมทางพลศึกษาแขนงหนึ่ง ว่าด้วยการเล่นที่ไม่มีกฎกติกาซับซ้อนมากนัก และเป็นการเล่นที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวขั้นมูลฐาน และทักษะเบื้องต้นไปสู่การกีฬา

เกม หมายถึง กิจกรรมการเล่นด้วยความเต็มใจจนการแข่งขันได้สิ้นสุดลงหรือได้คะแนนตรงตามที่ต้องการหรือจนกระทั่งได้ถึงเส้นชัย กิจกรรมนี้ไม่ใช่เหมาะสำหรับเด็กหรือวัยรุ่นหนุ่มสาว นักกีฬาอาชีพหรือนักกีฬามหาวิทยาลัยเท่านั้น หากแต่ทุกคน ทุกเพศ และทุกวัย

เกม หมายถึง กิจกรรมนันทนาการที่มีลักษณะการเล่นและการแข่งขันที่เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับในระหว่างผู้เล่นสองฝ่าย

พระพงศ์ บุญศิริ และคณะ (2536 : 4) ได้ให้ความหมายของเกมไว้ว่า เกมเป็นกิจกรรมที่นำมาใช้เพื่อความสนุกสนานรื่นเริงบันเทิงใจ ผ่อนคลายอารมณ์ เป็นกิจกรรมนอกแบบที่สามารถนำมาประยุกต์ดัดแปลงใช้ให้เหมาะกับโอกาส เวลา หรือช่วงจังหวะที่อำนวยให้จะเป็นกิจกรรมใดๆ ก็ตามที่สามารถนำมาประยุกต์ดัดแปลงจัดให้ผู้เข้าร่วมได้มีการแสดงออกทางกาย มีการเคลื่อนไหวโดยมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และได้รับการศึกษาพื้นฐานที่สามารถพัฒนาไปสู่การฝึกกิจกรรมออกกำลังกายอื่นๆ

สรุปได้ว่า เกม หมายถึง เป็นกิจกรรมที่มีการแข่งขัน มีผู้เล่นแบ่งเป็นสองฝ่าย โดยมีกฎกติกา การแพ้ชนะ เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน

4.3.2 ลักษณะของเกม

จรวพร ธรณินทร์ (2532 : 1) ได้กล่าวถึงลักษณะของเกมควรเป็นดังนี้

1. ความมุ่งหมายในการเล่น เล่นเพื่อสนุกสนานร่าเริง หรือเล่นเพื่อฝึกทักษะให้เล่นสิ่งที่ยากซับซ้อนต่อไปได้อีก

2. การเล่นเกมควรให้เหมาะกับสถานที่ เนื้อหาและควรระวังไม่ให้มีเศษหิน ตะปู เศษวัสดุที่มีคม ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดอันตรายได้ ก่อนเล่นเกมควรตรวจสอบความปลอดภัยของสถานที่ เสียก่อน

3. จำนวนคน เปิดโอกาสให้ทุกคนเล่นร่วมกัน หรือมีโอกาสร่วมกันมากที่สุด

4. เกมที่เล่นควรเป็นเกมง่าย ไม่ต้องใช้อุปกรณ์มากนัก และถ้าต้องใช้อุปกรณ์ ควรจัดหาได้ง่าย ไม่มีอันตรายสำหรับผู้เล่น

5. อายุ ผู้เล่นที่มีอายุต่างกันมีความสนใจความสามารถแตกต่างกัน จึงควรเป็นเกมที่เล่นง่าย เลิกเร็ว เปลี่ยนเกมบ่อย มีผู้นำหรือควบคุมการเล่นเพื่อสิ่งเปลี่ยนเกมหรืออธิบายวิธีเล่น

4.3.3 ประโยชน์ของเกม

มีนักวิชาการหลายท่านได้ กล่าวถึงความสำคัญของเกมได้ดังนี้

พระพงศ์ บุญศิริ (2536 : 11) ได้กล่าวความสำคัญของเกมไว้ว่า

เกมเป็นกิจกรรมพลศึกษาที่ส่งเสริมทักษะ และคุณสมบัติต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การเคลื่อนไหว (Movement) ส่งเสริมทักษะการเคลื่อนไหวทุกรูปแบบ และทำให้ได้เคลื่อนไหวส่งเสริมสมรรถภาพทางกาย

2. ผจญภัย (Adventure) ได้รับความสนุกสนานตื่นเต้น ผจญภัย กระตุ้น และจูงใจให้เกิดความตื่นตัว ระวัง

3. ค้นพบใหม่ (Surprise) ได้ค้นพบสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ด้วยตนเอง

4. โอกาส (Chance) สร้างเสริมและส่งเสริมให้รู้จักโอกาส และจังหวะ ในการใช้ทักษะต่างๆ และการเล่น

5. ทักษะ (Skill) สร้างเสริมทักษะพื้นฐาน และทักษะก้าวหน้าทั้งทักษะ เคลื่อนไหว และทักษะทางกลไก

6. เกิดประสบการณ์ (Competition) เกิดประสบการณ์ในการเล่นได้ เรียนรู้ สิ่งใหม่ๆ เป็นการเพิ่มประสบการณ์ชีวิต

7. ความสามัคคี (Co-operation) ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ยอมรับและช่วยเหลือซึ่งกันและกันฝึกกระบวนการผู้นำและผู้ตาม

8. ได้เพื่อน (Friendship) เกิดมิตรภาพได้เพื่อน ได้เรียนรู้ลักษณะนิสัย และน้ำใจของบุคคลต่างๆ ในการเข้าร่วมกิจกรรม

9. สนุกสนาน (Joy) เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน รื่นเริง ผ่อนคลาย อารมณ์เครียด

10. สมรรถภาพทางกาย (Physical Fitness) เกิดสมรรถภาพความ แข็งแรง ความทนทาน และสุขภาพทางกาย

11. สมรรถภาพทางกาย (Motor Fitness) เกิดความคล่องตัว ประสาทตา หู มือ เท้า สามารถทำงานได้อย่างสัมพันธ์กัน

12. ความพร้อม (Readiness) เกิดความพร้อมทั้งร่างกาย และจิตใจ ตื่นตัว กระฉับกระเฉง พร้อมจะปฏิบัติกิจกรรม

จากความสำคัญของเกม สามารถสรุปได้ว่า เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการเคลื่อนไหว และสุขภาพจิตให้ผ่อนคลาย สนุกสนาน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เล่นได้เสริมสร้างทักษะพื้นฐานต่างๆ ทำให้เกิดความสามัคคีและได้เพื่อน เกิดความพร้อมในทุกด้าน

4.3.4 ประเภทของเกม

มีนักวิชาการหลายท่านได้แยกประเภทของเกมไว้ดังต่อไปนี้ คือ

จรินทร์ ชานีรัตน์ (2542 : 3) แบ่งประเภทของเกมไว้ 6 ประเภท คือ

1. การเล่นเป็นนิยายและการเล่นเลียนแบบ (Story plays and mimetics) ได้แก่ การเล่นที่มีนิยายประกอบ เด็กแสดงออกตามท่าทางนั้นๆ เพราะการเลียนแบบที่ทำตามแบบนั้นๆ เช่น แบบสัตว์หรืออื่นๆ

2. การเล่นเบ็ดเตล็ด (Low organization games) ได้แก่ การเล่นที่มีกฎกติกา เล็กๆ น้อยๆ ส่งเสริมให้เด็กเกิดทักษะเบื้องต้นทางการเคลื่อนไหว

3. เกมการเล่นที่ส่งเสริมสมรรถภาพของตนเอง (Self testing activities) ได้แก่ การเล่นที่ส่งเสริมให้เด็กมีความแข็งแรงของอวัยวะ ส่วนต่างๆ ของร่างกาย

4. เกมนำไปสู่กีฬาใหญ่ (Lead-up-games) ได้แก่ เกมที่ทำให้เกิดทักษะในการเล่นกีฬาใหญ่ๆ

5. เกมการเคลื่อนไหว และการเล่นประกอบเพลง (Motion song and singing games) ซึ่งได้แก่ การร้องเพลงมีท่าทางประกอบ หรือร้องเพลงแล้วเล่นเกมไปด้วย

6. เกมนันทนาการ (Recreation games) ได้แก่ การเล่นเพื่อความเพลิดเพลิน ใช้เวลาว่างผ่อนคลายความตึงเครียดทางสมอง และเสริมสร้างมิตรภาพทางสังคม

คงศักดิ์ เจริญรักษ์ และคณะ (2525 : 3) ได้แบ่งประเภทของเกมไว้ดังนี้

1. เกมเล่นเป็นนิยาย (Story Plays Games) ได้แก่ การเล่นตามเรื่องราวของนิยาย โดยให้เด็กแสดงกริยา หรือท่าทางตามเนื้อเรื่องของนิยายผู้เล่น อาจจะแสดงท่าทางของคนหรือของสัตว์ก็ได้

2. เกมเลียนแบบ (Mimicry Games) ได้แก่ การเล่นที่ใช้เลียนแบบท่าทางต่างๆ ของที่คนหรือสัตว์ หรือเลียนแบบเสียงก็ได้ ขึ้นอยู่กับเกมการเล่น

3. เกมเบ็ดเตล็ด (Low Organization Games) ได้แก่ การเล่นที่มุ่งเสริมสร้างทักษะการเคลื่อนไหวของคน มีกติกาการเล่นไม่มาก และใช้เวลานั้น

4. เกมนำ (Lead up Games) ได้แก่ การเล่นที่มุ่งสร้างทักษะให้กับผู้เล่น เพื่อสามารถนำไปใช้ในกีฬาที่ต้องการทักษะประเภทนั้นๆ เกมประเภทนี้ยังมุ่งส่งเสริมให้ผู้เล่น มีความสนใจในการเล่นกีฬาอีกด้วย

5. เกมประกอบเพลง (Singing Games) ได้แก่ การเล่นที่มีดนตรีไปด้วย อาจจะมีการร้องเพลง และทำท่าทางตามเนื้อเพลงไปด้วยก็ได้

6. เกมใหม่ (New Games) ได้แก่ การเล่นที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อความ สนุกสนาน เป็นหลักสำคัญ ไม่คำนึงถึงผลการแพ้-ชนะ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายอย่างใด ทั้งสิ้น โดยผู้เล่นต้องการจะผ่อนคลายความตึงเครียดทางด้านร่างกายและจิตใจ

จากประเภทของเกมทีกล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า เกมสามารถ แบ่งออกเป็น 9 ประเภท คือ การเล่นเป็นนินยายและการเล่นเลียนแบบการเล่นเบ็ดเตล็ด เกมการเล่นที่ส่งเสริม สมรรถภาพของตนเอง เกมนำไปสู่กีฬาใหญ่ เกมการเคลื่อนไหว เกมหนักหนากการ เกมประกอบเพลง และเกมใหม่ ที่เน้นการเล่นที่มีจุดมุ่งหมาย และความสนุกสนานเป็นสำคัญ

4.3.5 ลำดับขั้นในการสอนเกม

คงศักดิ์ เจริญรักษ์ (2525 : 7) ได้อธิบายลำดับขั้นในการสอนเกมไว้ดังต่อไปนี้

1. บอกชื่อเกมให้ผู้เล่นทุกคนรู้
2. จัดผู้เล่นให้อยู่ในฟอร์มที่ต้องการ
3. อธิบายวิธีการเล่นเกม รวมทั้งกฎ กติกา การตัดสิน
4. สาธิตให้ดี เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น
5. ตอบคำถามในกรณี que ผู้เล่นไม่เข้าใจ
6. เริ่มเล่นเกม

4.3.6 จุดมุ่งหมายของการเล่นเกม

การเล่นเกมมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ต่อไปนี้
ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2541 : 73)

1. ได้รับความเพลิดเพลิน สนุกสนาน
2. พัฒนานิสัยการเล่นที่ดี และมีน้ำใจเป็นนักกีฬา
3. ฝึกท่าทางให้มีสุขภาพ และรูปทรงที่สวยงาม
4. รับประทานอาหารให้ทันตัวตลอดเวลา
5. สร้างความเชื่อมั่น และการควบคุมตัวเอง
6. ฝึกความร่วมมือในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่ม

ลัดดา นีละมณี (2531 : 179) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายต่างๆ ของเกมแต่ละเกม ได้แก่ การมุ่งฝึกทักษะทางการดู การฟัง การพูด การอ่านตัวเลข และตัวอักษร การคำนวณนับ ฝึกให้คล่องแคล่ว ว่องไว ฝึกการปฏิบัติตามคำสั่ง ฝึกสมองและร่างกาย ฝึกความสังเกต ฝึกกระยะทาง ฝึกความจำ ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ฝึกให้รักหมู่คณะ รักความยุติธรรม ฝึกให้รู้จักสร้าง ความสัมพันธ์ทางสังคม และฝึกการแก้ปัญหาได้ดีที่สุด เป็นต้น

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการเล่นเกม เพื่อฝึกและสร้างให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ทักษะ ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

4.3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเกม

4.3.7.1 งานวิจัยในประเทศ

สุภัก ไหวหากิจ (2543 : 61) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบการรับรู้วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานคติธรรมและการเล่นเกมแบบร่วมมือกลุ่ม ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนอนุบาลเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 7 ห้อง จำนวน 315 คน ผลจากการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานคติธรรมและการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือมีการรับรู้วินัยในตนเองไม่แตกต่างกัน โดยกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานคติธรรม มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่นเกมแบบร่วมมือ

นฤมล ปิ่นดอนทอง (2544 : 52) ได้ทำการวิจัยเรื่องการคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นเกมสร้างมโนทัศน์ด้านจำนวน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคั้งนี้ เป็นเด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุ 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนไมโทดุมศึกษา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษากลาง จำนวน 30 คน ผลจากการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นเกมสร้างมโนทัศน์ด้านจำนวน และเด็กปฐมวัยที่เล่นปกติ มีการคิดเชิงเหตุผลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ธัญลักษณ์ สีชวนคำ (2544 : 49) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การคิดวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัยที่เล่นเกมการศึกษามิติสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุ 4-5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนอนุบาลศรีตรัง จังหวัดสมุทรปราการ สำนักงานการศึกษากลาง จำนวน 30 คน จากการศึกษาคั้งนี้พบว่า เด็กปฐมวัยที่เล่นเกมการศึกษามิติสัมพันธ์กับเด็กปฐมวัยที่เล่นเกมการศึกษาปกติมีการคิดวิจารณ์ญาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมาพร สามเตี้ย (2545 : 69) ได้ทำการวิจัยเรื่องพัฒนาการทางการพูดของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยการเล่นภาษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายและหญิง อายุ 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนชุมชนวัด

เชี่ยวโฮสถ สังกัดสำนักงานประถมศึกษา อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเกมทางภาษา มีความสามารถทางการเข้าใจความหมายและมีความสามารถทางการสร้างประโยคสูงขึ้นกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชุตินา โชติจิรพรรณ (2547 : 62-63) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการจัดกิจกรรมเล่นเกมและพฤติกรรมการส่งเสริมการเล่นจากบิดามารดาที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัย อายุ 4-5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 โรงเรียนอนุบาลคหกรรมศาสตร์เกษตรกรุงเทพมหานคร จำนวน 48 คน ผลจากการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่นเกมมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านรวมสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเรียนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.3.7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ออร์คัต (สมาพร สามเตี้ย. 2545 : 46 อ้างมาจาก Orcutt. 1972 : 148-A) กลุ่มที่ใช้เกมประกอบการสอนในทุกแบบทดสอบ ได้ทดลองใช้เกมประกอบการสอนในทุกแบบทดสอบ ได้ทดลองใช้เกมทดลองการสอนว่าจะส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ วุฒิภาวะพฤติกรรมและสิ่งกัเกี่ยวกับตนเองหรือไม่ โดยทดลองกับเด็กชั้นอนุบาลที่เรียนอยู่โรงเรียนในเมือง จำนวน 162 คน ใช้เวลาทดลอง 6 สัปดาห์ สอนเกี่ยวกับภาษาวันละ 30 นาทีทุกวัน แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 สอนโดยให้เด็กเล่นเกมเอง กลุ่มที่ 2 ครูเป็นคนเลือกเกมให้ และกลุ่มที่ 3 สอนตามปกติ ผลปรากฏว่า กลุ่มที่เด็กเลือกเล่นเกมเอง มีความสามารถในการใช้ภาษาได้ดีกว่ากลุ่มที่ครูเลือกเกมให้ และกลุ่มที่ใช้เกมประกอบการสอนทั้ง 2 กลุ่ม มีความเชื่อมั่นตัวเองสูงกว่ากลุ่มที่สอนตามปกติ กลุ่มที่ใช้เกมประกอบการสอนในทุกแบบทดสอบ

เคนเคค (สมาพร สามเตี้ย. 2545 : 46 อ้างมาจาก Kencaid. 1977 : a 194-A) ได้ทำการศึกษาผลของการนำเกมคณิตศาสตร์ไปใช้ที่บ้านโดยการฝึกบิดาหรือมารดาของนักเรียนเป็นพิเศษเพื่อศึกษาทัศนคติผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทำการทดลองกับนักเรียนระดับ 2 ซึ่งบิดามารดาของนักเรียนสมัครใจ ที่จะร่วมการศึกษา จำนวน 35 คน เข้าประชุมร่วมกัน เพื่อศึกษาและสร้างอุปกรณ์ในการใช้เกมไปใช้ที่บ้านของตนก่อนที่จะนำกลับไปบ้านจะต้องทดลองเล่นก่อนมีการแนะนำบิดามารดาของนักเรียนให้กระตุ้นนักเรียนมีบทบาทในการเล่นอย่างเต็มใจใช้อุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพทำการทดลองเป็นเวลา 10 สัปดาห์ ผลการทดลองปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่มีการเล่นเกมสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ไม่ได้เล่นเกมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัย ชาย-หญิง อายุระหว่าง 4-6 ปี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนวัดปทุมวนาราม เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร จำนวน 51 คน ประกอบด้วยนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 23 คน เป็นนักเรียนชาย 12 คน เป็นนักเรียนหญิง 11 คน นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 28 คน เป็นนักเรียนชาย 13 คน เป็นนักเรียนหญิง 15 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

- 2.1 แบบวัดความเมตตาคุณของเด็กปฐมวัย
- 2.2 คู่มือพัฒนาความเมตตาคุณของเด็กปฐมวัย

2.1 แบบวัดความเมตตาคุณของเด็กปฐมวัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดความเมตตาคุณของเด็กปฐมวัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเมตตาคุณของเด็กปฐมวัย เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ กรอบและขอบเขตของเนื้อหาในการสร้างแบบวัดความเมตตาคุณของเด็กปฐมวัย

2. ผู้วิจัยสร้างแบบวัดความเมตตาคุณของเด็กปฐมวัย จำแนกได้ดังนี้ การเลี้ยงสัตว์ ดูแลสัตว์ ให้อาหารสัตว์ การไม่ทำร้ายหรือรังแกสัตว์ ช่วยเหลือสัตว์ที่ได้รับบาดเจ็บ การแบ่งอาหารหรือขนมให้เพื่อนรับประทาน ให้เพื่อนยืมสิ่งของหรืออุปกรณ์การเรียน ช่วยเหลือเพื่อนเมื่อเพื่อนได้รับความเดือดร้อน จำนวน 20 ข้อ จากนั้นผู้วิจัยนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องให้มีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา

3. ผู้วิจัยนำแบบวัดความเมตตาที่แก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อเป็นผู้ตรวจสอบ โดยพิจารณาความสอดคล้องของแบบวัดกับจุดประสงค์ พร้อมทั้งตรวจสอบในเรื่องความเหมาะสมของภาษาและรูปภาพที่ใช้

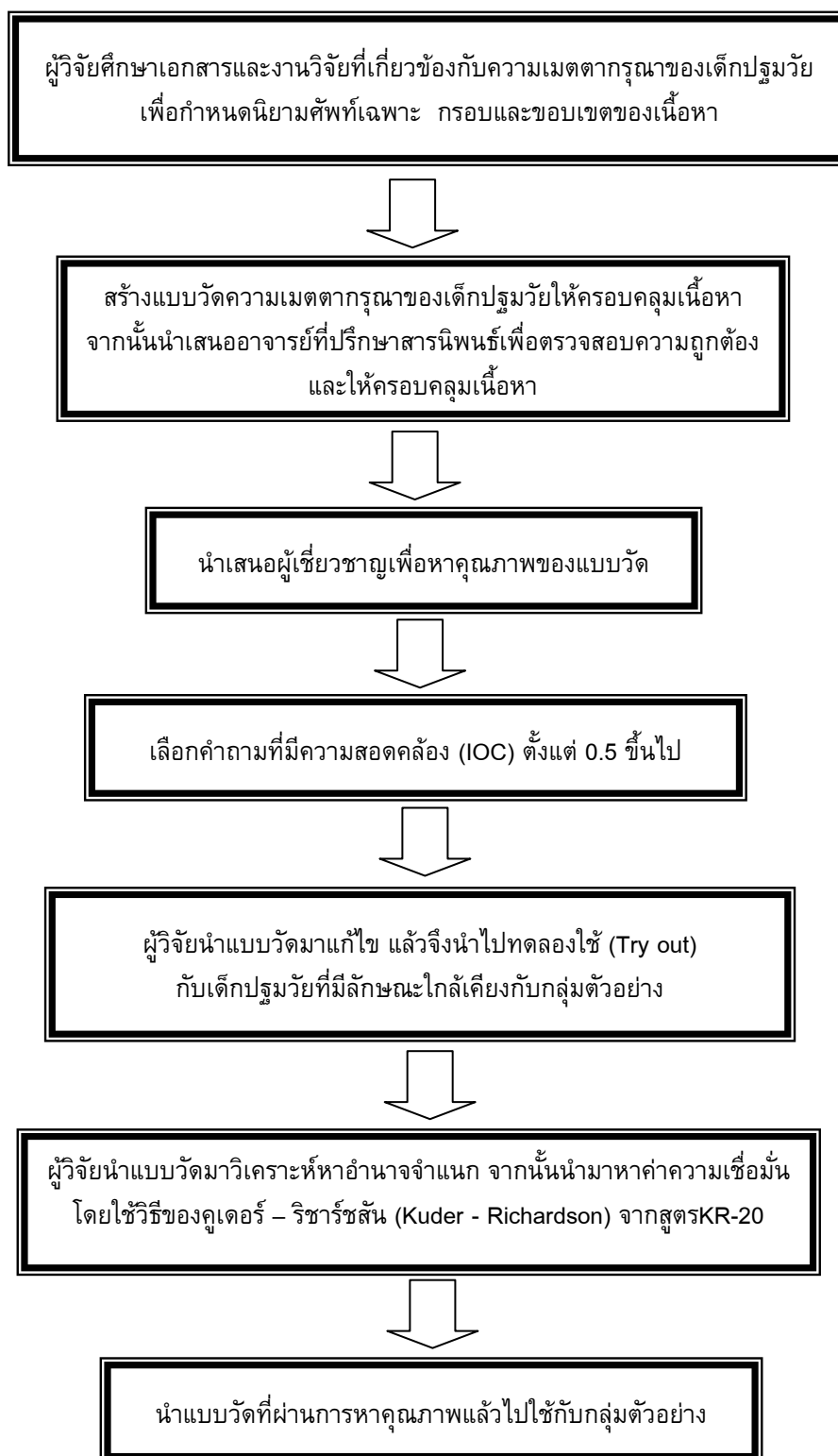
4. แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จำนวน 15 ข้อ

5. ผู้วิจัยนำแบบวัดความเมตตาของเด็กปฐมวัย ที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดปทุมวนาราม จำนวน 46 คน เพื่อหาคุณภาพของแบบวัดความเมตตาของเด็กปฐมวัย

6. ผู้วิจัยนำแบบวัดความเมตตาของเด็กปฐมวัย ที่ผ่านการทดลองใช้ (Try-out) มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ คือ ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน จากนั้นนำแบบวัดความเมตตาของเด็กปฐมวัยที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์หาอำนาจจำแนกรายข้อ โดยเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไป รวมทั้งสิ้น 15 ข้อ หลังจากนั้นหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) จากสูตร KR-20 ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบวัดเท่ากับ 0.84

7. ผู้วิจัยนำแบบวัดความเมตตาของเด็กปฐมวัยที่ผ่านการตรวจหาคุณภาพแล้วไปใช้กับเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดปทุมวนาราม ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

กรอบการสร้างแบบวัดความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ภาพประกอบ 1 กรอบการสร้างแบบวัดความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ลักษณะของแบบวัดความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย

แบบวัดความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย เป็นแบบทดสอบไม่ใช้ภาษา (Non-Verbal Test) เป็นแบบรูปภาพ โดยสร้างเรื่องหรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหาแล้วให้เด็กตัดสินใจหาคำตอบจากรูปภาพ 3 รูป ซึ่งเป็นตัวเลือกแสดงถึงการกระทำที่แสดงความเมตตาการุณา จำนวน 15 ข้อ โดยจำแนกเป็นความเมตตาการุณาต่อสัตว์ และความเมตตาการุณาต่อเพื่อน

เกณฑ์การให้คะแนน

เกณฑ์การให้คะแนนจากการทำแบบวัดของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย มีดังนี้

1	คะแนน หมายถึง เด็กตอบได้ถูก
0	คะแนน หมายถึง เด็กตอบผิด ไม่ได้ตอบ หรือตอบมากกว่า 1 คำตอบ

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์แต่ละข้อ แล้วคิดว่าถ้านักเรียนเป็นบุคคลในสถานการณ์นั้น นักเรียนจะตัดสินใจอย่างไร โดยเลือกคำตอบที่กำหนดให้ ซึ่งไม่มีคำตอบใดถูกหรือผิด และไม่กระทบกระเทือนผลการเรียนของนักเรียน จึงขอให้นักเรียนตอบให้ตรงกับความคิดเห็นของนักเรียนมากที่สุด

ชื่อ-นามสกุล.....ชั้นอนุบาลปีที่..... เลขที่.....

วิธีตอบ ให้นักเรียนเลือกทำ ✓ ตรงข้อที่ถูก ก ข หรือ ค ให้ตรงกับข้อความที่นักเรียนเลือกที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

ตัวอย่างแบบวัดความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ข้อ 0. ขณะที่ปภาวีกำลังกวาดห้องเก็บของก็พบว่ามีหนูตัวเล็กๆ อยู่ในกล่องเก็บของ
ถ้านักเรียนเป็นปภาวีนักเรียนจะอย่างไร

ก. เรียกแมวมามากิน

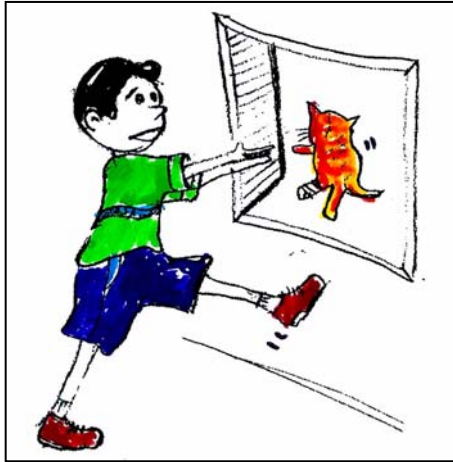

ข. ใส่ถุงมัดไปทิ้งถังขยะ

ค. เอาไปปล่อยที่หญ้ารกๆ ไกลๆ บ้าน

- ข้อ 1. วันหนึ่งมีแมวข้างบ้านแอบเข้าไปกินปลาทอดที่แม่ทอดไว้ให้ธรรธิป ธรรธิปโกรธมาก
วันต่อมาแมวตัวนั้นขาหักเข้ามาหลบอยู่ในห้องครัวบ้านธรรธิปออกไม่ได้
ถ้านักเรียนเป็นธรรธิป นักเรียนจะอย่างไร

ก. จับแมวโยนออกนอกหน้าต่างไป

ข. หาไม้ไล่ตีทันที

ค. อุ้มไปส่งเจ้าของ

ข้อ 2. ญาณีเป็นเด็กขี้เหนียวเพื่อนๆ ขอหรือยืมอะไรไม่เคยได้เลย วันหนึ่งที่โรงเรียนญาณีทำเงินหายหมด เลยขอยืมเงินณิชา พ่อดีณิชามีเงินเหลือ 5 บาท ถ้านักเรียนเป็นณิชานักเรียนจะอย่างไร

ก. ไม่ให้ยืมเพราะยืมญาณีไม่เคยได้

ข. บอกญาณีว่า ไม่มีเงิน

ค. ให้ญาณียืมทั้ง 5 บาท

2.2 คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ผู้วิจัยได้สร้างคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย เพื่อกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ กรอบและขอบเขตของเนื้อหาในการสร้างคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยศึกษาหลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย โดยพิจารณาความรู้พื้นฐาน ความสนใจ เพื่อที่จะจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสม

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยสร้างคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัยให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและนิยามศัพท์เฉพาะ ให้ครอบคลุมเนื้อหาตามขั้นตอนที่ 3 โดยใช้เทคนิคการเล่านิทาน บทบาทสมมติ และเกม

ขั้นที่ 4 ผู้วิจัยนำคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย ที่สร้างขึ้นไปหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ โดยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

1. อาจารย์ไพศาล อ้นประเสริฐ รองคณบดีฝ่ายกิจการพิเศษ และอาจารย์ประจำภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

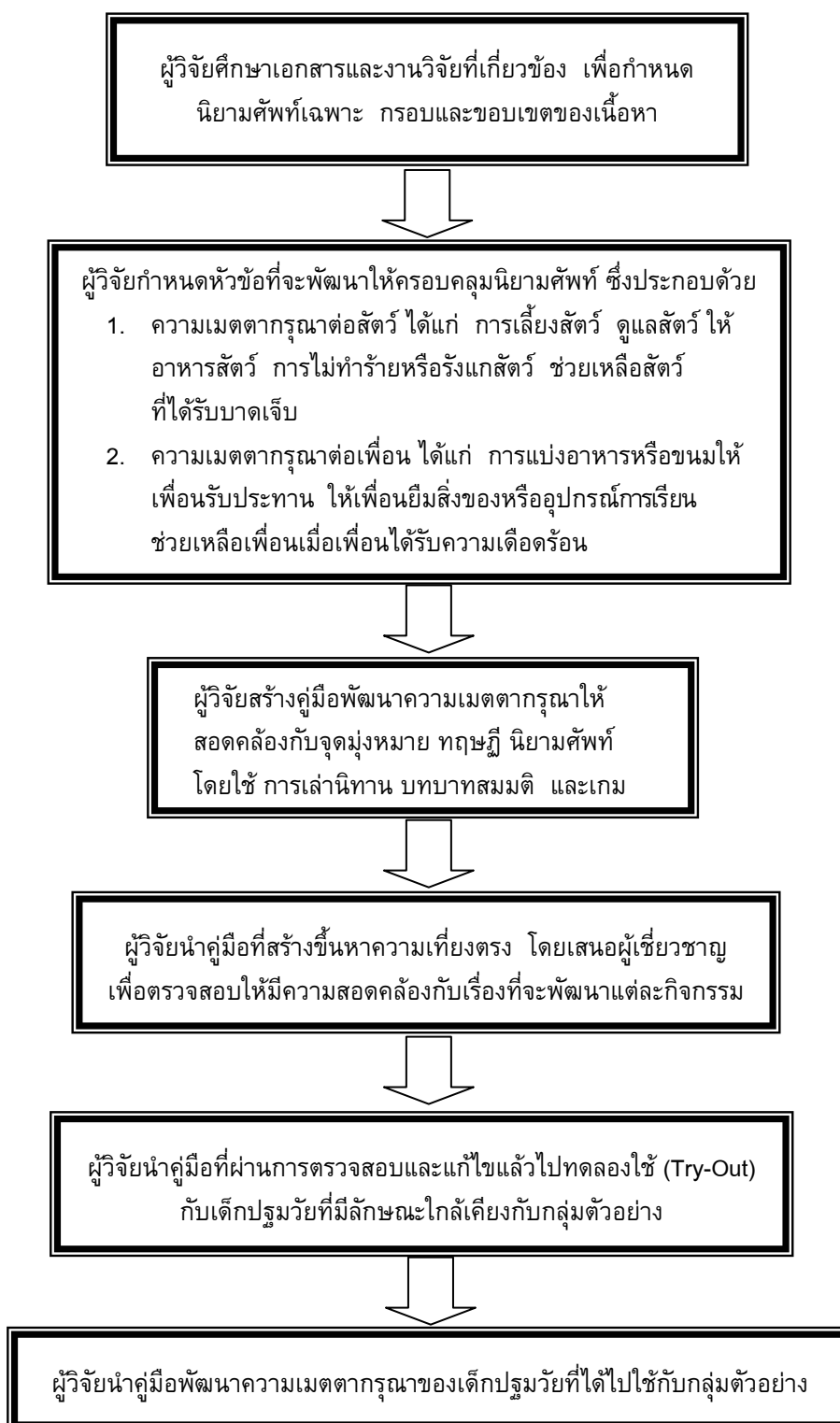
2. อาจารย์มณฑิรา จารุเพ็ง อาจารย์ประจำภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3. อาจารย์วีระพงศ์ จันทรวงศ์ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนวัดปทุมวนาราม เพื่อตรวจสอบคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย ให้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของเรื่องที่จะพัฒนาในแต่ละกิจกรรมแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นที่ 5 ผู้วิจัยนำคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try Out) กับเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดปทุมวนาราม จำนวน 46 คน

ขั้นที่ 6 ผู้วิจัยนำคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัยที่ได้ตรวจสอบหาคุณภาพแล้วไปใช้กับเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดปทุมวนาราม กรุงเทพมหานคร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 23 คน และนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 28 คน เป็นเวลา 2 สัปดาห์ๆ ละ 4 วัน ในวันจันทร์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี และวันศุกร์ รวม 12 ครั้ง ระดับชั้นละ 6 ครั้งๆ ละ 30 นาที ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ระหว่างเวลา 09.00-09.30 น. และชั้นอนุบาลปีที่ 2 ระหว่างเวลา 09.30-10.00 น.

กรอบการสร้างคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ภาพประกอบ 2 กรอบการสร้างคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ตัวอย่างกิจกรรมพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ชื่อเรื่องที่จะพัฒนา	การช่วยเหลือเพื่อนเมื่อเพื่อนได้รับความเดือดร้อน
ชื่อกิจกรรม	เพื่อนผู้มีน้ำใจ
เทคนิคที่นำมาใช้	บทบาทสมมติ
เวลา	30 นาที
วัตถุประสงค์	เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาความเมตตากรุณาเกี่ยวกับการช่วยเหลือเพื่อนเมื่อเพื่อนได้รับความเดือดร้อน
สื่อการเรียนรู้	บทบาทสมมติเรื่อง “เพื่อนผู้มีน้ำใจ”

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ ผู้วิจัยสนทนา พูดคุย กับนักเรียนถึงเรื่องการพัฒนาความเมตตากรุณา ประกอบด้วย ความหมาย วัตถุประสงค์ ของการพัฒนา โดยเน้นให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการสนทนาโต้ตอบ เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจตรงกัน

ขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินการ ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับกฎ กติกา และแนวปฏิบัติต่างๆ ในการแสดงละคร เพื่อให้นักเรียนทราบเข้าใจตรงกัน และร่วมแสดงละครได้อย่างถูกต้อง จากนั้นจึงให้นักเรียนทุกคนลงมือแสดงละครตามบทที่ได้รับ

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์ใช้ ผู้วิจัยและนักเรียนทุกคนช่วยกันสรุปโดยการอภิปราย และแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อาจดึงมาจากระสับการณ์โดยตรงของนักเรียนเอง หรือจากสิ่งที่ได้รับในการแสดงละคร แล้วหาข้อสรุปให้เป็นหลักการของตนเอง เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผล ผู้วิจัยเป็นผู้ประเมินการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเด็กตั้งแต่ขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้าย โดยการสังเกตจากพฤติกรรมการแสดงออก

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่เด็กมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรม
2. สังเกตจากการร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการแสดงความคิดเห็นของเด็ก

กิจกรรม : บทบาทสมมติเรื่อง “เพื่อนผู้มีน้ำใจ”

บทบาทสมมติเรื่อง “เพื่อนผู้มีน้ำใจ”

ปอยกับนุชเป็นเพื่อนสนิทกันและเป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ขณะที่ยังสองคนวิ่งเล่นกันอย่างสนุกสนานที่สนามเด็กเล่นของโรงเรียน ปอยวิ่งสะดุดก้อนหินล้มลง นุชเห็นก็รีบวิ่งเข้าไปช่วยเพื่อพยุงปอยขึ้นมาแล้วประคองตัวปอยไปส่งอาจารย์ที่ห้องพยาบาลของโรงเรียนทันที

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เสนออาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดปทุมวนาราม กรุงเทพมหานคร เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยติดต่อขอความร่วมมือจากอาจารย์ที่ปรึกษาของกลุ่มตัวอย่างแต่ละชั้นปี เพื่อนัดหมาย กำหนดวันและเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีวิธีดำเนินการทดลองดังนี้

3.1 ก่อนนำคู่มือพัฒนาความความเมตตาคุณาของเด็กปฐมวัยไปใช้ ผู้วิจัยวัดความเมตตาคุณาของเด็กโดยใช้แบบวัดความเมตตาคุณาของเด็กปฐมวัย

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาคุณาของเด็กปฐมวัย กับเด็กปฐมวัยโรงเรียนวัดปทุมวนาราม เป็นเวลา 2 สัปดาห์ๆ ละ 4 วัน ในวันจันทร์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี และวันศุกร์ รวม 12 ครั้ง ระดับชั้นละ 6 ครั้งๆ ละ 30 นาที โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลอง การทดลองเริ่มตั้งแต่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 สิ้นสุด 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 ขึ้นตอนในการใช้กิจกรรมพัฒนาความเมตตาคุณาของเด็ก

4. หลังจากการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาคุณาของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้วัดความเมตตาคุณาของเด็กโดยใช้แบบวัดความเมตตาคุณาของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นชุดเดียวกับแบบวัดความเมตตาคุณาของเด็กปฐมวัยที่ให้เด็กทำก่อนการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาคุณาของเด็กปฐมวัย

5. นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อสรุปผลการวิจัยต่อไป

ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการทดลอง

ดำเนินการทดลองโดยใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาคุณาของเด็กปฐมวัย จำนวน 12 ครั้ง ระดับชั้นแยกตามห้องๆ ละ 6 ครั้งๆ ละ 30 นาที เป็นเวลา 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน คือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 วันจันทร์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี และวันศุกร์ เวลา 09.00 - 09.30 น. นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 วันจันทร์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี และวันศุกร์ เวลา 09.30 - 10.00 น. โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลอง เริ่มทำการทดลองตั้งแต่วันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 สิ้นสุดวันอังคารที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตากฎนาของเด็กปฐมวัย แต่ละกิจกรรม
2. ศึกษาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตากฎนาของเด็กปฐมวัย แต่ละระดับชั้น
3. เปรียบเทียบคะแนนความเมตตากฎนาที่ได้จากการทำแบบวัดความเมตตากฎนา ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎนาของเด็กปฐมวัย แต่ละระดับชั้น โดยใช้สูตร t-test for dependent samples
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS for Windows โดยมีสถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คู่มือคอมพิวเตอร์ PC+ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน

1.1 ค่าเฉลี่ย (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543 : 137) โดยใช้สูตรดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ยของคะแนน
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนข้อมูลทั้งหมด

1.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543 : 143) โดยใช้สูตรดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมกำลังสองของคะแนนทั้งหมด
	$(\sum X)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลัง
	n	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

2. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของคำถามแบบวัดความเมตตากรรุณาของเด็กปฐมวัย (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543 : 123-128) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องของคำถาม
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.2 ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) โดยใช้สูตรดังนี้ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2540 : 85-86)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	แทน	สัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
	n	แทน	จำนวนข้อของแบบวัด
	$\sum S_i^2$	แทน	ผลรวมของค่าแปรปรวนของคะแนนเป็นรายข้อ
	S_t^2	แทน	ค่าความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ

2.3 ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบวัดก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากรรุณาแต่ละด้าน โดยการวิเคราะห์ข้อคำถามเป็นรายข้อ (Item Analysis) โดยใช้สูตรดังนี้ (ณัฐพงษ์ เจริญทิพย์. 2542 : 215)

$$r = \frac{R_H - R_L}{N}$$

เมื่อ	r	แทน	ค่าอำนาจจำแนก
	R_H	แทน	จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มเก่ง
	R_L	แทน	จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มอ่อน
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มเก่งและกลุ่มอ่อน

2.4 หาประสิทธิภาพแบบวัดก่อนและหลังเรียนความเมตตากฎา โดยใช้สูตรดังนี้
(เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต. 2528 : 295)

สูตรที่ 1

$$E1 = \frac{\sum x}{A} \times 100$$

เมื่อ E1 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในคู่มือคิดเป็นร้อยละจากการทำแบบวัดก่อนการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎา

$\sum x$ = คะแนนรวมของนักเรียนจากการทำแบบวัดก่อนการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎา

A = คะแนนเต็มของการทำแบบวัดก่อนการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎา

n = จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

สูตรที่ 2

$$E2 = \frac{\sum f}{B} \times 100$$

เมื่อ E2 คือ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (พฤติกรรมที่เปลี่ยนในตัวผู้เรียนหลังจากการใช้คู่มือ) คิดเป็นร้อยละจากการทำแบบวัดหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎา

$\sum f$ = คะแนนรวมของนักเรียนจากการทำแบบวัดหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎา

B = คะแนนเต็มของการทำแบบวัดหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎา

n = จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบสมมติฐาน

3.1 เปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตา กรุณา โดยใช้การทดสอบค่า t-test for dependent (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2540 : 248) โดยใช้สูตรดังนี้

$$t = \frac{\sum d}{\sqrt{\frac{n \sum d^2 - (\sum d)^2}{n-1}}}$$

เมื่อ t = ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution

d = ค่าความแตกต่างของคะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดความเมตตา
กรุณาก่อนและหลังจากการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตา กรุณา
ของเด็กปฐมวัย

$\sum d$ = ผลรวมของ d แต่ละตัวยกกำลัง

$(\sum d)^2$ = ผลรวมของ d ทั้งหมดยกกำลังสอง

n = จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองและการแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์หาข้อมูลดังนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในคู่มือคิดเป็นร้อยละจากการทำแบบวัดก่อนการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณา
$\sum X$	แทน	คะแนนรวมของนักเรียนจากการทำแบบวัดก่อนการใช้กิจกรรมในคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณา
A	แทน	คะแนนเต็มของแบบวัดก่อนการใช้กิจกรรมในคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณา
E_2	แทน	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (พฤติกรรมที่เปลี่ยนในตัวผู้เรียน) หลังจากการใช้คู่มือ คิดเป็นร้อยละจากการทำแบบวัดหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณา
$\sum F$	แทน	คะแนนรวมของนักเรียนจากการทำแบบวัดหลังการใช้กิจกรรมในคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณา
B	แทน	คะแนนเต็มของแบบวัดหลังการใช้กิจกรรมในคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณา
$\sum d$	แทน	ผลรวมความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
$(\sum d)^2$	แทน	ผลรวมความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่ยกกำลังสอง
\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา t-distribution
α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา
*	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้กระทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. หาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย แต่ละด้าน และรวมทุกด้านของแต่ละระดับชั้น จากคะแนนของแบบวัดก่อนและหลังการใช้กิจกรรมพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย ตามเกณฑ์มาตรฐาน 60/60 โดยใช้สูตรการคำนวณประสิทธิภาพ E_1/E_2

2. เปรียบเทียบคะแนนความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย ที่ได้จากการทำแบบวัดความเมตตาการุณา ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย แต่ละระดับชั้น โดยใช้สูตร t-test for Dependent Samples

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอตามลำดับดังนี้

1. หาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย แต่ละข้อ จำนวน 15 ข้อ และรวมทุกข้อของแต่ละระดับชั้น ซึ่งปรากฏผลดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ค่าประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาคุณาของเด็กปฐมวัย แต่ละชุดและรวมทุกชุด ของระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1-2

คู่มือพัฒนาความเมตตา คุณาของเด็กปฐมวัย	N	$\sum X$	A	E_1	$\sum F$	B	E_2	$E_1/E_2 \times 100$
ชั้นอนุบาล 1	23	231	15	66.95	329	15	95.36	70.20
ชั้นอนุบาล 2	28	284	15	67.61	387	15	92.14	73.37
รวม	51	515	15	67.32	716	15	93.59	71.93

จากตาราง 2 พบว่า ประสิทธิภาพภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาคุณาของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 รวมทุกชุด มีค่าเท่ากับ 70.20 และ 73.37 มีค่าประสิทธิภาพแต่ละชุด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาคุณาของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 กิจกรรมด้านความเมตตาคุณาต่อสัตว์และต่อเพื่อน มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 70.20 โดยมีค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเท่ากับ 66.95 ประสิทธิภาพของผลลัพธ์เท่ากับ 95.36

ประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาคุณาของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 กิจกรรมด้านความเมตตาคุณาต่อสัตว์และต่อเพื่อน มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 73.37 โดยมีค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเท่ากับ 67.61 ประสิทธิภาพของผลลัพธ์เท่ากับ 92.14

2. เปรียบเทียบคะแนนความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย ที่ได้จากการทำแบบวัดความเมตตากรุณา ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย แต่ละระดับชั้น ซึ่งปรากฏผลดังแสดงในตาราง 3 และ 4

ตาราง 3 เปรียบเทียบความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบวัดความเมตตากรุณา ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย (N = 23)

ความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1		N	\bar{X}	S.D.	Σx	$(\Sigma d)^2$	t
รวม	คะแนนแบบวัดก่อนพัฒนา	23	10.04	1.60	231	196	14.37*
	คะแนนแบบวัดหลังพัฒนา	23	14.30	.63	329		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 3 พบว่า ความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 1 ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัยทำให้เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีความเมตตากรุณาเพิ่มขึ้น

ตาราง 4 เปรียบเทียบความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ได้จากการทำแบบวัดความเมตตากฎา ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย (N = 28)

ความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2		N	\bar{X}	S.D.	Σx	$(\Sigma d)^2$	t
รวม	คะแนนแบบวัดก่อนพัฒนา	28	10.14	2.39	284	206	7.84*
	คะแนนแบบวัดหลังพัฒนา	28	13.82	1.09	387		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 4 พบว่า ความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า คู่มือพัฒนาความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัยทำให้เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีความเมตตากฎาเพิ่มขึ้น

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อพัฒนาความเมตตาทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย ซึ่งมีลำดับขั้นของการวิจัยและผลโดยสรุปดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสร้างคู่มือพัฒนาความเมตตาทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย
3. เพื่อเปรียบเทียบความเมตตาทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย ซึ่งได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ 2 ก่อนและหลังการใช้คู่มือ

สมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยเปรียบเทียบความเมตตาทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาทางอารมณ์ และเปรียบเทียบความเมตตาทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาทางอารมณ์ โดยกำหนดสมมติฐานในการวิจัยดังนี้

1. ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาทางอารมณ์ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีความเมตตาทางอารมณ์แตกต่างกัน
2. ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาทางอารมณ์ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีความเมตตาทางอารมณ์แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัย ชาย-หญิง อายุระหว่าง 4-6 ปี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนวัดปทุมวนาราม เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร จำนวน 51 คน ประกอบด้วยนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 23 คน เป็นนักเรียนชาย 12 คน เป็นนักเรียนหญิง 11 คน นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 28 คน เป็นนักเรียนชาย 13 คน เป็นนักเรียนหญิง 15 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ คู่มือพัฒนาความเมตตาทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเมตตาทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. แบบวัดความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย
2. คู่มือพัฒนาความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการทดลองมีขั้นตอนดังนี้

1. ให้เด็กปฐมวัยตอบแบบวัดความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ก่อนการทดลอง
2. ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง โดยการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย เป็นเวลา 2 สัปดาห์ๆ ละ 4 วัน ในวันจันทร์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี และวันศุกร์ รวม 12 ครั้ง ระดับชั้นละ 6 ครั้งๆ ละ 30 นาที ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ระยะเวลา 09.00-09.30 น. และชั้นอนุบาลปีที่ 2 ระยะเวลา 09.30-10.00 น.
3. เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยให้เด็กปฐมวัยตอบแบบวัดความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัยหลังการทดลอง ซึ่งเป็นชุดเดียวกับกับแบบวัดความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัยที่ให้เด็กทำก่อนการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย
4. นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองไปวิเคราะห์ตามวิธีทางสถิติเพื่อสรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. หาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย แต่ละกิจกรรม และรวมทุกกิจกรรมของแต่ละระดับชั้น จากคะแนนของแบบวัดก่อนและหลังการใช้กิจกรรมพัฒนาความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย ตามเกณฑ์ 60/60 โดยใช้สูตรการคำนวณประสิทธิภาพ E_1/E_2
2. เปรียบเทียบคะแนนความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย ที่ได้จากการทำแบบวัดความเมตตากฎา ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย แต่ละระดับชั้น โดยใช้สูตร t-test for Dependent Samples
3. เปรียบเทียบคะแนนความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย ที่ได้จากการทำแบบวัดก่อนและหลังการใช้กิจกรรมพัฒนาความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย แต่ละระดับชั้น โดยใช้สูตร t-test for Dependent Samples (ดูภาคผนวก)

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 2-3 ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS for Windows

สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. หาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย แต่ละกิจกรรม และรวมทุกกิจกรรมของแต่ละระดับชั้น จากคะแนนของแบบวัดก่อนและหลังการใช้กิจกรรมพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย ตามเกณฑ์ 60/60 โดยใช้สูตรการคำนวณประสิทธิภาพ E_1/E_2 พบว่า ประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย มีค่าอยู่ระหว่าง 70.20 - 73.37 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ชั้นอนุบาลปีที่ 1

ประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 1 รวมทุกด้านมีค่าเท่ากับ 70.20

ชั้นอนุบาลปีที่ 2

ประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 รวมทุกด้านมีค่าเท่ากับ 73.37

2. เปรียบเทียบคะแนนความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย ที่ได้จากการทำแบบวัดความเมตตาการุณา ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย แต่ละระดับชั้น โดยใช้สูตร t-test for Dependent Samples พบว่า คะแนนความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ 2 ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตาการุณา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า คู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัยทำให้เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ 2 มีความเมตตาการุณาเพิ่มขึ้น

อภิปรายผล

1. หาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย แต่ละกิจกรรม และรวมทุกกิจกรรมของแต่ละระดับชั้น ตามเกณฑ์ 60/60 โดยใช้สูตรการคำนวณประสิทธิภาพ E_1/E_2 พบว่า ประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัย มีค่าอยู่ระหว่าง 70.20 - 73.37 แสดงว่า คู่มือพัฒนาความเมตตาการุณาของเด็กปฐมวัยที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดทุกกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมแต่ละกิจกรรมในคู่มือมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเมตตาการุณาและเด็กปฐมวัย ทำให้สามารถกำหนดหัวข้อที่จะพัฒนาและเลือกเทคนิคต่างๆ มาใช้ในกิจกรรมได้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและวัยของเด็ก อีกทั้งยังได้มีการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปทดลองใช้กับเด็กที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาข้อบกพร่องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

2. เปรียบเทียบคะแนนความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย ที่ได้จากการทำแบบวัดความเมตตากฎาก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย แต่ละระดับชั้นพบว่า คะแนนความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ 2 ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัย ซึ่งได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ 2 ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัยแตกต่างกัน แสดงว่าคู่มือพัฒนาความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัยทำให้เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ 2 มีความเมตตากฎาเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากก่อนการสร้างคู่มือพัฒนาความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเมตตากฎาและเด็กปฐมวัย อีกทั้งยังได้มีการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปทดลองใช้กับเด็กที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาข้อบกพร่องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้ทดลอง นอกจากนี้คู่มือพัฒนาความเมตตากฎาของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นยังประกอบไปด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย โดยมีเทคนิคการเล่นิทาน บทบาทสมมติ และเกม ซึ่งสามารถช่วยให้เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาทางคุณธรรมและจริยธรรมด้านต่างๆ รวมทั้งความเมตตากฎาสูงขึ้นได้ สอดคล้องกับคำกล่าวของธีรพร กุลนันทน์ (2544 : 218) ที่กล่าวว่า ในการสอนและเนื้อหาวิชาหรือสารสนเทศที่เป็นข้อความรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้ สำหรับเด็กปฐมวัยต้องผ่านทางการจัดกิจกรรม จึงจะช่วยให้การเรียนรู้ที่มีความสนุกสนานน่าสนใจมากขึ้น กิจกรรมที่ต้องการคัดเลือกมาใช้นั้น ควรคำนึงถึงความสอดคล้องกับพัฒนาการและวัยของผู้เรียน ความน่าสนใจผู้เรียนสามารถเรียนด้วยความสนุกสนาน มีความหลากหลาย ซึ่งผู้กล่าวได้แนะนำกิจกรรมที่เหมาะสมไว้ดังนี้ กิจกรรมการเล่าเรื่อง กิจกรรมบทบาทสมมติ กิจกรรมการสร้างสถานการณ์ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กิจกรรมการใช้เพลง เกมและการละเล่น

การฟังการเล่านิทานนั้นเป็นกิจกรรมที่เด็กช่วยวัยนี้ชอบมาก การที่เด็กได้ฟังนิทานที่มีการสอดแทรกความเมตตากฎาอยู่ในเนื้อเรื่องและการสื่อออกมาทางตัวละครที่อยู่ในนิทานจะทำให้เด็กเกิดการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับความเมตตากฎามากขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เล่านิทานพร้อมหนังสือภาพประกอบ ย่อมทำให้เด็กเกิดความสนใจอยากที่จะฟังนิทานและติดตามเรื่องเรื่องราวจนจบเรื่องด้วยความตั้งใจและเมื่อนิทานจบมีการสรุป สันทนาและตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับความเมตตากฎาตามเนื้อเรื่องในนิทานนั้นๆ เด็กก็สามารถตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นได้ดีมาก นิทานจึงเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมจากตัวละครในเรื่องทำให้เด็กมีความเมตตากฎาเพิ่มขึ้น ซึ่งผลของการวิจัยในครั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเนื่อนอง สันบุญ (2541 : 131-132) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบความสามารถทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์เล่านิทานที่เด็กเล่าเรื่องตามรูปจากหนังสือที่เด็กเลือก เด็กเล่าเรื่องตามรูปจากหนังสือที่เด็กเลือกต่อจากเพื่อนและเด็กเล่าเรื่องตามรูปจากหนังสือที่เด็กต่อจากครู โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ได้รับการจัดประสบการณ์เล่านิทาน

ทั้ง 3 แบบมีคะแนนความสามารถทางภาษาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และสอดคล้องกับศศิพันธ์ นิลจันทร์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมเล่นิทานที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย-หญิงที่มีอายุระหว่าง 3-4 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 สถานรับเลี้ยงเด็กดองประทีปมูลนิธิดองประทีป ชุมชนแออัดคลองเตย กรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตยหลังจากการจัดกิจกรรมเล่นิทานมีการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อตรง การตรงต่อเวลา และการควบคุมตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เทคนิคบทบาทสมมติที่นำเข้ามาใช้ในกิจกรรมนั้นทำให้เด็กทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมคือ เป็นทั้งผู้แสดงและผู้ชม เด็กได้สมมติตัวเองเป็นตัวแสดงในการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ ทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นอยากเข้ามามีส่วนร่วม เด็กมีอิสระในการตัดสินใจโดยการเลือกรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย หลังการแสดงจบแล้วมีการสรุป อภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นการสะท้อนข้อมูลให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี เพราะโดยธรรมชาติเด็กวัย 4-6 ปี จะมีความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งใหม่ๆ ที่พบเห็นรอบตัวเอง เด็กวัยนี้จึงเป็นวัยที่เหมาะสมที่จะเสริมสร้างประสบการณ์ด้วยการจัดกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อช่วยให้เด็กพัฒนาความเมตตากรุณาเพิ่มขึ้น ผลการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งสอดคล้องกับหรรษา นิลวิเชียร (2535 : 85-86) ที่กล่าวว่า การเล่นทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเล่นบทบาทสมมติ การแสดงละครประเภทต่างๆ และการเล่นของเด็กปฐมวัยมีความหมายต่อการเรียนรู้เพราะเด็กได้กระทำ ได้คิดและได้ทดสอบเป็นกระบวนการ การเล่นจึงถือเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (Morrison, 1995 : 6) และสอดคล้องกับวรวรรณิณี ราชสงฆ์ (2541 : 71) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลการเปรียบเทียบผลการใช้เทคนิคแม่แบบและการใช้บทบาทสมมติ ที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2540 ที่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ 33 ลงมา จำนวน 20 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบและนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เทคนิคเกมที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการทำกิจกรรม เป็นประเภทรูปภาพซึ่งเป็นรูปภาพการ์ตูนที่เป็นสถานการณ์ต่างๆ สามารถดึงดูดความสนใจของเด็กได้ดี จากสถานการณ์ที่กำหนดให้คือทุกคนต้องมีอุปกรณ์ในการระบายสีเป็นของตนเอง คนละ 2 แท่ง ถ้าเพื่อนคนไหนไม่มีก็สามารถยืมสีจากเพื่อนคนอื่นได้แต่ต้องทำตามกติกา และข้อตกลงว่าถ้าใครต้องการสีจากเพื่อนต้องพูดคำว่า “สีแดงจ้า.....ช่วยฉันช่วย” คนที่รับสีจากเพื่อนไปก็ต้องพูดคำว่า “ขอบคุณครับ ขอบคุณค่ะ” การแข่งขันกันระบายสีภาพที่กำหนดให้ ทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นอยากเข้ามามีส่วนร่วม เด็กมีอิสระในการตัดสินใจในการระบายสีภาพของตนเองโดยการเลือกรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย หลังการเล่นจบแล้วมีการสรุป อภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นการสะท้อนให้เด็กเกิดการเรียนรู้

ได้เป็นอย่างดี เพราะโดยธรรมชาติเด็กวัยจะมีความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งใหม่ๆ ที่พบเห็นรอบตัวเอง เด็กวัยนี้จึงเป็นวัยที่เหมาะสมที่จะเสริมสร้างประสบการณ์ได้ด้วยการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อช่วยให้เด็กพัฒนาความเมตตากรุณาเพิ่มขึ้น ผลการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งสอดคล้องกับสมภาพ สามเตี้ย (2545 : 69) ได้ทำการวิจัยเรื่องพัฒนาการทางการพูดของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยการเล่นภาษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายและหญิง อายุ 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนชุมชนวัดเขี้ยวโอสถ สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอองค์รักษ์ จังหวัดนครนายก จำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเกมทางภาษา มีความสามารถทางการเข้าใจความหมายและมีความสามารถทางการสร้างประโยคสูงขึ้นกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับชุตติมา โชติจิรพรรณ (2547 : 62-63) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการจัดกิจกรรมเล่นเกมและพฤติกรรมการเล่นส่งเสริมการเล่นจากบิดามารดาที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นเด็กปฐมวัย อายุ 4-5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 โรงเรียนอนุบาลคหกรรมศาสตร์เกษตรกรุงเทพมหานคร จำนวน 48 คน ผลจากการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่นเกม มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านรวมสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเรียนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีผลทำให้ ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย เด็กมีความเมตตากรุณาแตกต่างกันสามารถส่งเสริมพฤติกรรมความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัยได้ ทั้งนี้โดยการใช้กิจกรรมที่มีความหลากหลาย คือ การเล่านิทาน บทบาทสมมติ และเกม ทำให้เด็กมีความสนุกสนาน ไม่เบื่อหน่าย เนื่องจากเด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม และมีโอกาสได้แสดงบทบาทสมมติ แสดงความคิดเห็น และแก้ไขสิ่งต่างๆ ร่วมกัน รวมทั้งบทบาทของครูที่ต้องสอดแทรกความรู้ตามวัตถุประสงค์ในทุกขั้นตอนของกิจกรรม จึงทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับความเมตตากรุณาและปฏิบัติตนเองให้มีความเมตตากรุณาได้ จึงมีผลทำให้เด็กมีความเมตตากรุณาแตกต่างกัน ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การจัดกิจกรรมให้เด็ก ครูผู้สอนสามารถสอดแทรกวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เด็กเรียนรู้ลงไปในการกิจกรรมได้ทุกครั้ง โดยการปรับเนื้อหาของกิจกรรมนั้นให้เหมาะสม
2. ในการตอบแบบวัดควรจัดให้เด็กนั่งห่างกัน ป้องกันไม่ให้เด็กดูคำตอบของเพื่อนคนอื่น เพื่อให้ได้ผลที่ตรงกับพฤติกรรมของเด็กจริง
3. การดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย ครูต้องเปิดโอกาสให้เด็กมีการอภิปรายโดยแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่เพื่อให้เด็กได้มีส่วนร่วม ทำให้เด็กยอมรับและเห็นคุณค่าของกิจกรรมเพราะจะทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์และอยากร่วมกิจกรรมมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการติดตามผลหลังจากเสร็จสิ้นการทดลองไปแล้วเป็นระยะๆ เช่น 1 เดือน 2 เดือน และ 3 เดือน เพื่อดูความคงทนของความเมตตากรุณาในตัวเองหรือดูความเปลี่ยนแปลงของผลการใช้คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณา
2. ควรมีการนำเทคนิคคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมด้านอื่นๆ เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความขยันหมั่นเพียร ฯลฯ
3. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรใช้เทคนิคอื่นๆ เช่น กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การใช้เพลง เทคนิคแม่แบบ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนก จันทร์ขจร. (2532). *คู่มือพุทธศาสนิกชน ครู อาจารย์ และผู้บริหารโรงเรียน ประมวลธรรมะ และแนวทางการปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีสำหรับทุกคน เพื่อการศึกษา ปฏิบัติธรรมและการจัดกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา.*
- กรมวิชาการ. (2523). *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย : การประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย.* กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ. (2540ก). *ยุทธวิธีของครู.* กรุงเทพฯ: กรมฯ.
- กรมวิชาการ. (2540ข). *แนวปฏิบัติงานแนะแนวตามแผนพัฒนาการแนะแนวกระทรวงศึกษาธิการ ระยะที่ 2 (พ.ศ.2540-2544).* กรุงเทพฯ: กรมฯ.
- กรรณิการ์ พงศ์เลิศวุฒิ. (2546). *ผลของการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบละครสร้างสรรค์ต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย กรุงเทพมหานคร.* ปริญญาโท กศ.ม.(สาขา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2545). *รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา.* สาขาวิชาการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. พิมพ์ครั้งที่ 1. เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.
- คงศักดิ์ เจริญรักษ์. และคณะ.(2525). *เกมส์108.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีอนันต์.
- ศิรินุ น จงวุฒิเวศน์ และมาเรียม นิลพันธ์. (2542). *รายงานการวิจัยการศึกษาและจัดทำคู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม.* นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จรรยาพร ธรณินทร์. (2532). *เกมส์สนุก.* กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- จรินทร์ ธานีรัตน์. (2542). *เกมส์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- เจริญ ไวรวัจนกุล. (2531). *ความเป็นครู.* กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2527). *การทำหนังสือสำหรับเด็ก.* วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- (2542). *การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร
- ชม ภูมิภาค. (2525). *บทความวิทยุกระจายเสียง การศึกษาเพื่อคุณธรรม.* กรุงเทพฯ: สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย.
- (2539). *เทคโนโลยีการศึกษากับคุณภาพชีวิต ปีที่ 3 ฉบับที่ 3.*
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2541). *รายงานการวิจัยประกอบร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2522 ประเด็นการใช้ทรัพยากรสื่อสารของชาติด้านคมนาคมเพื่อการศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2524). *คุณธรรมและจริยธรรม: หลักการและวิธีการพัฒนาจริยศึกษาในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ.* กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.

- ชุตติมา โชติจิรพรรณ. (2547). **ผลของการจัดกิจกรรมเล่นเกมและพฤติกรรมส่งเสริมการเล่นจากบิดามารดาที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย.** สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตพัฒนาการ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ณัฐพงษ์ เจริญทิพย์. (2542). **รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนอเนกทัศน์สั่งเขปเพื่อหาตามแนวการสอนแบบองค์รวมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์** กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดวงจันทร์ หนูทอง. (2533). **ผลของการใช้แม่แบบหนังตะลุงที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดมณีเจริญมิตรภาพที่ 227 จ.นครศรีธรรมราช.** ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร, อัดสำเนา.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก. (2520) **จริยธรรมของเยาวชนไทย.** สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- (2524). **พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 2 : จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ทิพย์สุดา นิลสินธพ. (2523). **“ครูขาหนูอยากฟังนิทาน” เข้าใจเด็กก่อนวัยเรียน.** ชมรมไทย-อิสราเอล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล. ถ่ายเอกสาร.
- ทศนา แคมมณี. (2546). **การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.** ห้างหุ้นส่วนจำกัด เสริมสิน พีเพรสซิสเต็ม.
- ธีราพร กุลนานันท์. (2544). **การพัฒนาลักษณะนิสัยทางจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย (ทฤษฎีแนวคิด และแนวปฏิบัติ).** พิมพ์ครั้งที่ 2. นครสวรรค์: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครสวรรค์.
- ธัญลักษณ์ ลิขวนคำ. (2544). **การคิดวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัยที่เล่นเกมการศึกษามิติสัมพันธ์.** ปรินญาณินพนธ์. กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นฤมล ปิ่นดอนทอง. (2544). **การคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นเกมสร้างมโนทัศน์ด้านจำนวน.** ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เนื่อน้อง สนับบุญ. (2541). **ความสามารถทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์เล่านิทาน.** ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- บันลือ พฤกษ์วัน. (2537). *เทคนิคและประสบการณ์การเขียนตำราทางวิชาการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- บุบผา เรืองรอง. (2548). *โปรแกรมวิชาการศึกษาระดับมัธยม*. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2548, จาก <http://arc.rint.ac.th/be/Ni-Tan.html>.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2540). *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
-(2543). *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา ขวัญช้างยืน. (2539). *วัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
-(2542). *เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผกา สัตยธรรม. (2544). *คุณธรรมของครู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจนันท์ ไวยานนท์. (2541). *ผลการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วัดสุวรรณราษฎร์กาวาส จังหวัดชลบุรี*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2545). *ธรรมบุญ : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
-(2546). *พจนานุกรม ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระราชวรมนู. (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*. ด้านสุทธาการพิมพ์.
- พระราชสุทธิญาณมงคล. (2544). *ธัมมโอวาท 599 คติธรรมนำชีวิตสู่ความสุข*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พระพุทธศาสนาประกาศ.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พีระพงศ์ บุญศิริ และคณะ.(2536). *เกม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- พิน ดอกบัว. (2542). *พุทธศาสนากับคนไทย*. กรุงเทพฯ: โสภณการพิมพ์.
- ภิกษุญน เจนเจริญวงศ์. (2530). *การเปรียบเทียบการพัฒนาจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาของนักเรียน จากการอ่านหนังสือภาพที่มีการนำเสนอพฤติกรรมของตัวละครเอกในทางบวกและทางลบ*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

- มงคล ลีลาธนากร. (2546). **คู่มือประกอบการสอนหลักสูตรการใช้โปรแกรมประมวลผลค่าของสถานพัฒนาฝีมือแรงงาน**. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มลิวลัย บำรุงการ. (2531). **การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรม 4 ประการ ตามพระบรมราโชวาทของรัชกาลที่ 9 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3**. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- มารศรี จันทร์ศรี. (2540). **การศึกษาจริยธรรมของครูและนักเรียนประถมศึกษา**. ปรินญาณินพนธ์. กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2531). **ความเป็นครู *Self-actualization for teacher***, กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). **การศึกษาปฐมวัย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แม็ค.
- ระวี ภาวิไล. (2530). **ปรัชญาชีวิต**. กรุงเทพฯ: กะรัต.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). **พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- (2542). **พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2540). **สถิติทางการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สุวีริยาสาส์น.
- ลัดดา นีละมณี. (2531). **เตรียมสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตบูรณาการตามแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 3 พ.ศ.2522** กรุงเทพฯ: บรรณกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 2.
- วารสารวิชาการรายเดือน. (2544, พฤษภาคม.-ธันวาคม) **วารสารวิชาการ ศึกษาศาสตร์**. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปีที่ 3. ฉบับที่ 2-3 : 20.
- วรวรรณนี้ ราชสงฆ์. (2541). **ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคนิคแม่แบบและการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพัทลุง**. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิไลวรรณ ชินพงษ์. (2539). **การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณธรรมสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู**. ปรินญาณินพนธ์. กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศศินันท์ นิลจันทร์. (2547). **ผลของการจัดกิจกรรมเล่านิทานที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย**. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย): มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ และคนอื่นๆ (2535). **เส้นทางก้าวหน้าของข้าราชการครู : คู่มือการจัดทำผลงานทางวิชาการ**. กรุงเทพฯ: ประดิพัทธ์การพิมพ์.
- สิริวรรณ ศรีพหล และพันธิพา อุทัยสุข. (2530). **เอกสารการสอนชุดวิชา 20202 : วิทยาการการสอน เล่มที่ 2 หน่วยที่ 8-15**. พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี: ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สนวน สีโทชวลิต. (2528). **การสร้างแบบทดสอบวัดจรรยาบรรณด้านความเมตตาครู ระดับนักศึกษาพยาบาล**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.(การวัดผลการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมชาย พุ่มพิมล. (2525). **การทดลองสอนความเมตตาครูแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาแตกต่างกัน โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- สมเด็จพระญาณสังวร (สุวตโน). (2522). **หลักพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมมารธ ประจสุวรรณ์. (2545). **การพัฒนาคู่มือครูในโรงเรียนทหารช่าง**. สารนิพนธ์. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมาพร สามเตี้ย. (2545). **พัฒนาการทางการพูดของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยการเล่นเกมทางภาษา**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุภัค ไหวหากิจ. (2543). **การเปรียบเทียบการรับรู้วัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานคติธรรมและการเล่นแบบร่วมมือ**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เสาวนีย์ ลิกขาบัณฑิต. (2528). **เทคโนโลยีทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาครุศาสตร์ เทคโนโลยี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- หรรษา นิลวิเชียร. (2535). **ปฐมวัยศึกษา : หลักสูตรและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อนุชิต เขิงจำเนียร. (2545). **คู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะคนดีของนักเรียนนักศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา**. ปรินญาณิพนธ์. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- อัศวิน นันทะแสง. (2542). *การสร้างหนังสือการ์ตูนเรื่องความเสียสละความเมตตากรุณา กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. ปรินญาณีพันธ์. กศ.ม.(เทคโนโลยีการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. อัดสำเนา.
- อำนาจ เถาตระกูล. (2541). *คู่มือการเขียนแผนการสอนเพื่อนำไปสู่การประกันคุณภาพ อาชีวศึกษา*. เชียงใหม่: เอ็มพันธ์.
- อุษา อินทปัญญา. (2538). *ผลการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อมารยาทในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6* โรงเรียนวัดราษฎร์รังสรรค์ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ. ปรินญาณีพันธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เอกวุฒิ ไกรมาก. (2541). *การสร้างคู่มือในการจัดหาและใช้ประโยชน์วิทยากรท้องถิ่นสอนวิชาช่างอุตสาหกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา*. ปรินญาณีพันธ์. กศ.ม. (อุตสาหกรรมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- Brown, R. (1968) ***Social Psychology***. New York : The Free Press
- Good, Carter V. (1973) ***Dictionary of Education***. New York : McGraw-Hill Book Company.
- Geller, Dnial M. (1978, March) "Involvement in Role-playing simulations : A Demonstration with Studies on Obedience," ***Journal of Personality and Social Psychology***. 36 : 219-235.
- Kencaid, W. A. (1977, January). "A study of Effects on Children" Attitude and Achievement in Mathematical Games into the Home by Specially Trained Parents," in *Dissertation Abstracts*. 37 : 4194-A.
- Kohlberg (1976) "Moral Stages and Moralization : The Cognitive Developmental Approach in Lickona," ***In Moral Development and Behavior : Theory Research and Social Issues***. New York : Holt Rinchart and Winston,
- L., Hann, N and Longer, J. (1976, December) "Family Patternas of Moral Reading," ***Child Development***. 47 : 1204-1205.
- (1975, October) "The Cognitive Developmental Approach to Moral Education," ***Phi Delta Kappa***. : 10.
- Orcutt, L.E. (1972, July). "Child Management of Instructional Games : Effects upon cognitive Abilities, Behavioral Maturity and self Concept of Disadvantaged Preschool Children," in *Dissertation abstracts*. 1 : 147-A.
- Richards, Herbert C. and others. (1984, August) "Moral Reasoning and Classroom Conduct," ***Paper presented at the Annual Convention of the American Psychological Association***. 92nd. Toronto, Ontario, Canada, : 24-28;

- Romane, Thomas John. (1985, February) "A Program to Promote Moral Development Through Elementary School Physical Education." ***Dissertation Abstracts International***. 45(8): 2442
- Shaftel, Fannic R. and George Shaftel. (1967) ***Role Playing for Social Value : Decision Making in the Social Studies***. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Shoudt, John Thomas. (1976, November) "The Effect of Varying Levels of Role-Taking Skills on The Efficacy of Role Playing Training with Kindergarten Children." ***Dissertation Abstracts International***, 37 : 2754-A.
- Taylor, John L.. & and Rex Walford. (1974). ***Simulation in the classroom***. Middlesex, Marmons Worth: Penguin Book.
- Travis, O.P. and Sister Mary Peter. (1976, December) "The Growth of Moral Judgment of Fifth Grade Children Through Role Playing." ***Dissertation Abstracts International***. 35: 3581-A.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

คู่มือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนความเมตตากรุณา เพื่อเป็นแนวทางให้เกิดพฤติกรรมเป้าหมาย สอดคล้องกับการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ แล้วนำมาพัฒนาความสามารถของนักเรียนในการรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ด้วยการรับรู้อารมณ์ ความคิด และความรู้สึก ทั้งของตนเองและผู้อื่น ตามสภาพความเป็นจริง พร้อมทั้งจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย โดยพฤติกรรมที่แสดงออก คือ มีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ และต่อเพื่อน ได้แก่ การเลี้ยงดูสัตว์ ดูแลสัตว์ ให้อาหารสัตว์ การไม่ทำร้ายหรือรังแกสัตว์ และช่วยเหลือสัตว์ที่ได้รับบาดเจ็บ การแบ่งอาหารหรือขนมให้เพื่อนรับประทาน ให้เพื่อนยืมสิ่งของหรืออุปกรณ์การเรียน ช่วยเหลือเพื่อนเมื่อเพื่อนได้รับความเดือดร้อน

แนวทางในการจัดกิจกรรม

1. การเล่านิทาน หมายถึง การจัดกิจกรรมเล่านิทาน โดยครูเป็นผู้เล่านิทาน ที่มีเนื้อหาสั้นๆ ในเนื้อหาของนิทานแต่ละเรื่องจะเน้นความเมตตากรุณา ในการเล่านิทานในแต่ละครั้งระหว่างครูเล่านิทาน ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนถาม ให้แสดงความคิดเห็น และเมื่อครูเล่านิทานจบให้อธิบายถึงความเมตตากรุณาให้นักเรียนได้ฟัง

2. บทบาทสมมติ หมายถึง วิธีการที่ใช้ในการสอน เพื่อให้เด็กมีความเข้าใจในเรื่องความเมตตากรุณา โดยครูสร้างสถานการณ์สมมติ หรือบทบาทสมมติขึ้นมาให้เด็กแสดงออกตามลักษณะนิสัยของตัวเองและถือเอาการแสดงออกทั้งด้านความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นข้ออภิปราย เพื่อเป็นการเรียนรู้ในเนื้อหาเกี่ยวกับความเมตตากรุณา

3. เกม หมายถึง การสร้างกิจกรรมให้เด็กได้เล่นด้วยตนเอง ภายใต้ข้อตกลง หรือกติกาตามที่กำหนดไว้ วิธีการนี้จะช่วยให้เด็กได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดต่อพฤติกรรม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและช่วยให้เด็กเกิดความสุขสนุกสนานในการเรียนกิจกรรม

ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะมีขั้นตอน และกำหนดเวลาในแต่ละขั้นตอนโดยประมาณ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ (5 นาที) ครูนำเด็กเข้าสู่เรื่องราวของกิจกรรม เพื่อกระตุ้นให้เด็กสนใจ และมีความพร้อมก่อนที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินการ (20 นาที) ครูดำเนินการปฏิบัติกิจกรรม ในรูปแบบต่างๆ ของกิจกรรมที่กำหนดไว้ โดยกิจกรรมแต่ละครั้งมีเนื้อหาเกี่ยวกับความเมตตากรุณา โดยเด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ดำเนินการไป และปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และข้อตกลงของกลุ่ม

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป (5 นาที) ครูและเด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็น และตอบคำถามเกี่ยวกับความเมตตาตามกิจกรรมที่ได้มีส่วนร่วมในแต่ละครั้ง และครูให้คำชมเชยเด็กที่แสดงพฤติกรรมความเมตตาตามลักษณะที่ร่วมกิจกรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผล ผู้วิจัยประเมินการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเด็กตั้งแต่ขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้าย โดยการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออก

ข้อควรปฏิบัติในการจัดกิจกรรม

1. ข้อควรปฏิบัติของครู ในการจัดกิจกรรมครูควรจัดเตรียมอุปกรณ์ ศึกษาเนื้อหา วิธีดำเนินกิจกรรมและเทคนิคทุกครั้งก่อนจัดกิจกรรม อธิบายให้นักเรียนทุกคนได้รับทราบข้อควรปฏิบัติ ในการร่วมกิจกรรม เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น แล้วจึงแสดงความคิดเห็นตามหรือแสดงความคิดเห็นในกรณีไม่เห็นด้วยพร้อมเหตุผลประกอบ ไม่ด่วนตัดสินคำตอบของนักเรียนว่าถูกหรือผิด แต่พยายามให้แสดงความคิดเห็นด้วยเหตุผลของเขา ให้อารมณ์ขัน การเสริมแรง หรือแสดงกริยาท่าทางด้วยสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตร ทั้งคำพูด น้ำเสียงและท่าทาง กล่าวแสดงความรู้สึกชื่นชมพร้อมทั้งเหตุผลเมื่อนักเรียนกระทำพฤติกรรมเป้าหมายหรือตอบคำถามได้ถูกต้อง สังเกต และบันทึกการสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนในกลุ่มขณะจัดกิจกรรม ทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกและความรู้สึกต่างๆ

2. ข้อควรปฏิบัติของนักเรียน ในการร่วมกิจกรรมนักเรียนต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม โดยแสดงความคิดเห็น แสดงพฤติกรรมการพูดได้ครั้งละ 1 คน นักเรียนไม่พูดสอดแทรก ชัดจังหวะขณะที่เพื่อนพูดหรือแสดงความคิดเห็นยังไม่เสร็จ ถ้านักเรียนจะแสดงความคิดเห็นต้องให้เพื่อนแสดงความคิดเห็นเสร็จก่อน นักเรียนแสดงออกถึงพฤติกรรมอย่างมีระเบียบ และเป็นไปตามกฎที่ตั้งไว้

การประเมินผล

ประเมินผลโดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเด็ก ตั้งแต่ขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้าย โดยการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออก

กิจกรรมพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ชื่อเรื่องที่จะพัฒนา	ปฐมนิเทศ
ชื่อกิจกรรม	การแนะนำตนเอง
เทคนิคที่นำมาใช้	-
เวลา	30 นาที
วัตถุประสงค์	เพื่อให้นักเรียนและผู้วิจัยเกิดความคุ้นเคยกัน
สื่อการเรียนรู้	-
วิธีการดำเนินกิจกรรม	

ขั้นนำ

ครูกล่าวทักทายกับเด็ก แนะนำตนเอง นักเรียนแนะนำตนเอง พูดคุยเกี่ยวกับการมีความเมตตากรุณานั้น เป็นพฤติกรรมที่เด็ก ๆ ควรจะกระทำและฝึกปฏิบัติให้เป็นนิสัย เพราะในชีวิตประจำวัน การอยู่ร่วมกันในสังคม ความมีเมตตากรุณาต่อสัตว์ และต่อเพื่อน เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สังคมต้องการ และยอมรับ จะทำให้นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ขั้นดำเนินการ

ครูถามนักเรียนเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ตอนเช้านักเรียนทานข้าวมาหรือยัง บ้านของนักเรียนมีสัตว์เลี้ยงอะไรบ้าง นักเรียนแต่ละคนเล่าเกี่ยวกับสัตว์ที่นักเรียนรู้จัก และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสัตว์ต่างๆ โดยเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ พูด และซักถามว่าใครเคยเลี้ยงสัตว์มาบ้าง ดูแลสัตว์เลี้ยงให้อาหารสัตว์ หรือใครเคยช่วยเหลือสัตว์มาบ้าง

ขั้นสรุป

นักเรียนและครูร่วมกันสรุปเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ ดูแลสัตว์ และให้อาหารสัตว์

ขั้นประเมินผล

ประเมินผลโดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเด็ก ตั้งแต่ขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้าย โดยการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออก

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่เด็กมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรม
2. สังเกตจากการร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการแสดงความคิดเห็นของเด็ก

กิจกรรมพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ชื่อเรื่องที่จะพัฒนา	การแบ่งอาหารและขนมให้เพื่อนรับประทาน
ชื่อกิจกรรม	น้องหมีผู้ใจดี
เทคนิคที่นำมาใช้	การเล่านิทาน
เวลา	30 นาที
วัตถุประสงค์	1. เพื่อให้นักเรียนรู้ถึงความสำคัญของการแบ่งอาหารและขนมให้เพื่อนรับประทาน 2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกรแบ่งอาหารและขนมให้เพื่อนรับประทาน
สื่อการเรียนรู้	นิทานเรื่อง “น้องหมีผู้ใจดี”

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

ครูทักทาย และพูดคุยกับเด็ก ถึงการแบ่งอาหารและขนมให้เพื่อนรับประทาน รู้ใหม่ว่าถ้ามีอาหารและขนมเยอะแยะแล้วควรทำอย่างไร และนำเด็กเข้าสู่กิจกรรมการเล่านิทาน ประกอบภาพ “น้องหมีผู้ใจดี” ความมีเมตตากรุณาในเรื่องของการแบ่งอาหารและขนมให้เพื่อนรับประทาน เป็นพฤติกรรมที่เด็ก ๆ ควรรู้จัก และฝึกปฏิบัติให้เป็นนิสัย เพราะในชีวิตประจำวัน ความสำคัญในการแบ่งอาหารและขนมให้เพื่อนรับประทานนั้น เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีความเมตตา กรุณาต่อสัตว์ ต่อเพื่อน เพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ขั้นดำเนินการ

ครูเริ่มเล่านิทานประกอบภาพเรื่อง “น้องหมีผู้ใจดี” พูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับเรื่องน้องหมีผู้ใจดี และการแบ่งอาหารหรือขนมให้เพื่อนรับประทาน โดยเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ พูดและซักถาม ครูซักถาม ๆ ว่า ใครเคยแบ่งอาหารหรือขนมให้เพื่อนรับประทานบ้าง ครูพูดให้เด็กเข้าใจถึงความสำคัญของการแบ่งอาหารหรือขนมให้เพื่อนรับประทาน

ขั้นสรุป

เด็กและครูร่วมกันสรุปเกี่ยวกับความสำคัญของการแบ่งอาหารหรือขนมให้เพื่อนรับประทาน

ขั้นประเมินผล

ประเมินผลโดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเด็ก ตั้งแต่ขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้าย โดยการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออก

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่เด็กมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรม
2. สังเกตจากการร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการแสดงความคิดเห็นของเด็ก

กิจกรรม : นิทานเรื่อง “น้องหมีผู้ใจดี”

นิทานเรื่อง “น้องหมีผู้ใจดี”

น้องหมีและสุนัขจิ้งจอกเป็นเพื่อนกัน และมักออกหากินด้วยกันเสมอ วันหนึ่งทั้งสองจับปลาได้คนละตัว เจ้าจิ้งจอกไม่รอช้า กินปลานั้นทันที ส่วนน้องหมีกลับไม่กินเก็บปลาตัวนั้นไว้อย่างภาคภูมิใจ “อ้าวน้องหมี ทำไมไม่กินปลานั้นเสียละ” เจ้าจิ้งจอกถามด้วยความแปลกใจ “ไม่หรอก ฉันจะเก็บเอาไว้ที่หลัง” น้องหมีตอบ “แล้วมันจะไม่เสียหรือ” เจ้าจิ้งจอกสงสัย “นายคอยดูก็แล้วกัน” แล้วน้องหมีก็แบ่งปลาเป็นสี่ท่อน ท่อนหัวให้กับสิงโต ท่อนหลังให้กับเสือ และท่อนกลางให้หมาป่า เหลือให้ตัวเองอีกส่วนหนึ่งเจ้าจิ้งจอกเฝ้ามองอยู่สักพักหนึ่งจึงเปรยขึ้น “ไหนนายว่าจะเก็บไว้กินนานๆ แล้วนี้เหลืออยู่น้อยเดียว จะพอกินหรือ” พูดยบเจ้าจิ้งจอกก็เดินจากไป หลายวันต่อมาเจ้าจิ้งจอกหาอาหารไม่ได้เลย มันจึงไปหาคุณหมีเพื่อนรักของมัน มันต้องแปลกใจมากที่เห็นน้องหมีถือปลาอยู่ในมือเป็นจำนวนมาก “ว้าว น้องหมีไปเอาปลามากมายนี้มาจากไหน ข้าหาอยู่ทั้งวันยังไม่ได้เลยสักตัว ข้าเนี่ยหิวจะตายอยู่แล้ว” “นายจำปลาที่ข้าแบ่งให้เจ้าสิงโตกับเสือได้มั๊ยละ ปลาพวกนี้ข้าได้มาจากพวกเขาเหล่านั้นแหละ เห็นเจ้าหมาป่าตัวนั้นมั๊ยละ มันกำลังจะเอาปลามาตอบแทนข้าแล้ว” เจ้าจิ้งจอกพยักหน้าเข้าใจที่น้องหมีว่า เก็บไว้กินนานๆ

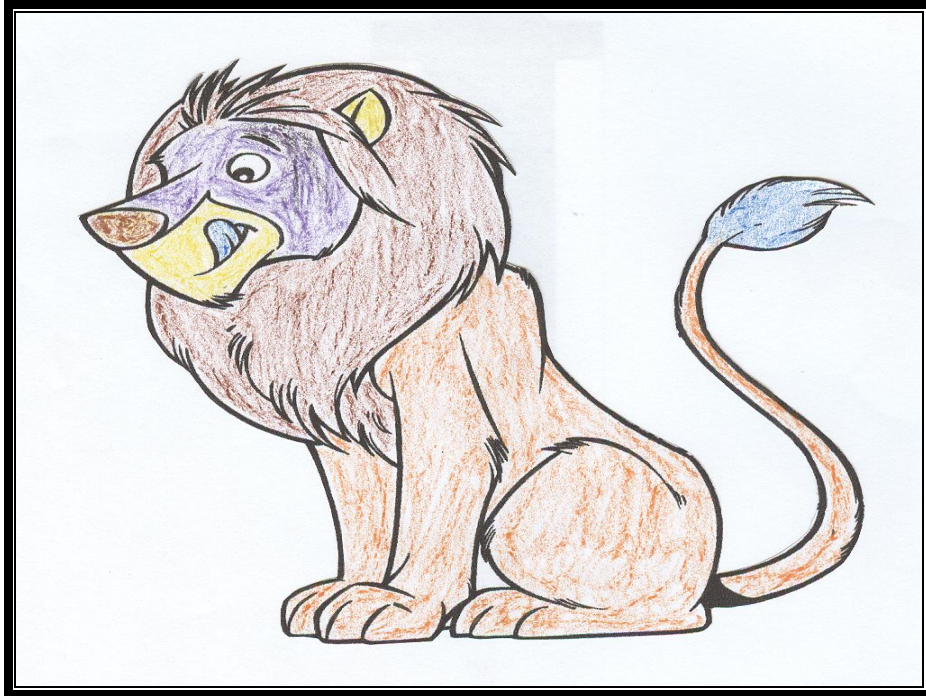
ภาพที่ 1 น่องหมี่

ภาพที่ 2 พี่เสือ

ภาพที่ 3 ฟี่สิงโต

ภาพที่ 4 สุนัขจิ้งจอก

กิจกรรมพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ชื่อเรื่องที่จะพัฒนา	การช่วยเหลือเพื่อนเมื่อได้รับความเดือดร้อน
ชื่อกิจกรรม	มู่ลี่หาเพื่อน
เทคนิคที่นำมาใช้	การเล่านิทาน
เวลา	30 นาที
วัตถุประสงค์	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการช่วยเหลือเพื่อนเมื่อได้รับความเดือดร้อน 2. เพื่อพัฒนาความเมตตากรุณาในการช่วยเหลือเพื่อนเมื่อได้รับความเดือดร้อน
สื่อการเรียนรู้	นิทานเรื่อง “มู่ลี่หาเพื่อน”

วิธีดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

ครูทักทาย และพูดคุยกับเด็ก ว่าวันนี้ครูมีนิทานมาเล่าให้พวกเด็ก ๆ ฟัง และนำเด็กเข้าสู่กิจกรรมการเล่านิทานประกอบภาพเรื่อง “มู่ลี่หาเพื่อน” การช่วยเหลือเพื่อนเมื่อได้รับความเดือดร้อน ถือเป็นพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติให้เป็นนิสัย เพราะการช่วยเหลือผู้อื่นนี้จะเป็นผลดีต่อตนเองและสังคม

ขั้นดำเนินการ

ครูเริ่มต้นเล่านิทานประกอบภาพเรื่อง “มู่ลี่หาเพื่อน” ครูพูดคุยเกี่ยวกับเรื่อง มู่ลี่หาเพื่อน การช่วยเหลือเพื่อนเมื่อได้รับความเดือดร้อน โดยเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ พูด และซักถาม ครูซักถามเด็ก ๆ ว่าใครเคยช่วยเหลือเพื่อนเมื่อได้รับความเดือดร้อน อย่างไรบ้าง ครูพูดให้เด็กเข้าใจถึงการช่วยเหลือเพื่อนเมื่อได้รับความเดือดร้อน

ขั้นสรุป

เด็กและครูร่วมกันสรุปเกี่ยวกับการช่วยเหลือเพื่อนเมื่อได้รับความเดือดร้อน

ขั้นประเมินผล

ประเมินผลโดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเด็ก ตั้งแต่ขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้าย โดยการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออก

การประเมินผล

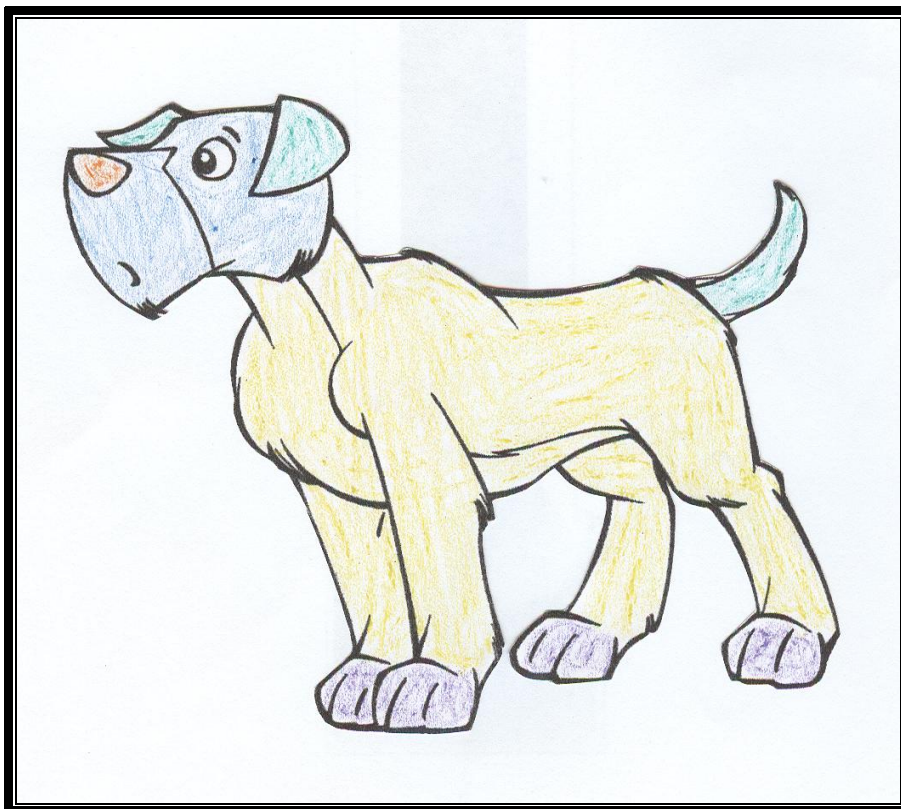
1. สังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่เด็กมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรม
2. สังเกตจากการร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการแสดงความคิดเห็นของเด็ก

กิจกรรม : นิทานเรื่อง “มู่ลี่หาเพื่อน”

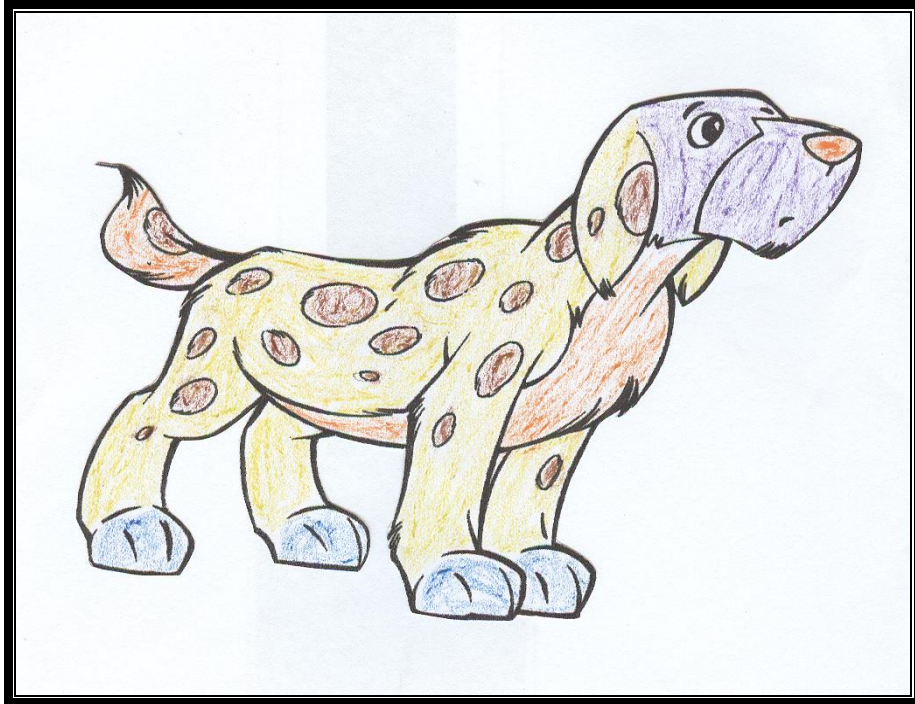
นิทานเรื่อง “มู่ลี่หาเพื่อน”

มีสุนัขตัวหนึ่งชื่อมู่ลี่ มันอยู่อย่างสงบสุขในบ้านของมัน วันหนึ่งมันรู้สึกเบื่อ จึงออกจากบ้านเพื่อไปดูโลกภายนอกเสียบ้าง เผื่อจะได้เจอเพื่อนเล่นบ้าง “สวัสดีจ๊ะ” สุนัขจรจัดตัวหนึ่งเอ่ยปากทักทายเจ้ามู่ลี่ “ฉันไม่ใช่เพื่อนนายนะ คุณสิเนื้อตัวสกปรกเหม็นอย่างนี้ ใครอยากจะเป็นเพื่อนกับนาย” มู่ลี่สะบัดหน้าหนี เมื่อเดินมาได้สักครู่หนึ่ง เจ้ามู่ลี่ก็ไปเจอสุนัขขนปุยตัวหนึ่ง เจ้าสุนัขขนปุยไม่รอช้า มันวิ่งเข้าใส่เจ้ามู่ลี่ทันที หมายถึงจะขย้ำคอเจ้ามู่ลี่ต้องวิ่งหนีอย่าไม่คิดชีวิต“หยุดเดี๋ยวนี้ละเจ้าขนปุย ไป ไปให้พ้น ก่อนที่ฉันจะคาบคอแก” สุนัขจรจัดเข้ามาขวาง ขูเจ้าขนปุยอย่างดั่ง ด้วยความกลัวในความเป็นเจ้าถิ่นของสุนัขจรจัด เจ้าขนปุยเลยถอยห่าง “ขอบใจนายมากนะที่ช่วยเหลือฉันนะ” เจ้ามู่ลี่รีบเอ่ยปาก “ต้องขอโทษด้วยนะเรื่องก่อนหน้านี้นะ ที่นี้เราขอเป็นเพื่อนนายละกัน”

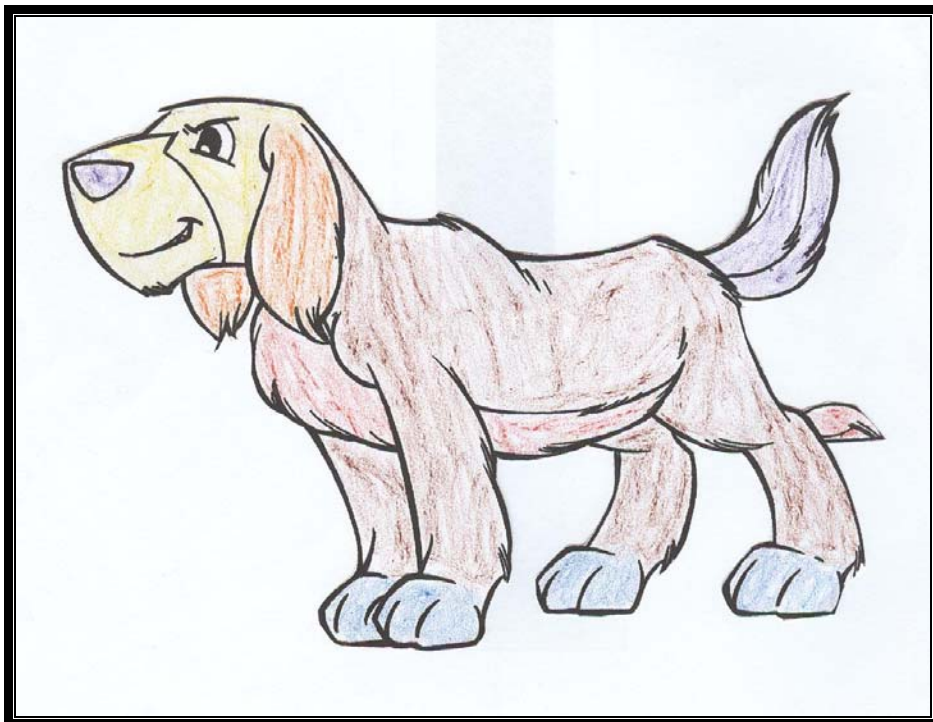
ภาพที่ 1 สุนัขจรจัด

ภาพที่ 2 สุนัขมู่ลี่

ภาพที่ 3 สุนัขขนปุกปุย

กิจกรรมพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ชื่อเรื่องที่จะพัฒนา	การเลี้ยงสัตว์ ดูแลสัตว์ ให้อาหารสัตว์
ชื่อกิจกรรม	หนู 3 ตัว
เทคนิคที่นำมาใช้	บทบาทสมมติ
เวลา	30 นาที
วัตถุประสงค์	1. เพื่อให้นักเรียนได้รู้ถึงการเลี้ยงสัตว์ ดูแลสัตว์ ให้อาหารสัตว์และช่วยเหลือสัตว์ 2. เพื่อพัฒนาความเมตตากรุณาในการเลี้ยงสัตว์ ดูแลสัตว์ ให้อาหารสัตว์และการช่วยเหลือสัตว์

วิธีดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

ครูกล่าวทักทาย และพูดคุยกับเด็ก และนำเด็กเข้าสู่กิจกรรมบทบาทสมมติ เรื่อง “หนู 3 ตัว” การรู้จักดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือสัตว์และการเลี้ยงสัตว์ ดูแลสัตว์ ให้อาหารสัตว์ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่เด็กควรปฏิบัติให้เป็นนิสัย เพราะการเลี้ยงสัตว์ ดูแลสัตว์ ให้อาหารสัตว์เป็นพฤติกรรมที่ดี และเด็กควรถือปฏิบัติการมีเมตตากรุณาต่อสัตว์ จะก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและสังคม ทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ขั้นดำเนินการ

ครูพูดคุยกับเด็กถึงการเลี้ยงสัตว์ ดูแลสัตว์ ให้อาหารสัตว์ และการช่วยเหลือสัตว์ ครูเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ชักถามและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

ขั้นสรุป

ครูและเด็กร่วมกันสรุปถึงประโยชน์ของการเลี้ยงสัตว์ ดูแลสัตว์ ให้อาหารสัตว์และช่วยเหลือสัตว์

ขั้นประเมินผล

ประเมินผลโดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเด็ก ตั้งแต่ขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้าย โดยการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออก

การประเมินผล

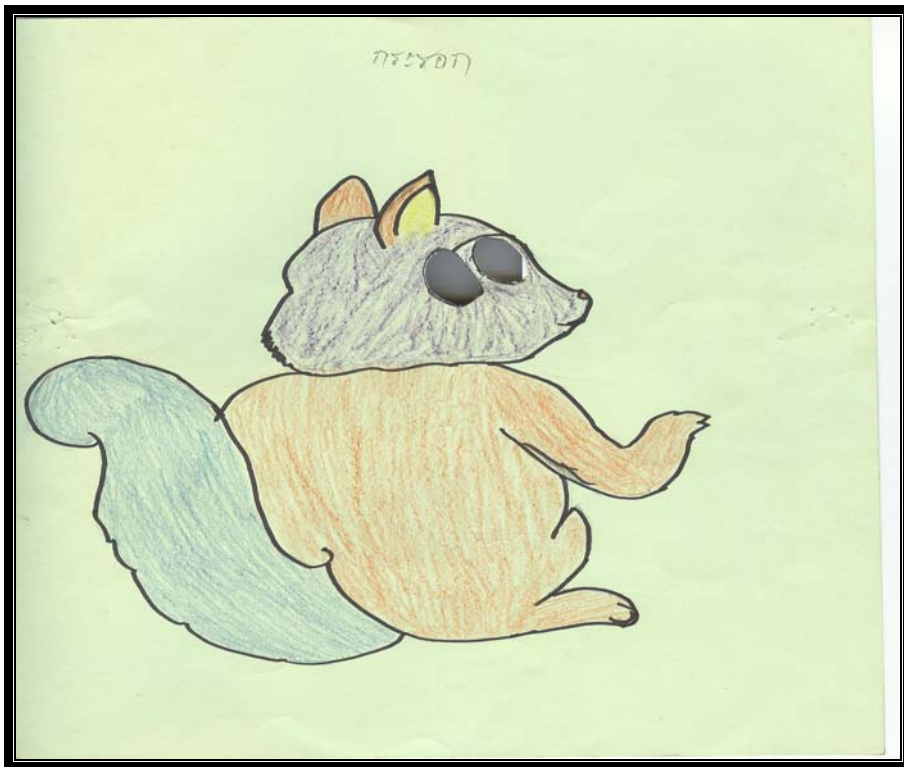
1. สังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่เด็กมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรม
2. สังเกตจากการร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการแสดงความคิดเห็นของเด็ก

กิจกรรม : บทบาทสมมติเรื่อง “หนู 3 ตัว”

บทบาทสมมติเรื่อง "หนู 3 ตัว"

หนูสีแดง หนูสีเหลือง และสีเขี้ยว เป็นเพื่อนกัน ออกหาอาหารด้วยกันเสมอ ฤดูนี้ผลไม้ในป่าหายากมาก วันหนึ่งหนูทั้ง 3 เดินทางไปถึงลำธารเล็กๆ แห่งหนึ่ง มีต้นไม้ขึ้นอยู่ฝั่งตรงข้ามแต่ทอดกิ่งข้ามลำธารมาฝั่งนี้ มีผลไม้สุกแดงน่ากิน แต่อยู่สูงเกินกว่าหนูทั้งสามจะกระโดดขึ้นไปคว้าถึง ทั้งสามจึงปรึกษากัน หนูสีเขี้ยวออกความคิดว่า ให้หนูสีเหลืองขึ้นเหยียบบ่าหนูสีแดง แล้วกระโดดคว้าผลไม้ลงมา เมื่อทำตามความคิดของหนูสีเขี้ยว และได้ผลไม้แล้ว หนูสีเหลืองพูดว่า "ฉันต้องได้ส่วนแบ่งของผลไม้มากกว่าทุกท่าน เพราะฉันเป็นผู้กระโดดคว้าผลไม้ลงมา" แต่หนูสีเขี้ยวจะเอาส่วนแบ่งมากกว่าเพราะอ้างว่าตนเป็นคนวางแผนเอง ส่วนหนูสีแดงก็จะเอาส่วนแบ่งมากเพราะยอมให้หนูสีเหลืองเหยียบบ่า หนูทั้ง 3 ตัว ตกลงกันไม่ได้จึงไปหากระรอก กระรอกตัดสินให้หนูสีเหลืองได้มากกว่า เพราะเป็นผู้ใช้ความสามารถกระโดดและจับผลไม้ได้เป็นตัวแรก หนูสีแดงและหนูสีเขี้ยวไม่ยอม จึงพากันไปหานก นกตัดสินว่า งานใดๆ จะสำเร็จลุล่วงไปได้เพราะมีการวางแผนล่วงหน้า การวางแผนดีงานจะสำเร็จได้ดี ถ้าวางแผนไม่ดีงานจะล้มเหลว จึงตัดสินให้หนูสีเขี้ยวได้มากที่สุด หนูสีเหลืองและหนูสีแดงไม่พอใจ จึงพากันไปหากระต่าย กระต่ายตัดสินให้หนูสีแดงได้มากกว่า เพราะยอมให้หนูสีเหลืองเหยียบบ่า หนูสีเขี้ยวและสีเหลืองไม่พอใจ จึงพากันไปหาแมว แมวตัดสินว่า หนูทุกตัวมีความสามารถเท่าเทียมกัน จึงให้แบ่งเท่าๆ กัน แต่หนูทั้งสามตัวไม่ยอม แมวจึงบอกว่าอย่างเถียงกันเลย พาฉันไปที่ต้นไม้ที่นั่นหน่อย เมื่อไปถึงที่ต้นไม้แมวจึงพูดว่า ถ้าพวกท่านไม่ยอมแบ่งเท่าๆ กัน ฉันจะเอาผลไม้ไปไว้ที่เดิม ใครอยากเป็นเจ้าของก็ขึ้นไปเก็บเอาเอง หนูทั้งสามตัวตกลงแมวจึงนำผลไม้ไปไว้ที่เดิมแล้วจากไป หนูสีแดง และหนูสีเหลืองต่างพากันออกแรงกระโดด กระโดดเท่าไรๆ ก็คว้าผลไม้ไม่ได้ หนูสีเขี้ยววางแผนอย่างไร ก็คิดไม่ออกว่ามีวิธีที่ดีกว่าวิธีการเดิม จนหิวมาก ทั้งสามจึงตกลงปรองดองกันแล้วทำตามวิธีการเดิม ได้ผลไม้ก็มาแบ่งเท่าๆ กัน กินผลไม้ด้วยความอร่อย ตั้งแต่นั้นมา หนูทั้งสามตัวก็รักใคร่กันมาก ได้อะไรมาก็แบ่งปันเสมอ มีงานอะไรต่างก็ช่วยเหลือกันไม่เกี่ยงกันอีกเลย

ภาพที่ 1 กระรอก

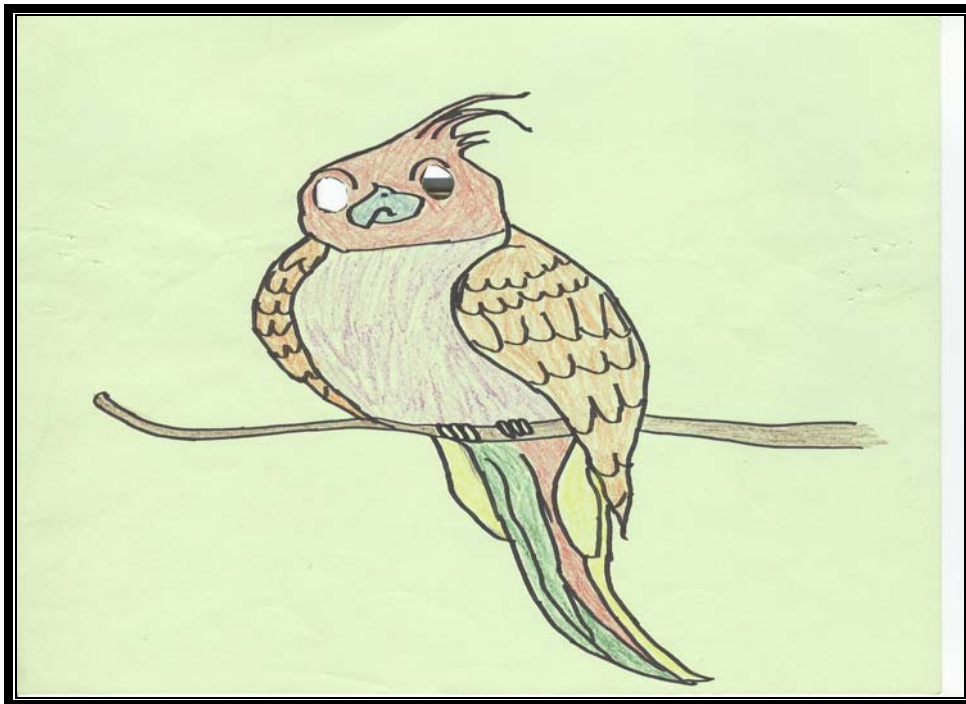
ภาพที่ 2 กระต่าย

ภาพที่ 3 แมว

ภาพที่ 4 นก

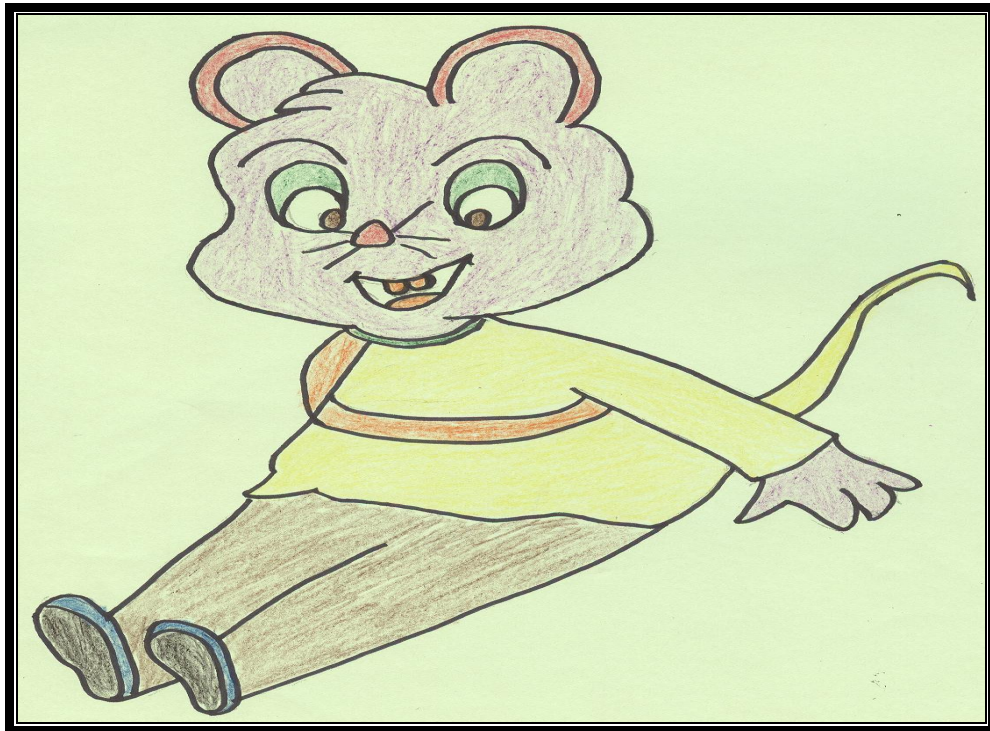
ภาพที่ 5 หนูสีแดง

ภาพที่ 6 หนูสีเขียว

ภาพที่ 7 หนูสีเหลือง

กิจกรรมพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ชื่อเรื่องที่จะพัฒนา	ให้เพื่อนยืมสิ่งของหรืออุปกรณ์การเรียน
ชื่อกิจกรรม	สี.....จำ ช่วยฉันด้วย
เทคนิคที่นำมาใช้	เกม
เวลา	30 นาที
วัตถุประสงค์	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการให้เพื่อนยืมสิ่งของหรืออุปกรณ์การเรียน 2. เพื่อพัฒนาความเมตตากรุณาเกี่ยวกับการให้เพื่อนยืมสิ่งของหรืออุปกรณ์การเรียน
สื่อการเรียนรู้	เกม “สี.....จำ ช่วยฉันด้วย”

วิธีดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

ครูทักทายและพูดคุยกับเด็ก และนำเด็กเข้าสู่กิจกรรมการเล่นเกม “สี....จำ ช่วยฉันด้วย” ครูอธิบายให้เด็กเข้าใจถึง กฎระเบียบ กติกาของเกม การรู้จักให้เพื่อนยืมสิ่งของหรืออุปกรณ์การเรียน ถือเป็นพฤติกรรมที่เด็กควรปฏิบัติให้เป็นนิสัย เพราะการให้เพื่อนยืมสิ่งของหรืออุปกรณ์การเรียนจะทำให้เด็กมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อน เป็นสิ่งที่ดีใช้ได้ในชีวิตประจำวันและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ขั้นดำเนินการ

ครูพูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับการเล่นเกม “สี....จำ ช่วยฉันด้วย” โดยเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ พูด และซักถาม ครูซักถามเด็ก ๆ การให้เพื่อนยืมสิ่งของหรืออุปกรณ์การเรียนนี้เป็นสิ่งที่ดีคือมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อน ครูพูดให้เด็กเข้าใจถึงการให้เพื่อนยืมสิ่งของหรืออุปกรณ์การเรียน

ขั้นสรุป

เด็กและครูร่วมกันสรุปเกี่ยวกับการให้เพื่อนยืมสิ่งของหรืออุปกรณ์การเรียน

ขั้นประเมินผล

ประเมินผลโดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเด็ก ตั้งแต่ขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้าย โดยการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออก

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่เด็กมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรม
2. สังเกตจากการร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการแสดงความคิดเห็นของเด็ก

กิจกรรม : เกมเรื่อง “สี.....จำ ช่วยฉันด้วย”

เกมเรื่อง “สี...จำ ช่วยฉันด้วย”

1. ครูเริ่มดำเนินการเล่นเกม โดยครูแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ละประมาณ 7 คน
2. ครูเลือกนักเรียนคนหนึ่งในกลุ่มเป็นผู้สังเกตพฤติกรรมและปฏิกิริยาของนักเรียนในกลุ่มในเรื่องต่อไปนี้ 1.นักเรียนทำตามกติกาหรือไม่ 2.กลุ่มการแบ่งสีกันใช้ ในการทำงานของแต่ละคนในกลุ่มเป็นอย่างไร 3.ผู้ที่ได้รับสีจากเพื่อนมีพฤติกรรมเป็นอย่างไร
3. ครูแจกกระดาษโครงร่างภาพลายเส้นให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น และมอบสีเทียนให้คนละ 2 แท่ง นักเรียนในกลุ่มจะได้สีไม่ซ้ำกัน เมื่อได้รับสีเทียนแล้วให้นำสีที่ได้รับขีดเป็นเครื่องหมายไว้ที่มุมขวาของกระดาษเพื่อจะได้จำได้ว่าตนรับผิดชอบสีใด
4. ครูอธิบายการปฏิบัติกิจกรรมและกติกา ดังนี้
 1. กิจกรรมนี้ชื่อว่า “สี...จำ ช่วยฉันด้วย”
 2. นักเรียนทุกคนในกลุ่มจะต้องรับผิดชอบ ระบายสีภาพ ที่กำหนดไว้ว่าส่วนใดควรจะระบายสีอะไร
 3. ถ้าจะใช้สีอื่นที่ตนไม่มี เช่น สีแดง “สีแดงจำ ช่วยฉันด้วย” ผู้ที่มีสีแดงต้องตัดสินใจเองว่า จะให้สีกับใคร และให้ทันทีหรือไม่ ถ้ามีขอหลายคนจะตัดสินใจอย่างไร จะให้ใครก่อน
 4. การหยิบยื่นสีให้กับผู้ขอ จะให้กับผู้ที่กล่าว “ขอบใจ” ถ้าไม่กล่าวให้ขอคืน
 5. เมื่อหมดเวลาให้คืนสี กับผู้รับผิดชอบสีนั้นๆ
5. ใช้เวลาในการระบายสีภาพ 15 นาที กลุ่มใด นักเรียนทุกคนในกลุ่มระบายสีได้เสร็จและถูกต้องตามกำหนดชนะ และกลุ่มใดไม่เสร็จ ครูอาจยืดเวลาต่อไปอีก ไม่เกิน 20 นาที
6. ครูถามนักเรียนแต่ละกลุ่ม ทีละคน ทีละคน ที่ทำเสร็จ และถูกต้องตามแบบ

ครูพูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับการเล่นเกม “สี...จำ ช่วยฉันด้วย” โดยเปิดโอกาสให้เด็กๆ พูด และซักถาม ครูซักถามเด็กๆ การให้เพื่อนยืมสิ่งของหรืออุปกรณ์การเรียนนี้เป็นสิ่งที่ดีคือมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อน ครูพูดให้เด็กเข้าใจถึงการให้เพื่อนยืมสิ่งของหรืออุปกรณ์การเรียน

ภาพที่ 1

ภาพที่ 2

กิจกรรมพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ชื่อเรื่องที่จะพัฒนา	ความเมตตากรุณาต่อสัตว์ ต่อเพื่อน
ชื่อกิจกรรม	ปัจฉิมนิเทศ
เทคนิคที่นำมาใช้	-
เวลา	30 นาที
วัตถุประสงค์	เพื่อให้นักเรียนบอกวิธีแสดงความเมตตากรุณาต่อสัตว์ ต่อเพื่อนได้
สื่อการเรียนรู้	-
วิธีดำเนินกิจกรรม	

ขั้นนำ

ครูทักทาย และพูดคุยกับเด็ก และนำเด็กเข้าสู่บทสรุปเกี่ยวกับนิทาน บทบาทสมมติ และเกม ที่เสนอผ่านมาแล้ว ที่ผู้วิจัยเสนอไปแล้ว เกี่ยวกับความเมตตากรุณาต่อสัตว์ ต่อเพื่อน ความมีเมตตากรุณานั้นเป็นสิ่งที่ดีควรปลูกฝังคุณธรรมด้านนี้เป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ตนเองและสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ขั้นดำเนินการ

ครูซักถามเด็กเกี่ยวกับนิทาน บทบาทสมมติ และเกม นักเรียนจำได้หรือไม่ว่าครูเล่านิทานเรื่องอะไรให้ฟังบ้าง บทบาทสมมติเรื่องอะไรบ้าง และเล่นเกมอะไรบ้าง ครูซักถามนักเรียนเกี่ยวกับตัวละครในนิทาน บทบาทสมมติ และเกม แต่ละเรื่อง ครูเสนอเกี่ยวกับพฤติกรรมความเมตตากรุณาจากนิทาน บทบาทสมมติ และเกม ที่เล่าไป การแสดงความเมตตากรุณานั้นนักเรียนจะต้องทำให้เหมาะสมกับตัวนักเรียนเอง เราจะช่วยเหลือเพื่อนหรือสัตว์ก็ต่อเมื่อเราทำได้ เราจะไม่ช่วยเหลือจนตัวเองเดือดร้อน การมีความเมตตากรุณานั้นเป็นสิ่งที่ดี การช่วยเหลือสัตว์หรือเพื่อน เราต้องกระทำอย่างรอบคอบอย่าให้มีอันตรายต่อเราเอง ต้องทำด้วยความระมัดระวัง

ขั้นสรุป

การแสดงความเมตตากรุณานั้น ถ้าทุกคนมีความเมตตากรุณาต่อกันจะทำให้ทุกคนอยู่อย่างมีความสุข ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน แต่การแสดงความเมตตากรุณานั้นนักเรียนจะต้องกระทำด้วยความจริงใจ และทำก็ต่อเมื่อเราเองทำได้ ถ้าเราช่วยเหลือได้ก็ควรจะแนะนำให้ผู้อื่นมาช่วย เช่น พ่อ แม่ ครู หรือบุคคล ที่อยู่ใกล้เหตุการณ์มากที่สุด

ขั้นประเมินผล

1. สังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่เด็กมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรม
2. สังเกตจากการร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการแสดงความคิดเห็นของเด็ก

กิจกรรม : -

ตาราง 2 สรุปการพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ตารางสรุปการพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ชั้น	ครั้งที่	ความเมตตากรุณา	วัตถุประสงค์	ชื่อกิจกรรม	เทคนิค	วิธีดำเนินการ
1. อนุบาล ปีที่ 1	1.	เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ด้านความเมตตากรุณา	เพื่อให้นักเรียนและผู้วิจัย เกิดความรู้สึกคุ้นเคยกัน	ปฐมนิเทศ	-	1.ชั้น นำ ครูกล่าวทักทาย สนทนากับนักเรียน แนะนำ ตนเอง นักเรียนแนะนำตัว 2. ชั้นดำเนินการ ครูถาม นักเรียนเกี่ยวกับการทำบุญ ตักบาตร –นักเรียนเคยไปทำบุญ หรือไม่ –นักเรียนเคยไปทำบุญ ที่ไหนกันบ้าง และทำกับใคร ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น เมื่อนักเรียนเจอเพื่อนหรือสัตว์ ได้รับอันตรายหรือบาดเจ็บ นักเรียนจะอย่างไร
2. อนุบาล ปีที่ 2						3. ชั้นสรุป ครูและนักเรียน ช่วยกันสรุปว่าควรทำอย่างไร เกี่ยวกับการช่วยเหลือเพื่อนและ สัตว์เมื่อได้รับบาดเจ็บ

ตารางสรุปการพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ชั้น	ครั้งที่	ความเมตตากรุณา	วัตถุประสงค์	ชื่อกิจกรรม	เทคนิค	วิธีดำเนินการ
1. อนุบาล ปีที่ 1	2.	เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ด้านความเมตตากรุณา	1. เพื่อพัฒนาพฤติกรรม การแสดงควมมีเมตตา กรุณาในด้านการแบ่ง อาหารและขนมให้เพื่อน รับประทานได้อย่าง เหมาะสม	น้องหมีผู้ใจดี	เล่านิทาน	1. ชั้นนำ ครูกล่าวทักทาย สนทนากับนักเรียน อธิบายถึง กิจกรรมที่จะปฏิบัติในครั้งนี้
2. อนุบาล ปีที่ 2			2. เพื่อให้นักเรียนได้ เข้าใจและเห็นความสำคัญ ของการแบ่งอาหารและ ขนมให้เพื่อนรับประทาน			2. ชั้นดำเนินการ ครูเล่านิทาน เรื่อง “น้องหมีผู้ใจดี” ระหว่าง ครูเล่าครูเปิดโอกาสให้ นักเรียนซักถาม ให้นักเรียน แสดงความคิดเห็น เมื่อครูเล่า จบ ครูอธิบายถึงการมีความ เมตตากรุณาต่อเพื่อน การ แบ่งอาหารให้เพื่อน รับประทาน
						3. ชั้นสรุป ครูและนักเรียน ช่วยกันสรุปว่าควรทำอะไร เกี่ยวกับการช่วยเหลือเพื่อน และแบ่งอาหารให้เพื่อน รับประทาน

ตารางสรุปการพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ชั้น	ครั้งที่	ความเมตตากรุณา	วัตถุประสงค์	ชื่อกิจกรรม	เทคนิค	วิธีดำเนินการ
1. อนุบาล ปีที่ 1	3.	เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ด้านความเมตตากรุณา	1. เพื่อให้นักเรียนได้ ทราบและเข้าใจเกี่ยวกับ การช่วยเหลือเพื่อนเมื่อ ได้รับความเดือดร้อน	มุ่ลีหาเพื่อน	เล่านิทาน	1.ชั้นนำ ครูกล่าวทักทาย สนทนากับนักเรียน อธิบายถึง กิจกรรมที่จะปฏิบัติในครั้งนี้
2. อนุบาล ปีที่ 2			2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรม การแสดงออกถึงความ เมตตากรุณาได้อย่าง เหมาะสมในการช่วยเหลือ เพื่อนเมื่อได้รับความ เดือดร้อน			2. ชั้นดำเนินการ ครูเล่านิทาน เรื่อง “มุ่ลีหาเพื่อน” ระหว่างครู เล่าครูเปิดโอกาสให้นักเรียน ซักถาม ให้นักเรียนแสดงความ คิดเห็น เมื่อครูเล่าจบ ครูอธิบาย ถึงการมีความเมตตากรุณาต่อ เพื่อน เมื่อเพื่อนได้รับความ เดือดร้อน
						3. ชั้นสรุป ครูและนักเรียน ช่วยกันสรุปว่าควรทำอย่างไร เกี่ยวกับการช่วยเหลือเพื่อนเมื่อ เพื่อนได้รับความเดือดร้อน

ตารางสรุปการพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ชั้น	ครั้งที่	ความเมตตากรุณา	วัตถุประสงค์	ชื่อกิจกรรม	เทคนิค	วิธีดำเนินการ
1. อนุบาล ปีที่ 1	4.	เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ด้านความเมตตากรุณา	1. เพื่อให้นักเรียนได้ ทราบและเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ ดูแลสัตว์ ให้อาหารสัตว์ และ ช่วยเหลือสัตว์ เป็นการ แสดงออกถึงความมี เมตตากรุณา	หนู 3 ตัว	บทบาทสมมติ	1. ช้้นนำ ครูทักทาย พูดคุยกับ นักเรียนถึงกิจกรรมที่จะปฏิบัติ ร่วมกันในครั้งนี้ 2. ช้้นดำเนินการ ครูเล่าเรื่อง “หนู 3 ตัว” ให้นักเรียนฟัง และ แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม เพื่อแสดงบทบาทสมมติ ตามที่กำหนดไว้ในเรื่องที่เล่าให้ นักเรียนฟัง ระหว่างการแสดง บทบาทสมมติ ครูเปิดโอกาสให้ นักเรียนซักถาม และแสดงความ คิดเห็น ครูอธิบายให้นักเรียนฟัง ถึงการแบ่งอาหารหรือขนมให้ เพื่อนรับประทาน
2. อนุบาล ปีที่ 2			2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรม การแสดงออกถึงความมี เมตตากรุณาต่อสัตว์ได้ อย่างเหมาะสม			3. ช้้นสรุป ครูและนักเรียน ช่วยกันสรุปว่าควรทำอะไร เกี่ยวกับการแบ่งขนมหรือ อาหารให้เพื่อนรับประทาน

ตารางสรุปการพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ชั้น	ครั้งที่	ความเมตตากรุณา	วัตถุประสงค์	ชื่อกิจกรรม	เทคนิค	วิธีดำเนินการ
1. อนุบาล ปีที่ 1	5.	เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ด้านความเมตตากรุณา	1. เพื่อให้นักเรียน ได้เข้าใจเกี่ยวกับ การให้เพื่อนยืม สิ่งของหรืออุปกรณ์ การเรียน ซึ่งเป็น การแสดงออกของ ความเมตตากรุณา	สี.....จำ ช่วยฉันด้วย	เกม	1. ช้่นนำ ครูกล่าวทักทาย พูดคุย กับนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะ ปฏิบัติร่วมกันในครั้งนี้ พร้อมทั้ง อธิบายกฎ กติกาของเกม ให้ นักเรียนเข้าใจ
2. อนุบาล ปีที่ 2			2. เพื่อให้นักเรียน ได้พัฒนาพฤติกรรม การแสดงออกความ มีเมตตากรุณาใน การให้เพื่อนยืม สิ่งของหรืออุปกรณ์ การเรียน			2. ชั้นดำเนินการ ครูจัดกลุ่ม นักเรียนเพื่อเล่นเกม ตามเนื้อหา ของเกม ที่นำมาใช้หลังจากเกมจบ ลง ครูเปิดโอกาสให้นักเรียน ซักถาม ครูอธิบายถึงการมีความ เมตตากรุณาต่อเพื่อน การให้เพื่อน ยืมสิ่งของหรืออุปกรณ์การเรียน
						3. ชั้นสรุป ครูและนักเรียนช่วยกัน สรุปว่าควรทำอย่างไรเกี่ยวกับการ ให้เพื่อนยืมสิ่งของหรืออุปกรณ์ การเรียน

ตารางสรุปการพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

ชั้น	ครั้งที่	ความเมตตากรุณา	วัตถุประสงค์	ชื่อกิจกรรม	เทคนิค	วิธีดำเนินการ
1. อนุบาล ปีที่ 1	6	เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ด้านความเมตตากรุณา	1. เพื่อให้นักเรียนได้ เข้าใจเกี่ยวกับความ เมตตากรุณาต่อสัตว์ และต่อเพื่อน ซึ่งเป็นการ แสดงออกของความ เมตตากรุณาได้อย่าง เหมาะสม	ปัจฉิมนิเทศ	-	1. ช้่นนำ ครูทักทาย และ พูดคุยกับนักเรียน และนำ นักเรียนเข้าสู่บทสรุปเกี่ยวกับ นิทาน บทบาทสมมติ และ เกม ที่เสนอผ่านมาแล้ว
2. อนุบาล ปีที่ 2			2. เพื่อให้นักเรียนได้ พัฒนาพฤติกรรมกร แสดงออกความมีเมตตา กรุณาต่อสัตว์ และต่อ เพื่อนได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม			2. ช้่นดำเนินการ ครูซักถาม นักเรียนเกี่ยวกับนิทาน บทบาทสมมติ และเกมครู ซักถามนักเรียนเกี่ยวกับตัว ละครในนิทาน บทบาทสมมติ และเกม แต่ละเรื่อง
						3. ช้่นสรุป ครูและนักเรียน ช่วยกันสรุป ถ้าทุกคนมีความ เมตตากรุณาต่อกันจะทำให้ ทุกคนอยู่อย่างมีความสุข

ภาคผนวก ข

ภาคผนวก ข

- ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบวัดความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย
- ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบวัดความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย
- ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย
- ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient)
- ค่าประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย แต่ละชุดและรวมทุกชุด ของระดับชั้นชั้นอนุบาล 1
- ค่าประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย แต่ละชุดและรวมทุกชุด ของระดับชั้นชั้นอนุบาล 2
- ค่าประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย แต่ละชุดและรวมทุกชุด ของระดับชั้นชั้นอนุบาล 1-2
- เปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดก่อนและหลังพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย (ชั้นอนุบาลปีที่ 1)
- เปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดก่อนและหลังพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย (ชั้นอนุบาลปีที่ 2)

ตาราง 6 ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบวัดความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

แบบวัดความเมตตา กรุณาของเด็กปฐมวัย N	ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	ประเมินผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	$\sum R$	$IOC = \frac{\sum R}{N}$	
ความเมตตากรุณาต่อ สัตว์และต่อเพื่อน	1	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
	2	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
	3	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
	4	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
	5	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
	6	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
	7	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
	8	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
	9	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
	10	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
	11	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
	12	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
	13	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
	14	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
	15	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

ตาราง 7 ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบวัดความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

หัวข้อ	ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	IOC
		ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3		
ความเมตตากรุณา ต่อสัตว์และต่อเพื่อน	1	+1	+1	+1	3	1.0
	2	+1	+1	+1	3	1.0
	3	+1	+1	+1	3	1.0
	4	+1	+1	+1	3	1.0
	5	+1	+1	+1	3	1.0
	6	+1	+1	+1	3	1.0
	7	+1	+1	+1	3	1.0
	8	+1	+1	+1	3	1.0
	9	+1	+1	+1	3	1.0
	10	+1	+1	+1	3	1.0
	11	+1	+1	+1	3	1.0
	12	+1	+1	+1	3	1.0
	13	+1	+1	+1	3	1.0
	14	+1	+1	+1	3	1.0
	15	+1	+1	+1	3	1.0

ตาราง 8 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

จำนวนข้อ	ค่าอำนาจจำแนก	หมายเหตุ
1	0.34	ใช้ได้
2	0.26	ใช้ได้
3	0.19	ใช้ไม่ได้
4	0.39	ใช้ได้
5	0.30	ใช้ได้
6	0.21	ใช้ได้
7	0.19	ใช้ไม่ได้
8	0.34	ใช้ได้
9	0.39	ใช้ได้
10	0.19	ใช้ไม่ได้
11	0.34	ใช้ได้
12	0.30	ใช้ได้
13	0.19	ใช้ไม่ได้
14	0.39	ใช้ได้
15	0.26	ใช้ได้
16	0.21	ใช้ได้
17	0.39	ใช้ได้
18	0.26	ใช้ได้
19	0.19	ใช้ไม่ได้
20	0.30	ใช้ได้

ตาราง 9 ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient)

ระดับชั้น	ค่าความเชื่อมั่น
นักเรียนอนุบาลปีที่ 1-2	.845

ตาราง 10 ค่าประสิทธิภาพของกลุ่มพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย
แต่ละชุดและรวมทุกชุด ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1

กลุ่มพัฒนาความเมตตา กรุณาของเด็กปฐมวัย	n	$\sum X$	A	E_1	$\sum F$	B	E_2	$E_1 / E_2 \times 100$
ข้อ 1	23	16	15	69.56	22	15	95.65	72.72
ข้อ 2	23	15	15	65.21	21	15	91.30	71.42
ข้อ 3	23	16	15	69.56	22	15	95.65	72.72
ข้อ 4	23	15	15	65.21	22	15	95.65	68.17
ข้อ 5	23	16	15	69.56	22	15	95.65	72.72
ข้อ 6	23	17	15	73.91	23	15	100	73.91
ข้อ 7	23	16	15	69.56	23	15	100	69.56
ข้อ 8	23	17	15	73.91	22	15	95.65	77.27
ข้อ 9	23	14	15	60.86	21	15	91.30	66.65
ข้อ 10	23	15	15	65.21	21	15	91.30	71.42
ข้อ 11	23	14	15	60.86	22	15	95.65	63.62
ข้อ 12	23	14	15	60.86	22	15	95.65	63.62
ข้อ 13	23	15	15	65.21	22	15	95.65	68.17
ข้อ 14	23	16	15	69.56	23	15	100	69.56
ข้อ 15	23	15	15	65.21	21	15	91.30	71.42
รวมชั้นอนุบาล 1	23	231	15	66.95	329	15	95.36	70.20

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 11 ค่าประสิทธิภาพของกลุ่มพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย
แต่ละชุดและรวมทุกชุด ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2

กลุ่มพัฒนาความเมตตา กรุณาของเด็กปฐมวัย	n	$\sum X$	A	E_1	$\sum F$	B	E_2	$E_1 / E_2 \times 100$
ข้อ 1	28	17	15	60.71	22	15	78.57	77.26
ข้อ 2	28	19	15	67.85	24	15	85.71	79.16
ข้อ 3	28	17	15	60.71	28	15	100	60.71
ข้อ 4	28	19	15	67.85	26	15	92.85	73.07
ข้อ 5	28	17	15	60.71	25	15	89.28	67.99
ข้อ 6	28	18	15	64.28	25	15	89.28	71.99
ข้อ 7	28	20	15	71.42	27	15	96.42	74.07
ข้อ 8	28	17	15	60.71	25	15	89.28	67.99
ข้อ 9	28	18	15	64.28	24	15	85.71	74.99
ข้อ 10	28	18	15	64.28	26	15	92.85	69.22
ข้อ 11	28	17	15	60.71	26	15	92.85	65.38
ข้อ 12	28	22	15	78.57	26	15	92.85	84.62
ข้อ 13	28	22	15	78.57	27	15	96.42	81.48
ข้อ 14	28	21	15	75.00	28	15	100	75.00
ข้อ 15	28	22	15	78.57	28	15	100	78.57
รวมชั้นอนุบาล 2	28	284	15	67.61	387	15	92.14	73.37

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 12 ค่าประสิทธิภาพของกลุ่มพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย
แต่ละชุดและรวมทุกชุด ของระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1-2

กลุ่มพัฒนาความเมตตา กรุณาของเด็กปฐมวัย	N	$\sum X$	A	E_1	$\sum F$	B	E_2	$E_1 / E_2 \times 100$
ชั้นอนุบาล 1	23	231	15	66.95	329	15	95.36	70.20
ชั้นอนุบาล 2	28	284	15	67.61	387	15	92.14	73.37
รวม	51	515	15	67.32	716	15	93.59	71.93

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 13 เปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดก่อนและหลังพัฒนาความเมตตากรุณา
 ของเด็กปฐมวัย (ชั้นอนุบาลปีที่ 1) (n = 23)

คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณา ของเด็กปฐมวัย		n	\bar{X}	S.D.	Σx	$(\Sigma d)^2$	t
รวม	คะแนนแบบวัดก่อนพัฒนา	23	9.30	1.46	214	208	14.42*
	คะแนนแบบวัดหลังพัฒนา	23	13.83	.57	318		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 14 เปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดก่อนและหลังพัฒนาความเมตตากรุณา
ของเด็กปฐมวัย (ชั้นอนุบาลปีที่ 2) (n = 28)

คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณา ของเด็กปฐมวัย		n	\bar{X}	S.D.	Σx	$(\Sigma d)^2$	t
รวม	คะแนนแบบวัดก่อนพัฒนา	28	9.32	2.62	261	212	10.37*
	คะแนนแบบวัดหลังพัฒนา	28	13.11	1.57	367		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภาคผนวก ค

ข้อ 1. ที่บ้านของต้นพ่อเลี้ยงปลาไว้ดูสวยงาม แต่พ่อไม่อยู่บ้านเดินทางไปต่างจังหวัด
ถ้านักเรียนเป็นต้น นักเรียนจะอย่างไร

ก. ดูอย่าให้สัตว์อื่นเข้ามาใกล้ตู้ปลา

ข. จับปลามาเล่น

ค. ให้อาหารปลา

ข้อ 2. โรงเรียนของประจักษ์เลี้ยงปลาเงินปลาทองไว้ในอ่าง เพื่อไว้ดูสวยงาม ถ้านักเรียนเป็นประจักษ์ นักเรียนจะอย่างไร

ก. ใส่อาหารให้ปลาเยอะๆ

ข. ใส่อาหารให้ปลาทุกวัน

ค. ใช้ไม้ไล่ตีปลาในอ่าง

ข้อ 3. วันหนึ่งแก้วกับนิตไปเที่ยวทะเล นิตได้ชุดหอยมากองไว้หลายตัวมาก แก้วถามนิตว่าชุดหอยมาทำไม นิตบอกว่าชุดมาเล่น ถ้านักเรียนเป็นแก้ว นักเรียนจะทำอย่างไร

ก. ดูนิตไม่ให้ชุดหอยและปล่อยลงทะเลไป

ข. ชุดหอยแข่งกันกับนิต

ค. เอาขวดโหลมาใส่หอยที่นิตชุดได้

ข้อ 4. ศศิวิมลปลูกผักสวนครัวไว้ข้างบ้านแต่ผักโดนไก่ข้างบ้านมุดเข้าไปจิก และคู้ยเขี่ยผัก
อยู่เสมอๆ ถ้านักเรียนเป็นศศิวิมล นักเรียนจะอย่างไร

ก. ทำรั้วให้แน่นหนา

ข. วางตาข่ายไว้เมื่อไก่เข้าไปจะได้ติดตาข่าย

ค. เอายาเบื่อให้ไก่กิน

ข้อ 5. ทุกวันตอนเช้าเจมส์เดินไปโรงเรียนจะต้องโดนเจ้ามูลีหมาข้างบ้านไล่เห่าเสมอ แต่อยู่มาวันหนึ่งขณะที่เจมส์เดินไปโรงเรียนเจอเจ้ามูลีโดนรถชนบาดเจ็บอยู่ข้างถนน ถ้านักเรียนเป็นเจมส์ นักเรียนจะอย่างไร

ก. หาไม้มาตีเจ้ามูลีให้สะใจ

ข. รีบวิ่งกลับไปบอกเจ้าของมาเอามูลี

ค. รีบเดินหนีไปไกลๆ

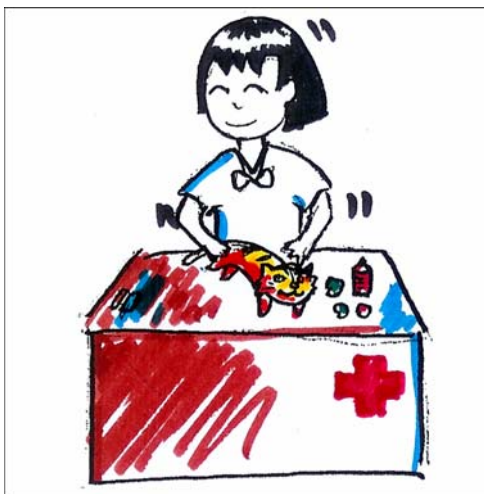
ข้อ 6. ขณะที่อำภากำลังรีบไปโรงเรียน ระหว่างทางพบแมวบาดเจ็บอยู่ข้างถนน
ถ้านักเรียนเป็นอำภา นักเรียนจะอย่างไร

ก. เตะแมวแล้วรีบเดินหนีไป

ข. ไม่สนใจรีบเดินไปโรงเรียน

ค. อุ้มแมวไปใส่ยาที่โรงเรียน

ข้อ 7. เมื่อเช้าวันอาทิตย์มีดาวไปตลาดกับแม่ ขณะที่มีดาวกำลังนั่งกินขนม ซึ่งจัดเดินมาที่ร้านขนม ถ้านักเรียนเป็นมีดาว นักเรียนจะทำอย่างไร

ก. ไม่สนใจไม่พูด

ข. ชวนเพื่อนกินขนมด้วยกัน

ค. ทักทายแต่บอกว่าขนมหมดแล้ว

ข้อ 8. นิสาเป็นเด็กที่เห็นแก่ตัวมากนำอาหารใส่ห่อมารับประทานทุกวันไม่เคยแบ่งปันอาหารให้ใครรับประทานเลย วันนี้พิทยาทำเงินหายเลยไม่มีเงินกินอาหารตอนเที่ยง ถ้านักเรียนเป็นนิสา นักเรียนจะอย่างไร

ก. ไม่แบ่งเลย

ข. ไม่แบ่งและยุให้เพื่อนๆ ไม่แบ่งด้วย

ค. แบ่งให้เพื่อนกินด้วย

ข้อ 9. ชลิดาเป็นเด็กที่ขี้เหนียวมากไม่เคยแบ่งปันสิ่งของให้ใครเลย วันหนึ่งคุณครูสั่งให้นักเรียนเอาดินน้ำมันมาคนละ 2 ก้อน แต่ชลิดาลืมเอามา พอดีว่าธิดาถือมาหลายก้อน ถ้านักเรียนธิดา นักเรียนจะอย่างไร

ก. แบ่งให้ 2 ก้อน

ข. ไม่แบ่งและบอกเพื่อนๆ ไม่ให้แบ่ง

ค. ไม่แบ่งให้เลย

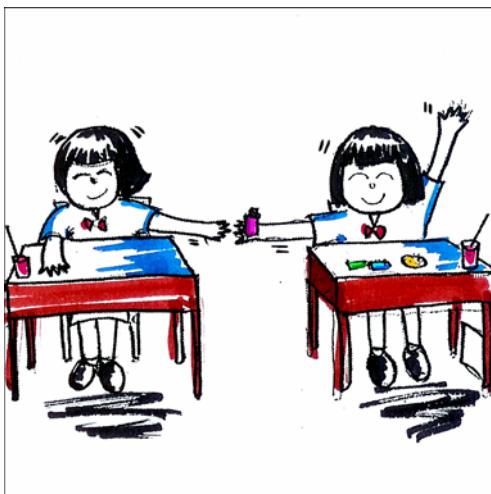
ข้อ 10. พรพิมลและณัฐณีเป็นคู่แข่งกันในการเรียนวิชาศิลปะ ทั้งสองคนได้คะแนนไล่เลี่ยกันเสมอและวันสอบวันสุดท้ายคุณครูให้วาดภาพระบายสี แต่พรพิมลลืมเอากล่องสีมา ถ้านักเรียนเป็นณัฐณี นักเรียนจะอย่างไร

ก. รีบเก็บของๆ ตนออกนอกห้องไป

ข. นั่งรอก่อนถ้าพรพิมลขอยืมก็จะให้

ค. ขออนุญาตคุณครูแล้วเอากล่องสีให้พรพิมลยืม

ข้อ 11. ต่อชอบรังแกตุ๋นอยู่เสมอ โดยชกต่อยบ้าง ตะบั่ง ตีบ้าง แต่อยู่มาวันหนึ่งตุ๋นไปพบต่อ กำลังนั่งร้องไห้อยู่เพราะหัวแตก ถ้านักเรียนเป็นตุ๋น นักเรียนจะอย่างไร

ก. ช่วยพยุงไปส่งถึงบ้าน

ข. รีบวิ่งหนีไปก่อน

ค. หัวเราะสมน้ำหน้า

ข้อ 12. วันนี้ฉินาเป็นเวรทำความสะอาดห้องเรียน โดยที่ฉินาได้ทำความสะอาดเรียบร้อยแล้ว พอดีฐฐาเดินเข้ามาในห้องแล้วทิ้งขยะเรี่ยราดไปทั่วห้อง ถ้านักเรียนเป็นฉินา นักเรียนจะอย่างไร

ก. ไม่สนใจกลับบ้านเลย

ข. ฟ้องคุณครูว่าฉินาแกล้ง

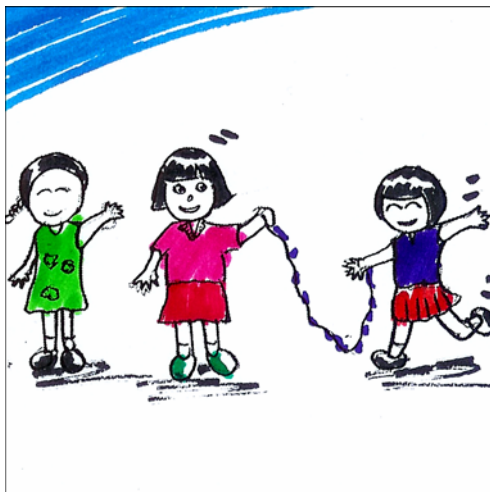

ค. ฉินาทำความสะอาดอีกครั้ง

ข้อ 13. สุนิสาเป็นเด็กปากจืดชอบล้อเลียนชื่อพ่อแม่ของอติอยู่เสมอ อยู่มาวันหนึ่งขณะที่อติกำลังเล่นกระโดดยางกับเพื่อนๆ นั้น สุนิสาก็จะมาเล่นด้วยและเพื่อนๆ ให้ถามอติดู ถ้านักเรียนเป็นอติ นักเรียนจะอย่างไร

ก. ไล่ไปไกลๆ

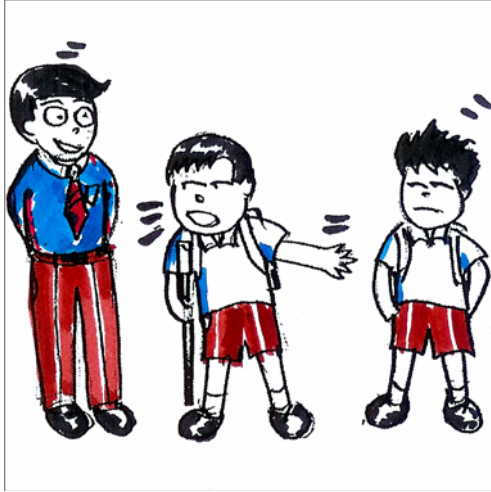

ข. ให้เล่นด้วย

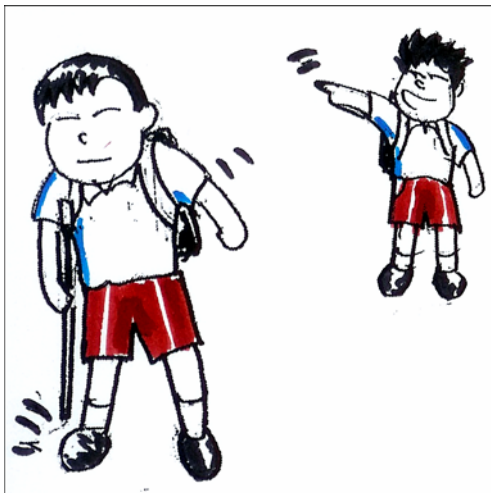

ค. ทำเฉยๆ

ข้อ 14. ญัฐซื้อเก้าอี้พลาสติกต้องใช้ไม้ค้ำมาโรงเรียนแล้วโดนเพื่อนล้อ ถ้านักเรียนเป็นญัฐ นักเรียนจะอย่างไร

ก. ไปฟ้องคุณครูทันที

ข. เฉยๆ ไม่สนใจ

ค. แสดงความไม่พอใจ

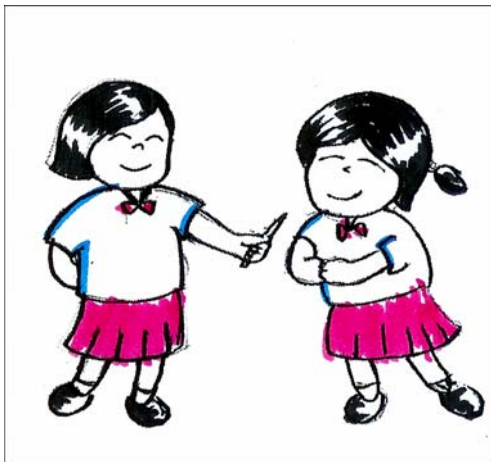
ข้อ 15. ธิดาเป็นนักเรียนที่มีนิสัยชอบยืมของเพื่อนนักเรียนในห้องตลอด มีวันหนึ่งธิดา ลืมเอาดินสอมาโรงเรียนจึงไปขอยืมดินสอของภาณี ถ้านักเรียนเป็นภาณี นักเรียนจะอย่างไร

ก. ไม่ให้ยืมดินสอ

ข. ให้ยืมพร้อมกับตำว่าเป็นคนขี้ลืม

ค. ให้ยืมด้วยความเต็มใจ

เฉลยแบบวัดความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

- ข้อ 1. ตอบ ข้อ ค
- ข้อ 2. ตอบ ข้อ ข
- ข้อ 3. ตอบ ข้อ ก
- ข้อ 4. ตอบ ข้อ ก
- ข้อ 5. ตอบ ข้อ ข
- ข้อ 6. ตอบ ข้อ ค
- ข้อ 7. ตอบ ข้อ ข
- ข้อ 8. ตอบ ข้อ ค
- ข้อ 9. ตอบ ข้อ ก
- ข้อ 10. ตอบ ข้อ ค
- ข้อ 11. ตอบ ข้อ ก
- ข้อ 12. ตอบ ข้อ ข
- ข้อ 13. ตอบ ข้อ ข
- ข้อ 14. ตอบ ข้อ ก
- ข้อ 15. ตอบ ข้อ ค

ภาคผนวก ง

ภาคผนวก ง

- หนังสือราชการ
- รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ
- ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 5731

ที่ ศธ 0519.12/คส/ร

วันที่ ๒๖ มกราคม 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

เนื่องด้วย ส.ต.อ.หญิง ธีรศรา บุญรุ่ง นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “คู่มือพัฒนาความเมตตาครูณาของเด็กปฐมวัย” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทศพร มณีศรีขำ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์ไพศาล อ้นประเสริฐ และ อาจารย์มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบวัดความเมตตาครูณาของเด็กปฐมวัย และโปรแกรมการพัฒนาความเมตตาครูณาของเด็กปฐมวัย

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ ส.ต.อ.หญิง ธีรศรา บุญรุ่ง และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญสรี จีระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0519.12/๐๕1๖

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๙ มกราคม 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดปทุมวนาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบวัด และโปรแกรม

เนื่องด้วย ส.ต.อ.หญิง ชิริศรา บุญรุ่ง นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทศพร มณีศรีจำ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์วีระพงษ์ จันทรวงศ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบวัดความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย และโปรแกรมการพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ ส.ต.อ.หญิง ชิริศรา บุญรุ่ง และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จิระเชชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 06-607-9994

ที่ ศท 0519.12/๐๕๕๗

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๑๗ มกราคม 2549

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดปฐมวนาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบวัด และโปรแกรม

เนื่องด้วย ศ.ต.อ.หญิง ชิริศรา บุญรุ่ง นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทศพร มณีศรีจำ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้สถานที่เพื่อทดลองใช้โปรแกรมการพัฒนาความเมตตากรุณา กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 จำนวน 2 ห้องเรียน และตอบแบบวัดความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย ในระหว่างเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ 2549

จึงเรียนมาเพื่อขอบความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ ศ.ต.อ.หญิง ชิริศรา บุญรุ่ง ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 06-607-9994

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญ	ตำแหน่ง
1. อาจารย์ ไพศาล อ้นประเสริฐ	รองคณบดีฝ่ายกิจการพิเศษ และอาจารย์ประจำภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. อาจารย์ มณฑิรา จารุเพ็ง	อาจารย์ประจำภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. อาจารย์ วีระพงศ์ จันทรวงศ์	ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนวัดปทุมวนาราม

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	สิบตำรวจเอกหญิง ชีรศรา บุญรุ่ง
วันเดือนปีเกิด	4 พฤษภาคม 2517
สถานที่เกิด	175 หมู่ที่ 5 ตำบลโคกม่วง อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง 93130
สถานที่อยู่ในปัจจุบัน	31/280 แพลตตำรวจเฉลิมลาภ ซอยพหลโยธิน 6 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ผู้บังคับหมู่ ฝ่ายทะเบียนประวัติอาชญากร 1 กองทะเบียนประวัติอาชญากร
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ศูนย์ปฏิบัติการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ช่วยราชการ) อาคาร 1 ชั้น 20 ถนนพระรามที่ 1 แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2539	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โรงเรียนพณิชยการพัทลุง จังหวัดพัทลุง
พ.ศ.2542	ศิลปศาสตรบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรมนุษย์) สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2549	การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาการแนะแนว) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ